

SITUAČNÍ A VÝHLEDOVÁ ZPRÁVA LUSKOVINY

2024/25

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

ZDROJE INFORMACÍ, ZPRACOVATELÉ PODKLADŮ:

Agritec, výzkum, šlechtění a služby, s.r.o., Šumperk
Český statistický úřad, Praha (ČSÚ)
Evropská komise (EK)
EUROSTAT
Asociace pěstitelů a zpracovatelů luskovin (APZL)
Ústav zemědělských a ekonomických informací (ÚZEI)
Ministerstvo zemědělství (MZe)
Státní zemědělský intervenční fond (SZIF)
Agriculture and Agri-Food Canada (AAFC)
FAOSTAT

Odbor rostlinných komodit

Odpovědná odborná redaktorka:

Ing. Jana Stehlíková, MZe

Ředitel Odboru rostlinných komodit:

Ing. Zdeněk Trnka, MZe

Redaktorka touto cestou děkuje za spolupráci všem uvedeným organizacím a jejich odborným pracovníkům.

Termín **marketingový rok** (m.r.), který je ve zprávě používán, začíná pro komoditu **luskoviny 1. 7. a končí 30. 6. následujícího kalendářního roku.**

Situační a výhledové zprávy jsou k dispozici pro všechny zájemce z řad odborné i laické veřejnosti také na internetu na adrese: www.mze.gov.cz.

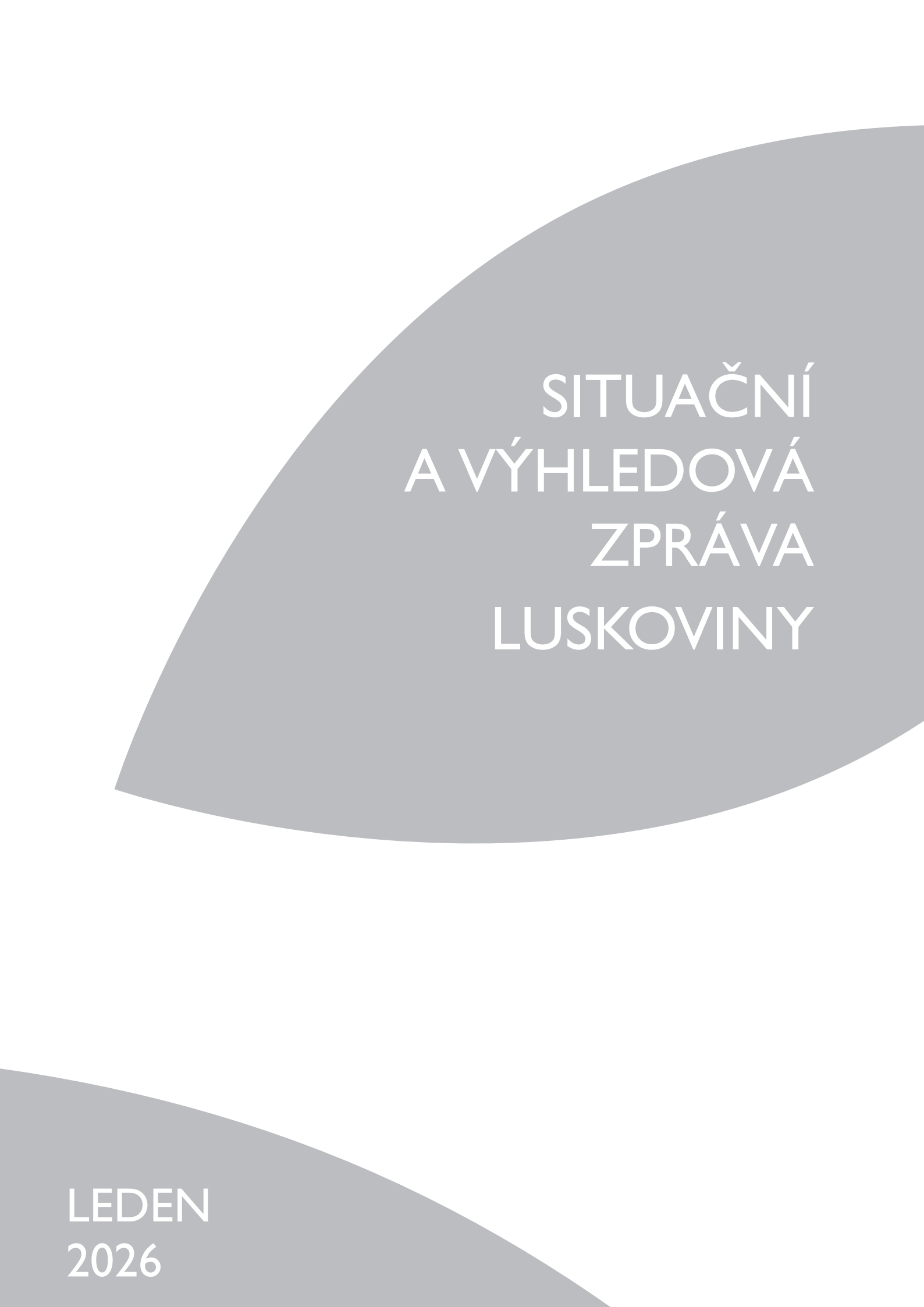
Autorka fotografie:

Ing. Jana Stehlíková

Vydalo: Ministerstvo zemědělství, Těšnov 65/17, I 10 00 Praha I

Internet: www.mze.gov.cz, e-mail: info@mze.gov.cz

ISBN 978-80-7434-840-2, ISSN 1211-7692, MK ČR E 11003

SITUAČNÍ A VÝHLEDOVÁ ZPRÁVA LUSKOVINY

LEDEN
2026

OBSAH

Úvod	3
Seznam zkratk.	3
Souhrn	4
Zásahy státu u komodity luskoviny	6
Produkce luskovin na zrno ve světě	19
Produkce luskovin na zrno v EU	24
Pěstování luskovin na zrno v České republice	29
Hrách setý	44
Lupina	52
Bob obecný.	55
Pelouška, vikve	58
Ostatní luskoviny	59
Fazol obecný	61
Čočka.	62
Luskovino-obilní směsky	63
Pěstování luskovin v ekologickém zemědělství	64

ÚVOD

Cílem této Situační a výhledové zprávy je informovat o situaci v odvětví luskovin. Předkládaná zpráva navazuje na Situační a výhledovou zprávu, která byla vydána v roce 2024. Použité údaje jsou zpracovány podle dostupných informací k 1. 10. 2025, není-li uvedeno jinak.

Situační a výhledové zprávy jsou k dispozici na internetové adrese: mze.gov.cz, navigace – zemědělství, rostlinné komodity atd.

SEZNAM ZKRATEK

ANC	Areas Facing Natural or Other Specific Constraints, Oblasti s přírodními a jinými omezeními
BISS	Basic Income Support for Sustainability, Základní podpora příjmu pro udržitelnost
CIS	Coupled Income Support, Podpora příjmu vázaná na produkci
CZV	Ceny zemědělských výrobců
ČSÚ	Český statistický úřad
DG AGRI	Directorate General for Agriculture and Rural Development, Generální ředitelství pro zemědělství a rozvoj venkova
DZES	Podmínky dobrého zemědělského a environmentálního stavu půdy
EU	Evropská unie
EUR	Zkratka eura, společné měnové jednotky států Eurozóny
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EZ	Ekologické zemědělství
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations, Organizace OSN pro výživu a zemědělství
GMO	Geneticky modifikovaný organismus (-y)
IGC	International Grain Council, Mezinárodní obilná rada
LOS	Luskovino-obilní směsky
MEO	Mírně erozně ohrožené půdy
PGRLF	Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a. s.
PRV	Program rozvoje venkova
SAPS	Single Area Payment Scheme, Jednotná platba na plochu zemědělské půdy
SDO	Seznam doporučených odrůd
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond
SZP	Společná zemědělská politika
ÚKZÚZ	Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský
VCS	Voluntary Coupled Scheme, Dobrovolná podpora vázaná na produkci
WTO	World Trade Organization, Světová obchodní organizace

SOUHRN

Luskoviny patří mezi klíčové plodiny tradičně uplatňované v zemědělství České republiky, poskytující rostlinné bílkoviny jak pro krmivo, tak pro potravinářský průmysl. Jejich význam spočívá nejen v této výživové roli, ale také v pozitivním vlivu na půdu, což je zvláště významné v konvenčním i ekologickém zemědělství, kde luskoviny excelují jako vynikající předplodina. Rostlinné bílkoviny jsou zásadní pro přechod k udržitelným potravinovým systémům, zatímco zvýšené pěstování luskovin a travních porostů přispívá k udržitelnějšímu a diverzifikovanějšímu zemědělství a snižuje potřebu vstupů hnojiv.

Mezi luskoviny využívané v zemědělství patří především hrách, fazol, čočka, cizrna, bob, vigna čínská (fazol mungo), vigna zlatá (dlouhatec čínský), vikve, lupina, podzemnice olejná a další. Globálně největší plochy luskovin zabírá sója, která se však z hlediska hospodářského významu zahrnuje mezi olejninu. Z ostatních luskovin jsou to zejména fazol, cizrna, vigna, hrách, kajan a čočka. V Evropě se nejvíce pěstuje hrách a bob. V ČR je v současné době pěstováno jen několik druhů luskovin, a to zejména hrách, v menší míře i lupina a bob. Ostatní druhy, tj. vikve, fazol, čočka a jiné luskoviny, jsou v současnosti pěstovány pouze na omezených plochách. Hrách představuje nejrozšířenější druh luskovin v ČR. Významně se v současnosti v ČR rozšiřuje i pěstování sóji. V potravinářském průmyslu vzrůstá zájem o teplomilné druhy, jako jsou fazol, čočka, vigna, cizrna, hrachor a další. V posledních letech dochází v ČR k mírnému nárůstu spotřeby luštěnin na obyvatele za rok. V roce 2023 činila tato spotřeba 3,1 kg/obyv./rok, z toho 0,9 kg/obyv./rok zaujímal fazole, 1,5 kg/obyv./rok hrách a 0,7 kg/obyv./rok čočka.

Pěstování luskovin má v ČR dlouhodobou tradici, v minulých letech (tj. cca do roku 2013/14) se však jejich plochy převážně snižovaly. K pozitivnímu zvrácení tohoto trendu došlo až se změnami Společné zemědělské politiky (SZP) platnými od roku 2015, kdy Evropská komise do SZP EU začlenila podporu pěstování proteinových plodin a luskovin. V letech 2023–2027 nabyla platnosti nová Společná zemědělská politika, kdy dochází ke změnám ve stávajícím systému podpory. Jedním z cílů SZP je snížit závislost na dovozu rostlinných bílkovin. K dispozici je několik opatření na podporu odvětví bílkovinných plodin a rostlinných bílkovin. Ve svém strategickém plánu SZP navrhly země EU různé nástroje, které mají napomoci rozvoji sektoru bílkovinných plodin – investiční podporu v rámci rozvoje venkova, odvětvové operační programy na podporu udržitelného a konkurenceschopného rozvoje odvětví, ekorežimy odměňující začlenění luskovin do střídání plodin a podporu příjmu vázanou na produkci (CIS), která pomáhá odvětví bílkovinných plodin zlepšit jeho konkurenceschopnost.

Pro účely podpory pěstování bílkovinných plodin ČR využívá zejména podpory příjmu vázané na produkci (CIS), která navazuje na předchozí dobrovolnou platbu vázanou na produkci (VCS). Primárním cílem plateb CIS je podpořit podniky s produkcí vybraných (citlivých) komodit, které jsou náročné na pracovní sílu či mají jiné specifické požadavky, a tedy by bez dodatečných dotačních stimulů nebyly odpovídajícím způsobem konkurenceschopné a nemohly by tak pokračovat ve svém oborovém zaměření. Podpora má zlepšit a stabilizovat příjem zemědělským podnikům, které se zabývají pěstováním daných plodin či chovem vybraných druhů zvířat. Podpora je poskytována formou roční platby na hektar využívané zemědělské plochy. Česká republika pro účely podpory pěstování bílkovinných plodin využívá možnosti maximálního zacílení 2 % vnitrostátního stropu přímých plateb, což v období 2023–2027 představuje průměrně cca 400 mil. Kč ročně. Pro rok 2024 byla žádána podpora pro 271 273 ha bílkovinných plodin (7 954 žadatelů). Sazba podpory na produkci bílkovinných plodin pro rok 2024 činila 1 524,91 Kč/ha. Luskoviny v SZP od roku 2015 zaujímají významnou roli, což potvrzuje i dosavadní vysoký zájem žadatelů o výše zmíněné podpory.

Sektor luskovin je v ČR dále podporován i prostřednictvím národních podpor ve formě dotačních titulů ministerstva zemědělství. Od roku 2021 byly luskoviny zařazeny v rámci dotačního programu 3. Podpora ozdravování polních a speciálních plodin do dotačního titulu 3.i. pro použité uznané osivo. V rámci podpory dotačního programu 3.i., která je poskytována v režimu de minimis dle nařízení Komise (EU) č. 1408/2013, bylo na předmět dotace luskoviny za rok 2024 vyplaceno cca 10,2 mil. Kč (440 žádostí).

Česká republika aktivně podporuje všechny kroky směřující k posílení produkce rostlinných bílkovin a rozvoji sektoru proteinových plodin, a to jak na evropské, tak na národní úrovni. Aktuální iniciativou je příprava a plán přijetí tzv. „Bílkovinné strategie“, jejímž cílem je snížit závislost na dovozu rostlinných bílkovin a podpořit domácí produkci. V této souvislosti je v ČR připravován tematický úkol ÚZEI s názvem „Možnosti rozšíření pěstování bílkovinných plodin v ČR v kontextu evropských iniciativ pro podporu bílkovinných plodin a snížení bílkovinného deficitu.“ Tento úkol se zaměřuje zejména na analýzu trhu rostlinných bílkovin v ČR, posouzení konkurenceschopnosti domácích zdrojů bílkovin pro výrobu krmiv a vyhodnocení dopadů jejich širšího využití v krmných směsích, včetně vlivu na jejich ceny. Významným tématem je zájem českých výrobců krmiv o nahrazení dovážené sóji a sójových extrahovaných šrotů domácími zdroji bílkovin, které v současnosti nejsou v dostatečném množství k dispozici. Plodiny bohaté na bílkoviny, jako jsou lupina bílá, sója, slunečnice, hrách, bob a řepka, představují reálnou možnost této substituce v krmných směsích.

V roce 2024 byla osevní plocha luskovin na zrna dle ČSÚ 58 677 ha, což je meziroční nárůst o 6 758 ha (13,0 %). Hrách zůstává nejrozšířenějším druhem luskovin v ČR s výměrou 52 795 ha (nárůst o 12,4 %). Výměra lupiny se mírně snížila na 1 553 ha, bob polní na zrna vzrostl na 2 135 ha. Víkev na zrna byla pěstována na 1 769 ha (nárůst o 77,4 %). Ostatní luskoviny a bílkovinné plodiny na zrna byly zastoupeny na ploše 424 ha. Osevní plocha sóji se zvýšila na 28 331 ha (nárůst o 6,9 %).

Na základě definitivních údajů ČSÚ o sklizni za rok 2024 dosáhla produkce luskovin na zrna v ČR celkem 97 072 t, což představuje meziroční pokles o 13,1 %, ale stále jde o jednu z nejvyšších úrovní produkce od roku 2000. Na meziročním poklesu úrody se podílel zejména nižší průměrný hektarový výnos luskovin na zrna ve výši 1,65 t/ha, který byl zapříčiněn výrazným poklesem výnosu hrachu. U lupiny, bobu a ostatních luskovin se průměrný výnos naopak mírně zvýšil. Hrách je v ČR nejrozšířenějším druhem luskovin, jehož podíl na osevních plochách zaujímá kolem 90 % plochy luskovin pěstovaných na zrna. Jeho produkce byla dle ČSÚ zjištěna ve výši 88 145 t, což představuje meziroční pokles o 16,6 % v důsledku nižšího hektarového výnosu (1,67 t/ha). Výnosy lupiny byly v roce 2024 průměrné (1,52 t/ha), celková produkce dosáhla 2 359 t. Průměrný výnos bobu dosáhl v roce 2024 výše 2,12 t/ha, sklizeno bylo celkem 4 523 t, což je o 58,1 % více než v roce 2023. U vikve bylo sklizeno 1 329 t při průměrném výnosu 0,75 t/ha. V roce 2024 bylo v ČR registrováno a zapsáno ve Státní odrůdové knize 46 odrůd hrachu, 3 odrůdy bobu, 10 odrůd lupiny, 4 odrůdy vikve a 28 odrůd sóji. V roce 2024 byly registrovány 3 nové odrůdy hrachu (Kepler, Regent, Symbiosis) a 3 nové odrůdy sóji (Adelfia, Ancagua, Sussex).

Podle odhadu ČSÚ k 30. 9. 2025 se v marketingovém roce 2025/26 očekává u hlavních druhů luskovin následující vývoj: U hrachu polního je předpokládána sklizňová plocha 45 305 ha, průměrný výnos 2,46 t/ha a celková produkce 111 535 t. U lupiny na zrna se očekává sklizňová plocha 1 380 ha, průměrný výnos 1,71 t/ha a produkce 2 360 t. U bobu polního je odhadována sklizňová plocha 2 346 ha, průměrný výnos 2,12 t/ha a produkce 4 968 t. Tyto předpoklady vycházejí z očekávaného příznivějšího průběhu vegetačního období v roce 2025, který by měl umožnit dosažení vyšších výnosů ve srovnání s podprůměrným rokem 2024. Celkově lze předpokládat, že produkce luskovin na zrna v roce 2025 bude meziročně významně vyšší s úrovní produkce kolem 120 tis. t, přičemž klíčovým faktorem bude průběh počasí v hlavních pěstitelských oblastech, výskyt škůdců a chorob a pokračující zájem o domácí zdroje rostlinných bílkovin.

ZÁSAHY STÁTU U KOMODITY LUSKOVINY

Vnější obchodní politika EU v oblasti luskovin (položky KN 0713¹)

Obchodní vztahy EU se třetími zeměmi charakterizuje velký počet preferenčních dohod, meziregionálních iniciativ a jiných významných ujednání. Existují i samostatná obchodní ujednání o obchodu s některými zemědělskými výrobky. Jednání o dalších smlouvách pokračují a EU se tak snaží rozšířit počet zemí, se kterými je možno obchodovat s celními preferencemi, a také odstranit další překážky obchodu.

Privilegované jsou vztahy s geograficky a historicky nejbližšími partnery, členskými státy Evropského sdružení volného obchodu (ESVO), ve kterém jsou sdruženy Švýcarsko, Norsko, Island a Lichtenštejnsko. U položek KN 0713 je v jednotlivých zemích ESVO situace rozdílná. **Norsko** si ponechává clo pro dovoz z EU u produktů využívaných pro krmné účely (207–251 NOK/100 kg). Na tom nic nezměnila ani ujednání o další liberalizaci obchodu se zemědělskými komoditami mezi EU a Norskem, která vstoupila v platnost v říjnu 2018. **Island** má na dovoz všech položek 0713 z EU nulová cla. **Švýcarsko** při dovozu z EU u některých položek hrachu a fazolí především pro technické a krmné účely clo neuplatňuje. Naopak hrách a fazole určené pro jiné účely (včetně výroby piva) jsou zatíženy dovozním clem v rozmezí 0–6 CHF/100 kg s tím, že na některé položky luskovin (především celé nezpracované luskoviny pro krmné účely) Švýcarsko poskytuje při dovozu z EU bezcelní kvótu ve výši 1 000 t. Zatím se nedá předpokládat další odstranění cel u Norska ani Švýcarska. Jednání o další liberalizaci cel s Norskem probíhají velmi nepravidelně. Švýcarsko v květnu 2021 odmítlo přijmout Institucionální rámcovou dohodu s EU a na základě tohoto kroku EU zastavila veškerá jednání o novelizacích stávajících dohod a schvalování nových vzájemných dohod. Na přelomu let 2023 a 2024 sice došlo k obnovení jednání o vzájemných dohodách a v první polovině roku 2025 se podařilo dospět ke shodě nad jejich podobou, avšak otázka liberalizace obchodu se zemědělskými produkty v aktualizovaných textech není zmíněná. Jedna z dohod by se měla týkat harmonizace pravidel v sanitární a fytosanitární oblasti, což by mohlo vést k odstranění některých dalších překážek obchodu mimo jiné u rostlinných a živočišných komodit mezi EU a Švýcarskem.

K 31. 1. 2020 vystoupila z EU **Velká Británie** a v květnu 2021 vstoupila v platnost Dohoda o obchodu a spolupráci s EU. Díky této dohodě se podařilo ve vzájemném obchodě zachovat nulová cla a bezkvótový přístup pro všechny produkty splňující pravidla původu EU. Obchod však poznamenala zvýšená administrativní a finanční zátěž z důvodu zavedení celního řízení a dalších standardních pravidel obchodu se třetími zeměmi. V květnu 2025 se EU a UK dohodly, že budou pracovat na nové Dohodě o sanitárních a fytosanitárních záležitostech, která by ve vzájemném obchodě umožnila snížit počet kontrol, certifikací a poplatků u rostlinných a živočišných produktů.

Preferenční dohody uzavřela EU také s kandidátskými balkánskými zeměmi. **Albánie** a **Černá Hora** neuplatňují na dovoz položek skupiny KN 0713 z EU žádné clo, kdežto **Severní Makedonie** u položek neurčených k seti dovozní clo ponechává v rozmezí od 10 do 20 % ad valorem². Dovoz luskovin z EU do **Bosny a Hercegoviny** a **Srbska** probíhá bezcelně.

Významnou oblastí, kde má EU sjednány Asociační dohody včetně dohod o volném obchodu, je oblast středomoří (EUROMED). U položek 0713 se situace v jednotlivých zemích liší. Např. **Alžírsko** uplatňuje pro dovoz z EU u luskovin cla od 5 do 15 %. **Maroko** při dovozu z EU u většiny luskovin neuplatňuje dovozní clo vůbec. Výjimku tvoří dvě položky bobu, u kterých je sazba dovozního cla 24,5 % z EU do Maroka, která je platná pouze v rámci celní preferenční kvóty 2 000 t (od října do konce září). Po jejím vyčerpání se použije clo 40 %. Pro dovoz z EU do **Turecka** platí clo ve výši 19,3 % na některé luskoviny určené k seti. **Egypt**, **Jordánsko** a dovozní cla pro položky 0713 z EU neuplatňují.

¹ Do skupiny 0713 patří hrách, cizrna, fazole, čočka, bob a ostatní luskoviny.

² Stanovení celní sazby ad valorem znamená její určení procentním podílem z celní hodnoty (ceny). Dále v textu jsou celní sazby uváděny bez dodatku ad valorem.

Izrael má zavedeno clo při dovozu z EU pouze na jednu položku cizrny, a to ve výši zhruba 14 EUR/100 kg, avšak ne více než 70 %. **Tunisko** z této řady vybočuje a na luskoviny uplatňuje MFN dovozní cla ve výši 50 % s tím, že některé luskoviny určené k setí se dováží bezcelně. Mezi Tuniskem a EU probíhala do května 2019 liberalizační jednání o prohloubené dohodě o volném obchodu. Další pokračování bylo zatím přerušeno z politických důvodů na straně Tuniska.

V letech 2013 až 2017 vstoupily v platnost dohody o volném obchodu se státy Andského společenství a Střední Ameriky (Peru, Kolumbie, Panama, Guatemala, Honduras, Kostarika, Nikaragua, Salvador).

Dohoda s **Peru** je prozatímne prováděna od března 2013 a přispěla k odstranění dovozních cel u luskovin. V současnosti jsou všechna dovozní cla na dovoz do Peru z EU u položek skupiny 0713 nulová.

Dohoda s **Kolumbií**, prozatímne prováděná od srpna 2013, odstranila cla pro dovoz luskovin určených k setí z EU do Kolumbie. Některé druhy fazolí neurčených k setí jsou však z liberalizace vyjmuty a jejich dovoz z EU do Kolumbie je zatížen clem ve výši 60 %.

V červenci 2014 byla úspěšně dokončena jednání o dohodě o volném obchodu s **Ekvádorem**, a ten se v lednu 2017 formálně připojil k provádění dohod mezi EU a Peru s Kolumbií. U dovozu položek skupiny 0713 z EU do Ekvádoru dojde k odstranění cel do 10 let od vstupu Dohody v platnost. V současnosti Ekvádor uplatňuje na dovoz luskovin z EU cla v rozmezí 0–3,6 %.

Dohody s **Hondurasem**, **Nikaragou** a **Panamou** jsou prozatímne prováděny od srpna 2013. V říjnu 2013 se k nim připojila **Kostarika** a **Salvador** a v prosinci téhož roku také **Guatemala**. I pro tyto země platí, že některé druhy fazolí neurčených k setí jsou z liberalizace vyjmuty. Ostatní dovozní cla těchto středoamerických zemí na položky 0713 pocházející z EU, které se v současnosti pohybují mezi 0–30 %, budou liberalizována v rozmezí od 15 do 30 let.

Dohoda o volném obchodu mezi Evropskou unií a **Jižní Koreou** vstoupila v platnost v červenci 2016. Cla na dovoz luskovin do Jižní Korey budou postupně snížena v rozmezí 5 až 15 let. Výjimku tvoří potravinářský hrách, u něhož bylo korejské dovozní clo sníženo na 0 % již v roce 2012. V roce 2025 je clo na dovoz z EU do Jižní Korey uplatňováno pouze na dvě položky fazolí neurčených k setí, a to 26,3 a 37,9 %.

V prosinci 2014 byla dokončena jednání o dohodě o volném obchodu mezi EU a **Singapurem** a dohoda vstoupila v platnost v listopadu 2019. Dohoda stanovuje, že dovoz všech zemědělských komodit a potravin z EU do Singapuru nepodléhá clu. U položek luskovin však Singapur poskytoval již dříve MFN cla ve výši 0 % a uzavřením dohody se proto situace nezměnila.

V říjnu 2013 bylo dokončeno liberalizační jednání EU s **Kanadou**. Obchodní část Dohody je prozatímne prováděna od září 2017 a v jejím rámci došlo k odstranění všech cel u skupiny 0713 při dovozu z EU do Kanady.

Dohoda o volném obchodu mezi EU a **Ukrajinou** je v plném rozsahu uplatňována od září 2017. Od roku 2021 je již dovoz luskovin z EU na Ukrajinu bezcelní.

K uzavření dohod o volném obchodu s **Moldavskem** a **Gruzii** došlo v listopadu 2013. Na dovoz položek skupiny 0713 z EU do Moldavska a Gruzie jsou cla nulová.

V únoru 2019 vstoupila v platnost Dohoda o hospodářském partnerství mezi EU a **Japonskem**. Clo na většinu položek skupiny 0713 při dovozu z EU do Japonska má být odstraněno do 10 let od vstupu dohody v platnost. V současnosti Japonsko neuplatňuje žádná dovozní cla na luskoviny z EU určené k setí. U dalších položek se cla pohybují v rozmezí od 0 do 2 EUR/kg a u tří položek luskovin jsou uplatňována cla při dovozu z EU ve výši 2,7 %.

V červnu 2019 bylo dosaženo rámcové Dohody o volném obchodu mezi EU a jihoamerickými zeměmi ze sdružení Mercosur (**Argentina, Brazílie, Paraguay, Uruguay**). V červnu 2019 bylo dosaženo rámcové Dohody o volném obchodu mezi EU a jihoamerickými zeměmi ze sdružení Mercosur (Argentina, Brazílie, Paraguay, Uruguay). K politické dohodě došlo až v prosinci 2024, v září 2025 pak Evropská komise předložila Radě návrh na podpis a uzavření dohody. Návrh Komise na uzavření

a podpis zahrnuje dva paralelní právní nástroje – Partnerskou dohodu EU – Mercosur a prozatímní obchodní dohodu. Po vstupu Dohody v platnost dojde u položek skupiny 0713 k odstranění veškerých cel při dovozu do zemí Mercosuru.

V červnu 2016 bylo zahájeno jednání mezi EU a **Mexikem** o revizi Dohody o volném obchodu, které bylo uzavřeno v dubnu 2018. Bylo dosaženo dohody ve všech oblastech a v září 2025 předložila Evropská komise Radě návrh na podpis a uzavření dohody. Návrh Komise na uzavření a podpis zahrnuje dva paralelní právní nástroje – modernizovanou globální dohodu EU–Mexiko a prozatímní obchodní dohodu. U dovozu položek 0713 z EU do Mexika jsou však již všechna cla nulová.

V listopadu 2017 se uskutečnilo první kolo jednání o revizi Dohody o volném obchodu EU a **Chile**. Dohoda byla podepsána v prosinci 2023 a prozatímní obchodní dohoda mezi EU a Chile vstoupila v platnost v únoru 2025. Dovoz položek 0713 z EU do Chile byl však bezcelní již před vstupem dohody v platnost.

V roce 2007 bylo zahájeno projednávání Dohody o volném obchodu s **Indií**. Do roku 2013 se uskutečnilo 12 vyjednávacích kol, ale proces se poté prakticky zastavil. Na přelomu června a července 2022 bylo jednání obnoveno a dosud proběhlo dalších třináct kol. Při dovozu luskovin z EU uplatňuje Indie cla např. na hrách, cizrnu, čočku, a to nejčastěji ve výši od 0 do 10 %.

V roce 2010 a 2012 se rozběhla jednání o prohloubených a komplexních dohodách o volném obchodu (DCFTA) s Malajsií a Vietnamem. **Malajsie** v lednu 2025 souhlasila s obnovením jednání a na přelomu června a července 2025 se uskutečnilo první negociační kolo. Malajsie však neuplatňuje žádná MFN cla na dovoz luskovin. Dohoda s **Vietnamem** vstoupila v platnost v srpnu 2020. V rámci této Dohody dojde k odstranění všech cel u položek skupiny 0713 během 6 let po jejím vstupu v platnost. V současnosti Vietnam uplatňuje cla při dovozu luskovin z EU pouze u položek neurčených k setí, a to ve výši 1,6 %.

V roce 2013 bylo dále zahájeno jednání s **Thajskem** a poslední negociační kolo se uskutečnilo v dubnu 2014. Z důvodu vnitropolitické situace v Thajsku následně došlo k zastavení dalších jednání. V březnu 2023 však EU a Thajsko oznámily záměr obnovit jednání o moderní dohodě o volném obchodu a v září 2025 proběhlo již sedmé kolo. Thajsko uplatňuje na dovozy položek 0713 určených k setí 5% dovozní clo. U ostatních luskovin je pak nejčastější sazba dovozního cla 30 %.

V prosinci 2015 byla oficiálně zahájena jednání o dohodě o volném obchodu s **Filipínami** a v červnu 2025 proběhlo třetí kolo obnovených jednání. Filipíny zatěžují dovoz luskovin MFN sazbami mezi 3 až 10 %.

V září 2016 se uskutečnilo úvodní kolo jednání o dohodě o volném obchodu s Indonésií a v září 2025 bylo oznámeno dokončení rozhovorů. V současnosti probíhají právní úpravy textu. Po vstupu dohody v platnost by mělo dojít k odstranění 98 % cel v obchodu s EU. Indonésie uplatňuje MFN dovozní cla především na dovoz luskovin neurčených k setí, a to ve výši 5 %.

Jednání s Austrálií a Novým Zélandem o dohodě o volném obchodu byla formálně zahájena v červnu 2018 a první kola rozhovorů proběhla v červenci 2018. Po pěti letech byla jednání ze strany Austrálie přerušena s tím, že se nepodařilo dospět k akceptovatelnému výsledku. V případě Nového Zélandu byla jednání o dohodě o volném obchodu dokončena v červnu 2022, dohoda byla podepsána v červenci 2023 a vstoupila v platnost v květnu 2024. U luskovin však na straně Nového Zélandu nedošlo a u Austrálie nedojde k žádné změně, protože jejich dovoz z EU probíhal a probíhá bezcelně.

Podpůrné programy v roce 2024

I . Přímé platby

Rostlinná výroba, včetně pěstování luskovin, je v ČR podporována několika dotačními tituly v rámci I. pilíře (přímé platby) SZP EU.

Přímé platby jsou od roku 2023 součástí Strategického plánu Společné zemědělské politiky pro období 2023–2027 a jsou poskytovány v souladu s podmínkami v něm definovanými. V rámci I. pilíře SZP je z Evropského zemědělského záručního fondu poskytována Základní podpora příjmu pro udržitelnost (BISS) a k ní Doplnková redistributivní podpora příjmu pro udržitelnost (CRISS). Pro zemědělce do 40 let věku je vyplácena Doplnková podpora příjmu pro mladé zemědělce (CIS-YF). Platba pro malé zemědělce (s hospodářstvím o velikosti do 10 hektarů) se vyplácí na 4 hektary a nahrazuje všechny ostatní přímé platby. Platbou cílenou na postupy prospěšné pro životní prostředí a klima je podpora „Režimy pro klima a životní prostředí.“

V rámci I. pilíře se kromě výše uvedených plateb oddělených od produkce poskytují i Podpory příjmu vázané na produkci (CIS, dříve VCS). Stejně jako v minulých letech zemědělci získají příspěvky na takzvané citlivé komodity, které čelí určitým obtížím a jsou obzvláště důležité z hospodářských, sociálních nebo environmentálních důvodů.

Konkrétní podmínky poskytování přímých plateb upravuje od roku 2023 nařízení vlády č. 83/2023 Sb., o stanovení podmínek poskytování přímých plateb zemědělcům v návaznosti na podmínky definované ve Strategickém plánu Společné zemědělské politiky.

Základním předpokladem pro poskytnutí přímých plateb je být evidován jako zemědělský podnikatel a plnit podmínky jednotlivých podpor, spolu s dodržováním podmínek dobrého zemědělského a environmentálního stavu (DZES) a povinných požadavků na hospodaření (PPH), které jsou společně známy jako podmíněnost.

Žádost o poskytnutí podpor z přímých plateb je podávána elektronickou formou v rámci tzv. Jednotné žádosti (JŽ), a to do 15. května příslušného kalendářního roku (opožděné podání žádosti je možné do 25 kalendářních dnů se snížením platby o 1 % za každý den prodlení) prostřednictvím Portálu Farmáře Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF). Tento portál nabízí možnosti, které mají žadatelům o dotace především zjednodušit a zrychlit provádění některých úkonů spojených s JŽ.

Vícesložková přímá platba

Reformovaná SZP obsahuje řadu nových prvků, které dosud nebyly v oblasti přímých plateb aplikovány (např. kritérium aktivního zemědělce, které má za cíl poskytnout platby pouze těm zemědělcům, kteří zemědělské činnosti opravdu vykonávají) a současně mění dosavadní charakter přímých plateb na vícesložkovou platbu, složenou z následujících složek:

- Základní podpora příjmu pro udržitelnost (BISS), která představuje necelých 31 % z celkové obálky na přímé platby,
- Platba pro malé zemědělce,
- Doplnková redistributivní podpora příjmu pro udržitelnost (CRISS) (23 % obálky přímých plateb),
- Doplnková podpora příjmu pro mladé zemědělce,
- Platba na režimy pro klima a životní prostředí (Celofaremní ekoplatba – ekoplatba – základní a prémiová) – 30 % obálky,
- Podpora příjmu vázaná na produkci poskytovaná citlivým sektorům (CIS) – 15 % obálky.

Základní podpora příjmu pro udržitelnost (BISS)

Konkrétní podmínky poskytnutí této platby jsou uvedeny v NV č. 83/2023 Sb. Žadatel o tuto platbu musí být od roku 2023 aktivním zemědělcem podle čl. 4 odst. 5 nařízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 2021/2115 a současně zemědělským podnikatelem ve smyslu § 2e–2h a zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství. Další důležitou podmínkou je dodržení minimální výměry, která činí v součtu všech dílů půdních bloků (DPB) v žádosti nejméně 1 ha. Dotčené DPB musí být vedeny na žadatele v Evidenci využití půdy podle užívatelských vztahů (tzv. LPIS) nejméně od data podání žádosti do 31. srpna kalendářního roku, ve kterém žádá o platbu.

Poskytnutí platby BISS je mimo jiné podmíněno řádným obhospodařováním zemědělské půdy, dodržováním podmínek dobrého zemědělského a environmentálního stavu (DZES) a povinných požadavků na hospodaření (SMR), které dohromady tvoří podmínky podmíněnosti (CC). Tato platba je poskytována výhradně z rozpočtu EU.

Sazba BISS pro rok 2024 byla stanovena ve výši 1 817,84 Kč/ha. Výše roční obálky pro rok 2024 činila cca 6,3 mld. Kč.

Platba pro malé zemědělce

Cílem dotačního titulu je podpořit a stabilizovat malé zemědělce s výměrou do 10 ha půdy evidované v evidenci zemědělské půdy LPIS ke dni podání žádosti. Platba je však poskytována na maximálně 4 ha půdy. Tato dotace nahrazuje všechny ostatní přímé platby, nelze o ni tedy žádat společně s jinou přímou platbou. Zemědělec si může sám vybrat, co je pro něj výhodnější, zda platba pro malé zemědělce nebo zda raději požádá o ostatní přímé platby zvlášť.

Sazba platby pro malé zemědělce pro rok 2024 byla stanovena ve výši 7 083,13 Kč/ha. Velikost obálky pro rok 2024 činila cca 88,9 mil. Kč.

Doplňková redistributivní podpora příjmu pro udržitelnost (CRISS)

Podpora řeší některé slabé stránky českého zemědělství, především dlouhodobě nižší příjmy menších podniků, které by bez podpory nebyly životaschopné. Smyslem platby je lepší zacílení přímých plateb na malé a střední zemědělce, a to vzhledem ke všeobecně uznávané nutnosti prosazovat vyváženější rozdělování podpory malým a středně velkým subjektům.

Platba je poskytována všem žadatelům na prvních 150 hektarů formou roční platby na hektar využívané zemědělské plochy. Podmínkou je nárok na základní platbu BISS. Nárok na tuto platbu bude mít každý žadatel bez ohledu na celkovou velikost obhospodařované zemědělské plochy.

Sazba CRISS pro rok 2024 byla stanovena ve výši 3 599,44 Kč/ha. Výše roční obálky pro rok 2024 činila cca 4,7 mld. Kč.

Platba pro mladé zemědělce (MZ)

Jedná se o roční platbu na způsobilý hektar pro mladé zemědělce, kteří poprvé založili nový zemědělský podnik a kteří mají nárok na platbu v rámci základní podpory příjmu. Jedná se o doplňkový příjem po zahájení činnosti, který pomůže stabilizovat příjem mladých začínajících zemědělců. Tato platba je nastavena tak, aby novým mladým začínajícím zemědělcům zvýšila příjem na úroveň zaručující zachování životaschopnosti a konkurenceschopnosti jejich hospodářství. Jedná se tedy o doplňkovou platbu k ostatním přímým platbám. Toto se týká žadatelů, kteří podali první žádost o platbu v roce 2023. Ve spojení s ostatními přímými platbami se bude jednat o výrazně vyšší přímou platbu na hektar, která může přilákat k podnikání v zemědělství více nových mladých začínajících zemědělců. Žádost o tuto platbu je možné podávat po dobu pěti po sobě jdoucích let. V závislosti na roku, kdy byla poprvé podána žádost o platbu, existují dvě skupiny žadatelů s odlišnými podmínkami způsobilosti.

Sazba pro mladé zemědělce pro rok 2024 byla stanovena ve výši 2 590,58 Kč/ha. Výše roční obálky pro rok 2024 činila cca 180 mil. Kč.

Režimy pro klima a životní prostředí (Ekoschéματα, tzv. ekoplatby)

Ekoschéματα jsou novým nástrojem I. pilíře (SZP), který je pro zemědělce dobrovolný. Ekoschéματα v České republice obsahují Celofaremní ekoplatbu ve dvou úrovních, základní a prémiové a dále Ekoplatbu na podporu udržitelného hospodaření se živinami. Jejich cílem je podpořit způsoby obhospodařování zemědělské půdy, které vedou k ochraně a zlepšování životního prostředí a krajiny a které v neposlední řadě představují udržitelné hospodaření s přírodními zdroji.

Celofaremní ekoplatba

Základní stupeň celofaremní ekoplatby obsahuje řadu požadavků (podmínek), které si nelze volit samostatně a které zemědělec pro získání platby musí splnit na všech zemědělských kulturách, které obhospodařuje. Žadatel se dobrovolně zavazuje k plnění povinností základní celofaremní ekoplatby na celé jeho výměře a všemi zemědělskými kulturami, které obhospodařuje; tzn. pro účely provádění a platby základní celofaremní ekoplatby si nelze selektivně vybrat zemědělské kultury ani díly půdního bloku či jeho části. Při splnění podmínek má žadatel nárok na platbu na celou výměru, kterou obhospodařuje. Sazba pro Základní celofaremní ekoplatbu pro rok 2024 byla stanovena ve výši 1 774,62 Kč/ha. Výše roční obálky pro rok 2024 činila cca 6,1 mld. Kč.

Cílem prémiové celofaremní ekoplatby je navýšení zastoupení neproduktivních ploch v zemědělské krajině a přispění k ochraně vodních toků. Jedná se o nadstavbu celofaremní ekoplatby, žadatel současně plní podmínky základního stupně celofaremní ekoplatby. Pro poskytnutí prémiové celofaremní ekoplatby je zapotřebí, aby žadatel splnil podmínky pro poskytnutí základní celofaremní ekoplatby a zároveň vyčlenil z výměry zemědělské kultury standardní orná půda, travní porost nebo úhor na úrovni zemědělského podniku minimální podíl neproduktivních ploch 7 % ve stanovené kvalitě neproduktivních ploch. Žadatel o celofaremní prémiovou ekoplatbu musí podmínky vyčlenění neproduktivních ploch naplnit kompletně (jak požadované % neproduktivních ploch, tak i včetně všech stanovených podmínek), tzn. výjimka týkající se neproduktivních ploch platná pro základní celofaremní ekoplatbu neplatí pro podmínky platby prémiové celofaremní ekoplatby. V případě, že žadatel žádá o poskytnutí prémiové celofaremní ekoplatby a byl mu Fondem v evidenci využití půdy na části plochy DPB s druhem standardní orné půdy vymezen ochranný pás podél vodního toku, vyčlení výhradně ochranné pásy podél vody typu prémiový. Žadatel dodržuje pravidla podmíněnosti a minimální požadavky pro použití hnojiv a přípravků na ochranu rostlin podle nařízení vlády upravujícího pravidla podmíněnosti plateb zemědělcům po celý kalendářní rok. Sazba pro Prémiovou celofaremní ekoplatbu pro rok 2024 byla stanovena ve výši 18 132,48 Kč/ha. Výše roční obálky pro rok 2024 činila cca 31 mil. Kč.

Podpora příjmu vázaná na produkci (CIS)

ČR dlouhodobě podporuje citlivé sektory rostlinné a živočišné výroby v rámci přímých plateb. Mechanismus CIS umožňuje podporu vázat na skutečnou aktuální produkci, nikoliv historické údaje, a je u něj tedy zaručeno, že podpora bude alokována tzv. „živým producentům“.

Pro období 2023–2027 finanční prostředky v celkové výši 15 % roční obálky na přímé platby (průměrná roční částka cca 3,4 mld. Kč) směřují na podporu:

- brambor určených pro výrobu škrobu,
- chmele,
- ovocných druhů s velmi vysokou pracností,
- ovocných druhů s vysokou pracností,
- zeleninových druhů s velmi vysokou pracností,
- zeleninových druhů s vysokou pracností,
- cukrové řepy,

- bílkovinných plodin,
- chov telete masného typu,
- krávy chované v systému chovu s tržní produkcí mléka,
- chov bahnice nebo chov kozy.

Podpora příjmu vázaná na produkci bílkovinných plodin

Pro účely podpory pěstování bílkovinných plodin Česká republika využívá možnosti maximálního zacílení 2 % vnitrostátního stropu přímých plateb.

Způsobitelnými pro tuto podporu jsou následující bílkovinné plodiny: hrách (včetně pelušky), bob, sója, lupina, jetel, vojtěška a od roku 2024 též štirovník, vičenec, tollice, komonice, vikev, včetně jejich směsí a směsí s obilovinami nebo travami čeledi lipnicovité, přičemž zastoupení bílkovinných plodin musí činit v porostech více než 50 %.

Minimální výměra, na kterou lze poskytnout podporu, je 1 ha způsobilé standardní orné půdy, na které jsou pěstovány výše vyjmenované bílkovinné plodiny minimálně od 1. června do 15. července příslušného kalendářního roku.

Pro rok 2024 byla žádána podpora pro 271 273 ha bílkovinných plodin (7 954 žadatelů). Sazba podpory na produkci bílkovinných plodin pro rok 2024 činila 1 524,91 Kč/ha.

Průměrná roční částka vyhrazená pro podporu příjmu vázanou na produkci bílkovinných plodin v období 2023–2027 činí cca 400 mil. Kč.

II. Národní podpory

1. Dotační tituly ministerstva zemědělství
2. Podpory PGRLF

1. Dotační tituly ministerstva zemědělství

Ministerstvo zemědělství ČR vydalo Zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací na základě § 1, § 2 a § 2d zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, pro rok 2024.

Oblasti luskovin se dotýkají zejména následující podpůrné programy:

3. Podpora ozdravování polních a speciálních plodin

3.a. – biologická ochrana jako náhrada chemické ochrany rostlin.

Účelem je zvýšení kvality rostlinné produkce cestou náhrady chemického ošetření a prevence šíření hospodářsky závažných virových a bakteriálních chorob a bakteriálních přenosných osivem a sadbou. Podpora u luskovin je ve formě **paušální sazby** na plochu: **599 Kč/ha**.

3.d. – podpora tvorby rostlinných genotypů s vysokou rezistencí k biotickým a abiotickým faktorům a diferencovanou kvalitou obilovin včetně kukuřice, malých zrnin, olejnin, luskovin, brambor, píce, zelenin, léčivých, aromatických a kořeninových rostlin, chmele, révy a ovocných dřevin a ozdravování genotypů révy, chmele a ovocných plodin.

Výzkumným projektem dotačního programu 3.d.5. je „**Tvorba kvalitativně diferencovaných genotypů luskovin vhodných pro krmivářský průmysl.**“

Podpora **do výše 70 %** skutečně vynaložených uznatelných nákladů na projekty u obilovin včetně kukuřice, malých zrnin, píce, olejnin, **luskovin**, brambor, zelenin, léčivých, aromatických a kořeninových rostlin, chmele, révy a ovocných dřevin a ozdravování genotypů révy, chmele a ovocných plodin.

3.i. – použité uznané osivo lnu, technického konopí, kukuřice, cukrové řepy, **luskovin** a použité uznané nebo zkoušené osivo vyjmenovaných píce (zařazených do jednotlivých skupin) odrůd registrovaných nebo uvedených ve Společném katalogu odrůd EU pro osev produkčních ploch.

Podpora ve formě dotace k výsledku hospodaření (dříve neinvestiční) pro osivo luskovin (**hrách, peluška, vikev, bob, lupina, čočka, fazol, cizrna, sója**) do výše **3 Kč/kg uznaného osiva luskovin**. Podpora je poskytována v režimu de minimis dle nařízení Komise (EU) č. 1408/2013.

Maximální množství použitého uznaného osiva luskovin je:

Druh	Maximální množství použitého uznaného osiva:
Hrách	260 kg/ha
Bob, Lupina, Peluška	200 kg/ha
Sója	150 kg/ha
Fazol	400 kg/ha
Vikev, čočka, cizrna	100 kg/ha

V rámci dotačního programu 3.i. na předmět dotace **luskoviny** bylo za rok 2024 vyplaceno celkem **10,184 mil. Kč (440 žádostí)**.

9. Poradenství a vzdělávání

9.A. Speciální poradenství

9.A.b. Speciální poradenství pro rostlinnou výrobu – 9.A.b.4.

Podpora na zajištění samostatných odrůdových zkoušek registrovaných odrůd polních plodin, za účelem zajištění získání a šíření informací o pěstitelských vlastnostech registrovaných odrůd polních plodin, které jsou následně publikovány zemědělské veřejnosti.

Podpora je poskytována do výše 100 % prokázaných přímých nákladů ve formě dotace k výsledku hospodaření (dříve neinvestiční).

9.A.b.4. Speciální poradenství pro rostlinnou výrobu – 9.A.b.4.d.

Speciální poradenství za účelem zajištění získání a šíření informací o pěstitelských vlastnostech registrovaných odrůd vyjmenovaných polních plodin.

Podpora je poskytována do výše 100 % skutečně vynaložených uznatelných nákladů souvisejících s provedením samostatných odrůdových zkoušek, max. však do částky uvedené u jednotlivých předmětů dotace.

Maximální výše dotace: 20 000 Kč na 1 odrůdu ostatních jarních plodin.

U luskovin se podporuje v rámci tohoto dotačního programu zejména zkoušení odrůd hrachu setého a sóji luštěnaté pro seznamy doporučených odrůd (SDO).

9.F. Podpora poradenství v zemědělství

9.F.e. – Regionální přenos informací – dotační program je zaměřen na cílený přenos všeobecných informací na území ČR o realizaci SZP v souladu s regionálními prioritami.

Dotace je poskytována k výsledku hospodaření do výše 100 % uznatelných nákladů souvisejících s předmětem dotace dle schváleného plánu činnosti.

Minimální výše je 1 mil. Kč, max. výše je 11,5 mil. Kč na žadatele.

9.F.i. – Odborné konzultace – účelem je podpora poradenství v zemědělství zaměřená na odborné konzultace formou telefonického, elektronického, písemného či osobního kontaktu časově limitovaného (do 90 minut), které pomohou tazateli zodpovědět jednotlivý odborně zaměřený dotaz provozního charakteru.

Podpora je poskytnuta formou dotace k výsledku hospodaření (dříve neinvestiční). Podpora do výše 100 % uznatelných nákladů (počet konzultačních hodin x zúčtovací hodina) souvisejících s konzultacemi maximálně do výše 550 000 Kč na žadatele. Zúčtovaná hodinová sazba je vypočtena žadatelem, maximální výše zúčtovací sazby je 1 200 Kč.

9.F.m. – Demonstrační farmy

Podpora předávání znalostí v zemědělství zaměřená na pomoc zemědělským subjektům formou názorných praktických ukázek ucelených postupů udržitelných způsobů hospodaření, například postupů a technologií snižujících vodní a větrnou erozi, nadměrné utužování půdy, využitelnosti technologií precizního zemědělství v agrotechnických postupech, postupů přispívajících k zadržování vody v krajině nebo prezentujících opatření k přizpůsobení se změně klimatu a zmírnění jejích dopadů, integrovanou ochranu rostlin a ekologické zemědělství. Kritéria pro výběr a hodnocení projektů jsou obsažena ve Výzvě k podávání projektů pro rok 2024. Dotace k výsledku hospodaření (dříve neinvestiční).

Výše dotace: do 1 000 000 Kč/žadatele.

9.H. Podpora účasti na mezinárodních veletrzích a výstavách v zahraničí

Účelem je podpora účasti vystavovatelů na mezinárodních zemědělských, potravinářských a lesnických veletrzích a výstavách v zahraničí prezentujících výrobky z odvětví:

- zemědělství – včetně genetického materiálu,
- potravinářství,
- krmivářství – včetně tzv. „pet food“,
- zemědělské techniky a technologií pro rostlinnou a živočišnou výrobu a technologií pro chov,
- veterinárních přípravků a léčiv pro hospodářská i domácí zvířata,
- rybolovu a akvakultury,
- výroby závlahových zařízení, strojů pro potravinářskou výrobu, lesnické techniky, zahradnické techniky,
- loveckých zbraní, střeliva a optiky a zprostředkování poplatkových lovů na území ČR,
- precizního zemědělství v sektoru agropotravinářském, lesnickém a vodohospodářském (služby technologie, software a aplikace pro digitalizaci v zemědělství, GPS a mapové systémy, stroje a přístroje využívající technologií precizního zemědělství).

Podpora je poskytnuta formou dotace do hospodářského výsledku (dříve neinvestiční).

10.D. Podpora evropské integrace nevládních organizací

Účelem je podpora vstupu, členství, zastoupení členství a činnost českých stavovských agrárních nevládních organizací případně jejich členů řádných i přidružených) v mezinárodních nevládních organizacích (podpora rozvoje demokratické občanské společnosti) a orgánech a organizacích Evropské unie, za které se z hlediska tohoto dotačního titulu pro rok 2024 považují: Konfederace mladých farmářů (CEJA), Evropská konfederace zemědělských producentů (COPA), včetně její platformy GEOPA-COPA, Všeobecný výbor pro zemědělské družstevnictví EU (COGECA), Association for Innovative Farming (AIF), FoodDrinkEurope, Konfederace evropských vlastníků lesa (CEPF), Evropská federace obecních

lesů (FECOF), Evropská federace chovatelů ryb (FEAP), Evropská federace lesních školek (EFNA), Evropská semenářská asociace (Euroseeds), Evropská školkařská asociace (ENA), Asociace evropských regionů horských oblastí (EUROMONTANA), Sdružení evropských vinařských regionů (AREV), IFOAM Organics Europe, IPIFF (International Platform of insects for Food and Feed), Mezinárodní asociace zahradnických producentů (AIPH), Organizace evropských vlastníků půdy (ELO), Farm Europe, FLORINT, Evropská komise, Evropský parlament, Evropský hospodářský a sociální výbor a Výbor regionů. Podporovány jsou uhrazené členské příspěvky a uskutečněná jednání v mezinárodních nevládních organizacích. Podpora je poskytnuta formou dotace k výsledku hospodaření (dříve neinvestiční).

2. Podpory PGRLF

Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a.s. (dále jen „PGRLF“) se v České republice stal za dobu svého působení neodmyslitelnou součástí podpory resortu zemědělství. Již od roku 1993 podporuje stávající, ale i začínající podnikatele v oblasti zemědělské prvovýroby, zpracování zemědělských produktů, lesního hospodářství a zpracování dřeva.

Hlavním předmětem činnosti PGRLF je v současné době subvencování části úroků z úvěrů, finanční podpora pojištění a poskytování úvěrů podnikatelským subjektům v oblasti zemědělské prvovýroby, zpracování zemědělských produktů, lesního hospodářství a zpracování dřeva. Hlavním rysem PGRLF je pružnost, transparentnost rozhodování, jednoduchost využití ze strany klienta a stabilita.

Programy PGRLF zaměřené na zemědělskou prvovýrobu:

- **Zemědělec:** Program zaměřený na vytvoření předpokladů pro další rozvoj prvovýrobců zemědělské produkce, včetně pěstitelů luskovin. Od 1. března 2024 došlo k navýšení celkového limitu podporovaných úvěrových prostředků – na nákup zemědělské techniky až do výše 15 mil. Kč a na investice do nemovitého majetku až do 75 mil. Kč. Nově je zavedena kategorie začínajícího podnikatele (do 24 měsíců od zápisu do evidence zemědělského podnikatele), pro kterou je sazba podpory navýšena o 1 % ročně. Podpora je poskytována ve formě dotace části úroků z investičních úvěrů na nákup zemědělské techniky, výstavbu, pořízení nebo vylepšení nemovitého majetku v zemědělských závodech a na nákup plemenných zvířat za účelem zlepšení genetické hodnoty stáda. Sazba podpory pro období 1. 10. 2023 – 30. 9. 2024 činí 3,3 % ročně. Žádosti se podávají výhradně elektronicky přes portál <https://zadost.pgrlf.cz/>.
- **Zpracovatel:** Program je určen podnikatelům, kteří se zabývají zpracováním zemědělských produktů, včetně luskovin. Podpora je poskytována ve formě subvence části úroků z úvěrů poskytnutých na pořízení investičního majetku, který souvisí se zpracováním zemědělských produktů. Program je poskytován v režimu de minimis. Sazba podpory pro období 1. 10. 2023 – 30. 9. 2024 činí 3,3 % ročně.
- **Podpora pojištění:** Účelem podpory je částečná finanční kompenzace pojistného vynaloženého na zemědělské pojištění plodin (včetně luskovin) a hospodářských zvířat s cílem dosažení vyšší propojištěnosti a snížení podnikatelských rizik v zemědělském sektoru. Pro rok 2024 činí podpora až 65 % uhrazeného pojistného u speciálních plodin (kam spadají i luskoviny), 47 % u ostatních plodin a 50 % u hospodářských zvířat. Žádosti je možné podávat elektronicky od 1. 1. do 31. 10. daného roku.
- **Investiční úvěry Zemědělec:** V programu jsou poskytovány úročené úvěry přímo PGRLF na pořízení investičního majetku. Program podpory je určen podnikatelům, kteří se zabývají zemědělskou prvovýrobou. Nově je proces podání žádosti zjednodušen na jednokrokové podání. Výše podpory může činit max. 30 % z celkové výše poskytnutého úvěru (pro začínající podnikatele 40 %), přičemž maximální snížení jistiny úvěru je 400 000 Kč.

III. PRV – Program rozvoje venkova, Strategický plán SZP

Z Programu rozvoje venkova ČR na období 2014–2022 (dále jen PRV) mohli pěstitelé luskovin čerpat dotace na investice do výstavby i rekonstrukce zemědělských staveb, pořízení potřebných technologií i pořízení mobilních strojů. Tyto podpory bylo možné čerpat zejména z operace 4.1.1 Investice do zemědělských podniků a 6.1.1 Zahájení činnosti mladých zemědělců. Poskytování podpor se řídí **Pravidly, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotace na projekty Programu rozvoje venkova na období 2014–2020** (Pravidla), která vydává Ministerstvo zemědělství na základě nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1305/2013 ze dne 17. prosince 2013 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV) a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1698/2005. Tato Pravidla jsou zveřejněna na internetových stránkách Ministerstva zemědělství (mze.gov.cz) a Státního zemědělského intervenčního fondu (szif.gov.cz).

Operace 4.1.1 Investice do zemědělských podniků

Dotace na luskoviny mohli z této operace čerpat všichni zemědělství podnikatelé na projekty od 100 tis. Kč do 75 mil. Kč v rámci 1., 3., 5. a 7. kola příjmu žádostí. Základní míra dotace byla 40 %, a tu bylo možné u mladých začínajících zemědělců a žadatelů hospodařících ve znevýhodněných (ANC) oblastech o 10 % navýšit. Maximální míra dotace byla 60 %.

Pro pěstování luskovin se dotovaly zejména investice do pořízení skladů, čistících a třídících linek i dalších potřebných technologií a mobilní stroje. Operace byla rozdělena na záměry podle jednotlivých sektorů, podle velikosti projektů a podle velikosti obhospodařované půdy. Na pěstování luskovin tak bylo možné čerpat z těchto záměrů:

- b) Rostlinná výroba – projekty do 1 000 000 Kč, žadatelů, kteří hospodaří na max. 150 ha,
- g) Rostlinná výroba – projekty do 5 000 000 Kč (nezáleží na výměře obhospodařované půdy),
- l) Rostlinná výroba – projekty nad 5 000 000 Kč do 75 000 000 Kč (nezáleží na výměře obhospodařované půdy).

Stav administrace 1. – 7. kola operace ke dni 30. 9. 2025:

	Počet zaregistrovaných žádostí	Počet schválených žádostí	Požadavek na dotaci schválených žádostí (Kč)	Počet proplacených žádostí	Částka proplacených žádostí (Kč)
Záměr b)	1 858	987	319 752 767	976	312 839 205
Záměr g)	1 871	793	751 967 659	789	741 271 053
Záměr l)	474	136	1 453 094 611	135	1 438 201 679
Operace 4.1.1 celkem	12 450	6 178	10 551 541 008	6 146	10 450 385 299

Pramen: IS SZIF 2025

Operace 6.1.1 Zahájení činnosti mladých zemědělců

Cílem operace je podpořit zahájení aktivního podnikání mladých zemědělců v zemědělských podnicích prostřednictvím podpory realizace podnikatelského plánu. Dotace činila 45 000 EUR a byla poskytována ve splátkách. Žadatelům ze 2., 4. a 6. kola příjmu žádostí byla dotace poskytována ve třech splátkách. První splátka ve výši 50 % částky dotace byla vyplacena po schválení podnikatelského plánu a podpisu Dohody o poskytnutí dotace (dále jen „Dohody“). Druhá splátka ve výši 45 % částky dotace byla vyplacena po uplynutí 2 let po podpisu Dohody na základě Žádosti o platbu druhé splátky. Třetí a poslední splátka odpovídá doložce do částky 45 tis. EUR a je vyplacena po řádném provedení podnikatelského plánu, nejdříve však po uplynutí 4 let po podpisu Dohody.

Žadatelům z 11. a 12. kola příjmu žádostí je dotace vyplácena už jen ve dvou splátkách. Výše první splátky činí 50 % částky dotace, tj. 22 500 EUR, a je vyplácena po schválení podnikatelského plánu a podpisu Dohody. Druhá splátka se rovná dopočtu částky 45 tis. EUR a je vyplácena po řádném provedení podnikatelského plánu, tj. ne dříve než po uplynutí 24 měsíců po podpisu Dohody. Poslední příjem žádostí proběhl v rámci 12. kola v termínu 15. 6. 2021 – 13. 7. 2021.

Přehled administrace operace k 30. 9. 2025

KOLO	Podané žádosti	Schválené žádosti	Proplaceno
2	682	480	480
4	478	217	217
6	377	258	258
11	212	149	149
12	161	121	121
CELKEM	1 910	1 225	1 225

Pramen: IS SZIF 2025

Na zpracování luštěnin pak bylo možné čerpat dotace z operace **4.2.1 Zpracování a uvádění na trh zemědělských produktů**, a to na investice do potřebných technologií, strojů i staveb. Poslední příjem žádostí proběhl v rámci 12. kola v termínu 15. 6. 2021 – 13. 7. 2021.

Podpora luskovin je od roku 2023 možná z intervencí rozvoje venkova v rámci **Strategického plánu Společné zemědělské politiky pro ČR na období 2023–2027 (SP SZP)**. Konkrétně z intervencí: 33.73 – Investice do zemědělských podniků, 34.73 – Investice do zpracování zemědělských produktů a 49. 75 – Zahájení činnosti mladého zemědělce, které navazují na výše uvedené operace Programu rozvoje venkova 2014–2022. První kolo příjmu žádostí o dotaci v těchto intervencích proběhlo v termínu 22. 8. 2023 – 12. 9. 2023. Další kolo příjmu žádostí proběhlo v rámci 4. kola příjmu žádostí v termínu 8. 10. – 29. 10. 2024. Poslední příjem žádostí proběhl v termínu 14. 10. – 4. 11. 2025.

Poskytování podpor se řídí **Pravidly, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotace na projekty rozvoje venkova v rámci Strategického plánu SZP na období 2023–2027**, která vydává Ministerstvo zemědělství na základě nařízení Evropského parlamentu a Rady č. (EU) 2021/2115 ze dne 2. prosince 2021. Tato Pravidla jsou zveřejněna na internetových stránkách Ministerstva zemědělství (mze.gov.cz) a Státního zemědělského intervenčního fondu (szif.gov.cz).

Intervence 33.73 – Investice do zemědělských podniků

Zemědělští podnikatelé mohou žádat o dotaci na investice do pořízení skladů, čistících a třídících linek i dalších potřebných technologií, a dále na mobilní zemědělské stroje. Výše dotace je 40 % výdajů, ze kterých je stanovena dotace, kterou lze navýšit o 10 % pro mladé začínající zemědělce a o dalších 10 % pro ekologické podnikatele. Maximální výše dotace na jeden projekt je 25 mil. Kč. Intervence je opět rozdělena na jednotlivé záměry, přičemž pěstitelé luskovin mohou žádat v těchto záměrech:

- b) projekty do 2 000 000 Kč včetně a zároveň žadatel hospodaří na max. 150 ha a splňuje definici MSP; Rostlinná výroba,
- g) Rostlinná výroba (nezáleží na výměře obhospodařované půdy).

Stav administrace I. a 4. kola intervence ke dni 30. 9. 2025:

	Počet zaregistrovaných žádostí	Požadavek na dotaci zaregistrovaných žádostí (Kč)	Počet doporučených žádostí	Požadavek na dotaci doporučených žádostí (Kč)
Záměr b)	2 294	1 390 530 985	934	551 675 146
Záměr g	1 860	4 527 250 387	339	1 310 311 353
Intervence 33.73 celkem	7 667	16 876 295 487	2 605	6 004 080 626

Pramen: IS SZIF 2025

Žádostí o dotaci zaměřených na luštěniny bylo podáno celkem 269 s požadavkem na dotaci 413 mil. Kč. Doporučeno je 49 žádostí s požadavkem na dotaci ve výši 69 mil. Kč.

Intervence 49.75 – Zahájení činnosti mladého zemědělce

Podpora je určena pro zemědělské podnikatele (evidované v Evidenci zemědělského podnikatele), kteří nedosáhli 41 let, a kteří v zemědělství podnikají max. 5 let před podáním Žádosti o dotaci. Dotace je poskytována na realizaci podnikatelského plánu, přičemž jeho realizace musí být dokončena do 2 let od podpisu Dohody o poskytnutí dotace. Dotace je poskytována ve 2 sazbách. Základní sazba dotace činí 1 500 000 Kč. V případě, že bude předmětem podnikatelského plánu zpracování vlastní produkce, jehož výstupem je produkt uvedený v příloze I Smlouvy o fungování EU, bude sazba činit 2 030 000 Kč. Dotace bude poskytnuta dle zvolené sazby v 1 splátce, a to již po podpisu Dohody o poskytnutí dotace.

Na investice pro zpracování luskovin je opět možné žádat v intervenci **34.73 – Investice do zpracování zemědělských produktů**.

PRODUKCE LUSKOVIN NA ZRNO VE SVĚTĚ

Luskoviny jsou pěstovány ve většině oblastí světa, nejvíce pak v Asii a Africe. Výjimku představuje sója, která je pěstována zejména v oblastech Severní a Jižní Ameriky. Sója je nejpěstovanější luskovinou ve světovém měřítku, z hlediska hospodářského významu a užití zejména pro produkci jedlého oleje se však zařazuje mezi olejninu.

Světová produkce sóji by podle IGC v roce 2024/25 měla dosáhnout 428,6 mil. t, což je meziroční nárůst o 8,5 %. Globální spotřeba sóji je odhadována na rekordních 419,5 mil. t (+8,9 % meziročně). Světové zásoby sóji jsou odhadovány na 81,4 mil. t (meziročně +12,7 %). Hlavními světovými producenty sóji zůstávají Brazílie, USA, Argentina, Čína a Indie, největšími dovozci pak Čína a Evropa. Podíl GMO odrůd na světové produkci sóji se pohybuje kolem 65 %.

Na základě posledních dostupných údajů FAO světová sklizňová plocha luskovin na zrno mimo sóju činila v roce 2023 cca 96 mil. ha, z toho nejvíce plochy zaujímal fazol (37,8 mil. ha) a cizrna (14,1 mil. ha). Následuje hrách (7,4 mil. ha), čočka (5,7 mil. ha), dále bob (2,8 mil. ha), vikve, lupiny (jejich celkové plochy jsou relativně menší).

Cca 49 % světových sklizňových ploch luskovin na zrno se nachází v Asii (47,3 mil. ha), přibližně 32 % v Africe (31,0 mil. ha), 10 % v Americe (9,7 mil. ha), 6 % v Evropě (5,7 mil. ha) a 3 % v Austrálii a na Novém Zélandu (2,5 mil. ha). Intenzita pěstování je však na nejlidnatějších kontinentech (Asie, Afrika) nedostatečná a dosahované výnosy jsou nízké (v průměru 0,7–2 t/ha). Největšími producenty luštěnin mimo sóju (dále jen luštěnin) jsou v Asii Indie, Rusko, Myanmar (Barma) a Čína, v Africe Etiopie, Niger a Nigérie, v Severní Americe Kanada a USA, v Jižní Americe Brazílie a Argentina a v Evropě Rusko, Francie a Spojené království.

Zemí s největší světovou výrobou luštěnin kolem 26 mil. t je Indie. Tato země se zároveň řadí i na první světovou příčku co do jejich spotřeby a dovozu celkového objemu 3,6 mil. t (z toho asi 1,7 mil. t čočky, 0,8 mil. t fazolí, 0,9 mil. t kajanu a 0,2 mil. t cizrny). Druhým největším světovým producentem s produkcí 4,8 mil. t a zároveň druhým světovým dovozcem 3,5 mil. t je Čína. Třetím světovým producentem s výrobou 4,8 mil. t a zároveň hlavním světovým vývozcem 5,2 mil. t luštěnin je Kanada.

Kanada je předním světovým producentem hrachu, čočky, fazolu a cizrny. V Asii převažuje produkce fazolu, cizrny a kajanu, v Severní Americe jsou dominantními luskovinami hrách a čočka, ve Střední a Jižní Americe fazol a v Austrálii čočka, lupina a cizrna. V Evropě jsou nejvíce pěstovanými luskovinami bob a hrách.

Světový obchod s luštěninami za posledních 20 let několikanásobně vzrostl. Aktuálně patří mezi největší vývozce luštěnin Kanada, Austrálie, Myanmar, Rusko, Turecko a USA. Mezi největší dovozce luštěnin patří, Indie, Čína, Turecko, Pákistán a Bangladéš.

Spotřeba luštěnin je v různých částech světa ovlivněna dostupností vlastní produkce a cenami na trhu. V asijských a afrických zemích je patrný nedostatek živočišných bílkovin, orientace na rostlinné bílkoviny je tedy částečným řešením výživy lidí. V rozvinutých zemích však spotřeba rostlinných bílkovin stagnuje. V EU jsou hlavním zdrojem bílkovin v rámci potravinářského využití bílkoviny živočišného původu (60 %), které převažují nad bílkovinami rostlinného původu (40 %).

Každoroční globální spotřeba luštěnin činí zhruba 85–95 mil. t. Z tohoto množství slouží na potravinářské užití zhruba 65–70 % (převážně v rozvojových zemích), na krmné užití cca 20–25 % (zejména v rozvinutých zemích) a zbylých 5–10 % připadá na osivo a ostatní účely.

Fazol je po sóje nejrozšířenější luskovinou na světě. Do této skupiny jsou ve statistikách FAO kromě rodu *Phaseolus* započítávány i některé druhy příbuzného rodu *Vigna* (*Vigna angularis*, *V. radiata*, *V. mungo*, *V. umbellata*, *V. aconitifolia*). Světová produkce fazolu se měnila v průběhu posledních 20 let, přičemž celkový trend narůstal z úrovně 17,6 mil. t v roce 2000 na cca 29 mil. tun v roce 2023.

Celosvětová výměra fazolu v roce 2023 dosáhla 37 751 tis. ha (39 % celosvětové výměry luskovin), to znamená srovnatelnou úroveň s rokem 2022. V roce 2023 dosáhla produkce fazolu 28 506 tis. t, jedná se tak o mírný meziroční nárůst. Hlavními produkčními státy jsou Indie (6,5 mil. t), Brazílie (2,9 mil. t), Myanmar (2,7 mil. t), Tanzanie (1,5 mil. t), Čína (1,3 mil. t) a USA (1,1 mil. t).

Světový obchod s fazolemi v posledních 10 letech vzrostl o téměř 1 mil. t na úroveň kolem 5 mil. t. Mezi pět největších světových vývozců fazolí patří Myanmar, USA, Argentina, Kanada a Uzbekistán. Mezi pět největších dovozců fazolí patří Indie, Čína, Mexiko, USA a Vietnam. Nejvyšší průměrná spotřeba fazolu je ve Střední Americe ve výši okolo 9–10 kg/obyv./rok.

Na dalším místě v rozsahu pěstování jsou **cizrna** (14 mil. ha) a hlavně na africkém kontinentu pěstovaná **vigna čínská** (15 mil. ha). Vigna čínská navzdory svému jménu pochází z tropické Afriky, má 1,5–2 m dlouhou popínavou lodyhu, až 1 m dlouhé tenké lusky, ledvinovitá semena bílé barvy s charakteristickou černou nebo žlutou skvrnou – očkem. Může být jednoletkou i trvalkou. Kvete zelenými, bílými, žlutými nebo fialovými květy v 15–40 cm dlouhých hroznech. Plodem je lusk s 10–16 semeny. Využívá se pro potravinářské a krmivářské účely.

Světová produkce semene **hrachu** dosahuje 13,8 mil. t. Hrách na zrno je v současnosti nejvíce pěstován v Severní Americe, Asii a Evropě. Jedny z největších ploch jsou v Rusku, Kanadě, Číně, a Indii. Celková globální spotřeba semene hrachu by měla činit kolem 14 mil. t, z toho cca 40 % připadá na potravinářské účely. Světový obchod se semenem hrachu kolísá v posledních deseti letech od 4 do 7 mil. t.

Čína je největším světovým producentem **bobu** (kolem 1,7 mil. t), její produkce je však málo vyvážená. Austrálie, Velká Británie, Egypt, Litva a Lotyšsko jsou hlavními světovými exportéry bobu.

Největší pěstitelské plochy **lupiny** dosahující cca 693 tis. ha jsou uváděny v Austrálii. V Evropě se významnější plochy lupiny nachází v zejména v Polsku (157 tis. ha).

Největší plochy **čočky** jsou v Indii (1,6 mil. ha), Kanadě (1,5 mil. ha) a Austrálii (873 tis. ha).

Plochy, výnosy a produkce hlavních druhů luskovin na zrno ve světě

Kontinent	Komodita	Sklizňová plocha v tis. ha			Průměrný výnos t/ha			Produkce tis. t		
		2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Svět celkem	Fazol	37 412	37 768	37 751	0,76	0,75	0,76	28 337	28 338	28 506
	Bob	2 777	2 723	2 783	2,16	2,25	2,18	5 999	6 120	6 074
	Cizrna	13 994	14 722	14 097	1,13	1,22	1,17	15 737	17 914	16 518
	Čočka	5 275	5 485	5 676	1,06	1,21	1,25	5 575	6 618	7 069
	Hrách	7 162	7 162	7 408	1,74	1,98	1,86	12 450	14 187	13 763
	Lupina	998	949	1 116	1,42	1,73	1,72	1 417	1 645	1 919
	Luskoviny celkem	95 308	97 088	96 648	0,94	0,99	0,98	89 617	96 043	94 348
Afrika	Fazol	9 914	9 519	10 550	0,78	0,82	0,80	7 756	7 820	8 323
	Bob	784	742	750	2,09	2,10	2,14	1 639	1 559	1 602
	Cizrna	386	386	367	1,71	1,60	1,80	661	618	660
	Čočka	130	120	132	1,10	0,91	1,04	143	109	138
	Hrách	504	486	490	1,19	1,19	1,25	598	579	613
	Lupina	109	108	103	0,80	0,69	0,72	87	74	74
	Luskoviny celkem	29 758	29 768	31 024	0,73	0,77	0,77	21 856	23 005	23 746

Kontinent	Komodita	Sklizňová plocha v tis. ha			Průměrný výnos t/ha			Produkce tis. t		
		2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Severní Amerika	Fazol	691	607	590	1,98	2,43	2,40	1 370	1 473	1 411
	Bob									
	Cizrna	229	233	273	0,96	1,27	1,31	220	295	356
	Čočka	1 908	1 966	1 672	0,92	1,30	1,16	1 751	2 557	1 932
	Hrách	1 867	1 707	1 580	1,43	2,42	2,17	2 659	4 127	3 429
	Lupina									
	Luskoviny celkem	4 700	4 517	4 122	1,28	1,87	1,73	6 011	8 459	7 141
Střední Amerika	Fazol	2 377	2 143	1 506	0,81	0,73	0,87	1 912	1 569	1 316
	Bob	45	38	38	1,48	1,34	1,49	66	51	56
	Cizrna	92	111	75	1,87	1,70	1,89	172	189	143
	Čočka	9	7	8	1,12	1,48	1,12	10	11	8
	Hrách	5	3	2	0,80	1,07	1,20	4	3	2
	Lupina									
	Luskoviny celkem	2 544	2 316	1 643	0,90	0,82	0,99	2 300	1 907	1 628
Jižní Amerika	Fazol	3 587	3 586	3 465	1,16	1,12	1,20	4 170	4 030	4 150
	Bob	126	132	126	1,16	1,16	1,18	146	154	149
	Cizrna	80	82	68	1,08	1,26	1,00	86	103	68
	Čočka	41	53	28	0,68	1,51	0,53	28	80	15
	Hrách	174	200	139	1,74	2,05	1,24	303	411	172
	Lupina	34	28	32	1,60	1,53	1,59	54	43	50
	Luskoviny celkem	4 065	4 103	3 885	1,19	1,18	1,20	4 824	4 848	4 643
Asie	Fazol	20 175	21 238	20 972	0,61	0,60	0,60	12 279	12 639	12 572
	Bob	878	863	862	2,03	2,05	2,06	1 778	1 769	1 774
	Cizrna	12 284	12 947	12 623	1,09	1,17	1,09	13 395	15 170	13 815
	Čočka	2 519	2 544	2 796	1,03	1,02	1,06	2 605	2 599	2 961
	Hrách	1 814	1 944	2 047	1,42	1,42	1,42	2 566	2 768	2 922
	Lupina	0,05	0,05	0,05	2,25	2,25	2,25	0,10	0,10	0,10
	Luskoviny celkem	46 333	48 364	47 267	0,86	0,87	0,85	39 797	42 017	40 185
Evropa	Fazol	195	189	163	2,11	2,09	2,09	413	395	342
	Bob	668	653	697	2,77	2,96	2,66	1 850	1 933	1 851
	Cizrna	316	348	407	1,03	1,37	1,33	326	477	540
	Čočka	167	220	166	1,10	1,19	1,04	184	261	173
	Hrách	2 539	2 620	2 944	2,32	2,29	2,14	5 896	6 011	6 286
	Lupina	251	316	289	1,63	1,81	1,78	410	570	514
	Luskoviny celkem	5 023	5 225	5 708	2,14	2,17	2,01	10 750	11 343	11 482
Austrálie + N. Zéland	Fazol	116	117	122	2,22	1,84	1,49	257	215	181
	Bob	269	288	305	1,90	2,25	2,08	510	646	635
	Cizrna	606	616	283	1,45	1,73	3,30	876	1 062	935
	Čočka	502	576	874	1,71	1,74	2,11	855	1 001	1 843
	Hrách	259	199	205	1,64	1,44	1,65	424	286	338
	Lupina	604	497	693	1,43	1,93	1,85	866	958	1 280
	Luskoviny celkem	2 392	2 329	2 517	1,59	1,79	2,07	3 796	4 176	5 220

Pramen: FAOSTAT

Pěstování luskovin na zrno v Kanadě v roce 2024/2025

Kanadská produkce luskovin v uplynulých letech významně vzrostla a Kanada je v globálním měřítku hlavním aktérem v oblasti produkce luskovin i obchodu s nimi. Luskoviny se pěstují na více než 10 000 farmách, přičemž centra produkce jsou zejména v préríjních provinciích Saskatchewan, Alberta a Manitoba, kde se nachází až 70 % veškeré zemědělské půdy. Kanada je dominantním vývozcem luskovin – exportuje ročně přes 75 % své produkce do 150 zemí světa, přičemž hlavními exportními trhy jsou pro Kanadu Indie, USA, Čína, Turecko a Bangladéš, přičemž Spojené státy jsou stále největším obchodním partnerem Kanady. Je největším světovým vývozcem čočky a hrachu a patří mezi 5 největších vývozců fazolu. Reprezentuje okolo 20–30 % světového obchodu s luskovinami. V kanadských provinciích Québec a Ontario se pěstuje hlavně fazol v bohatém sortimentu barevných typů, v provincii Manitoba fazol bílý, hrách a čočka. Největším producentem hrachu, čočky a cizrny je provincie Saskatchewan, v Albertě se s využitím závlah pěstuje fazol, hrách, čočka a cizrna.

Sklizňový rok 2024/25 začal v Kanadě 1. srpna 2024 a skončil 31. července 2025, u sóji začal sklizňový rok 1. září 2024 a skončil 31. srpna 2025.

V období sklizňového roku 2024/25 se situace v kanadské produkci luskovin výrazně změnila oproti předchozímu roku. Po suchém roce 2023/24, který byl charakterizován přetrvávajícím suchem zejména v západní Kanadě (jižní Alberta a západní Saskatchewan), došlo v roce 2024/25 k mírnému zlepšení klimatických podmínek. To se pozitivně projevilo na výnosech i celkové produkci většiny luskovin. Osevní plochy hrachu, čočky, fazolu i cizrny byly v roce 2024/25 meziročně navýšeny, což spolu s vyššími výnosy vedlo k růstu produkce u všech hlavních druhů luskovin.

Ceny většiny hlavních polních plodin v Kanadě zůstaly pod úrovní předchozího roku, což platí zejména pro tvrdou pšenici, ječmen, kukuřici, řepku a sóju. U luštěnin došlo k poklesu průměrných cen u hrachu (415 CAD/t) a čočky (815 CAD/t), zatímco ceny fazolu (1 100 CAD/t) a cizrny (765 CAD/t) rovněž meziročně klesly, ale zůstaly na relativně vysoké úrovni. Pokles cen je dán vyšší nabídkou na trhu a stabilní až mírně rostoucí poptávkou, zejména na exportních trzích.

Průměrné roční ceny u jednotlivých druhů luskovin v Kanadě (\$/t)

Plodina / Rok (a)	Cena (\$/t)		
	2023/24	2024/25 ^(a)	2025/26 ^(f)
Hrách	460	415	365
Čočka	1 000	815	730
Fazol	1 215	1 100	1 140
Cizrna	1 005	765	750

Pramen: CANADA: OUTLOOK FOR PRINCIPAL FIELD CROPS, červen 2024; Agriculture and Agri-Food Canada

Poznámka: (a): srpen–červenec sklizňový rok; (f): prognóza, Agriculture and Agri-Food Canada, duben 2025.

Plochy, výnosy a produkce luskovin v Kanadě

Plodina	Osevní plocha	Sklizňová plocha	Výnos	Celková produkce
Rok (a)	tis. ha	tis. ha	t/ha	tis. t
Hrách				
2023/24	1 233	1 200	2,17	2 609
2024/25 ^(a)	1 300	1 281	2,34	2 997
2025/26 ^(f)	1 423	1 390	2,25	3 125
Čočka				
2023/24	1 485	1 460	1,23	1 801
2024/25 ^(a)	1 704	1 693	1,44	2 431
2025/26 ^(f)	1 689	1 665	1,40	2 325
Fazol				
2023/24	129	129	2,63	339
2024/25 ^(a)	163	160	2,65	424
2025/26 ^(f)	145	142	2,61	370
Cizrna				
2023/24	128	127	1,25	159
2024/25 ^(a)	194	194	1,48	287
2025/26 ^(f)	183	183	1,45	265

Pramen: CANADA: OUTLOOK FOR PRINCIPAL FIELD CROPS, červen 2024; Agriculture and Agri-Food Canada

Poznámka: (a) Srpen–červenec = sklizňový rok; (f): prognóza, Agriculture and Agri-Food Canada, duben, 2025

PRODUKCE LUSKOVIN NA ZRNO V EU

V jednotlivých státech EU zaujímají luskoviny výměru v rozsahu 1–7 % orné půdy. Bílkoviny na bázi suchých luštěnin jsou v EU využívány převážně v krmivech (59 %) a dále k potravinářskému využití (41 %). Z plodin bohatých na bílkoviny je favoritem a hlavním zdrojem bílkovin v krmivářském průmyslu v EU-27 sója, kterou nicméně z hlediska hlavního hospodářského využití řadíme mezi olejnin. Její produkce v EU se v m. r. 2024/25 oproti roku 2023/24 zvýšila o 7,4 % na celkem 3 milionů tun, a to především díky výraznému nárůstu plochy. Sójové extrahované šroty jsou v EU hlavním zdrojem bílkovin v krmivech pro prasata a drůbež. Nabídka luštěnin v EU pro potravinářské využití je vysoce závislá na dovozech, 60–70 % čočky a 40–50 % cizrny konzumované v EU pochází z dovozu. Na základě předpokladu EK se očekává v letech 2022–2032 zvýšení konzumace luštěnin o 55 %.

Nejvíce pěstovanými luskovinami (mimo sóju) jsou v EU hrách (50 %) a bob (30–40 %). V menší míře (do 20 %) se pěstuje lupina, fazol, čočka a vikev. Mezi tzv. proteinové plodiny bohaté na bílkoviny využívané jak k průmyslové výrobě krmných směsí, tak k výrobě krmiv pro hospodářská zvířata na farmách, patří v EU z luskovin (mimo sóju) zejména hrách, bob a lupina (dále jen proteinové plodiny). Největší plochy těchto proteinových plodin se nachází ve Francii, Polsku, Španělsku, Litvě a Německu. Produkce těchto států tvoří asi 60–70 % veškeré produkce proteinových plodin v EU. V EU je patrná vysoká expanze ploch ekologicky pěstovaných ploch luskovin a olejnin. Velký podíl ekologicky pěstovaných proteinových plodin jsou v EU v Rakousku, Bulharsku, Španělsku a Itálii.

Na základě statistického šetření EK celkové plochy proteinových plodin v EU v m. r. 2024/25 meziročně vzrostly na 1 775 tis. ha, což je o 5,49 % více než v loňském roce. Největší plochy proteinových plodin se nacházely v Polsku (286 tis. ha), Španělsku (228 tis. ha), Francii (208 tis. ha), Litvě (194 tis. ha) a Německu (217 tis. ha). Výnosy proteinových plodin v m. r. 2024/25 vzrostly o 9,21 % na 2,23 t/ha. Nejvyšší průměrné výnosy proteinových plodin byly v roce 2024 zaznamenány v Irsku (5,55 t/ha), Dánsku (3,61 t/ha), Německu (3,12 t/ha) a Francii (2,76 t/ha). Celkem bylo v EU sklizeno 3 958 tis. tun proteinových plodin, což znamená nárůst o 15,21 % oproti m. r. 2023/24. Meziroční nárůst v produkci byl zaznamenán u hrachu (o 9,19 %) na celkem 2 083 tis. tun, u bobu (o 19,82 %) na 1 393 tis. tun a u lupiny (o 31,97 %) na 482 tis. tun.

EU je tradičně převážně producentem **hrachu** určeného k výrobě krmiva pro hospodářská zvířata. Více než 90 % produkce semene hrachu se využívá ke krmení zejména prasat a v menším rozsahu drůbeže. Hrách byl v m. r. 2024/25 pěstován nejvíce v Rumunsku, Španělsku, Francii, Německu a Litvě. V těchto zemích zaujímaly plochy kolem 66 % celkové plochy hrachu v EU. Plochy hrachu v EU se v posledních letech pohybovaly v rozpětí 770–1 000 tis. ha, v roce 2024 došlo k meziročnímu nárůstu výměry hrachu o 2,53 % na 1 007 tis. ha (v roce 2023 činila plocha hrachu v EU celkem 982 tis. ha).

Bob je v pořadí druhou nejvíce pěstovanou luskovinou v EU. Největší plochy bobu se nacházejí ve Francii, Litvě, Německu, Itálii a Polsku, jejichž podíl zaujímá cca 66 % z celkové plochy bobu v EU. Pěstování bobu má v EU dlouhou tradici; v jihoevropských zemích je bob využíván k lidské výživě, zatímco ve většině ostatních zemí ke krmení skotu a okrasného ptactva (drobnosemenný bob, tzv. holubí) či na zelené hnojení. Bob je též hojně využíván ekologickými zemědělci, kteří ho používají jako krmivo místo geneticky modifikované dovážené sóji. V Itálii a Španělsku se většinou vysévá na podzim, ve Francii, Německu, ve střední a východní Evropě se vysévá na jaře. Plochy bobu v m. r. 2024/25 zaznamenaly meziroční nárůst o 5,08 % na 502 tis. ha (v roce 2023 činila plocha bobu v EU celkem 478 tis. ha).

Pěstování **lupiny** je v EU na vzestupu od počátku devadesátých let. Současné odrůdy tzv. sladkých lupin s minimálním obsahem hořkých látek jsou užívány téměř výhradně ke krmení zvířat, velká množství semene lupiny úzkolisté (modré) jsou dovážena z Austrálie. V m. r. 2024/25 činila výměra lupiny v EU 266 tis. ha, což znamená meziroční nárůst o 19,49 % (v roce 2023 činila plocha lupiny v EU celkem 222 tis. ha). Největší plochy lupiny v EU se nacházejí v Polsku a Německu, jejichž podíl na celkové výměře lupiny v EU činí cca 85 %.

Předpoklad sklizně proteinových plodin v zemích EU v m. r. 2024/25

Země	Proteinové plodiny celkem		
	Plocha (tis. ha)	Produkce (tis. t)	Výnos (t /ha)
Belgie	2	8	4,44
Bulharsko	11	18	1,59
Česká republika	56	95	1,68
Dánsko	31	112	3,61
Německo	217	677	3,12
Estonsko	60	149	2,46
Irsko	19	105	5,55
Řecko	36	52	1,45
Španělsko	228	305	1,34
Francie	208	574	2,76
Itálie	69	151	2,20
Kypr	0	0	2,20
Lotyšsko	74	188	2,54
Litva	194	456	2,35
Lucembursko	0	1	2,93
Maďarsko	14	32	2,27
Nizozemsko	3	4	1,48
Rakousko	15	32	2,12
Polsko	286	586	2,05
Portugalsko	21	4	0,21
Rumunsko	120	121	1,01
Slovinsko	0	1	2,07
Slovensko	15	25	1,69
Finsko	43	117	2,70
Švédsko	42	125	2,99
Chorvatsko	9	19	2,07
EU	1 775	3 958	2,23

Pramen: Evropská komise, DG AGRI

Výměra proteinových plodin v EU (tis. ha)

Plodina	2020	2021	2022	2023	2024*	Rozdíl 2023/24 (%)
Hrách	789	777	776	982	1007	+2,53
Bob	447	474	436	478	502	+5,08
Lupina	226	205	260	222	266	+19,49
Proteinové plodiny celkem	1 463	1 456	1 471	1 682	1 775	+5,49

Pramen: DG AGRI, Evropská komise

* prognóza EK

Produkce proteinových plodin v EU (tis. tun)

Plodina	2020	2021	2022	2023	2024*	Rozdíl 2023/24 (%)
Hrách	1 920	1 837	1 866	1 907	2 083	+9,19
Bob	1 254	1 126	1 292	1 163	1 393	+19,82
Lupina	342	321	452	365	482	+31,97
Proteinové plodiny celkem	3 516	3 285	3 610	3 435	3 958	+15,21

Pramen: DG AGRI, Evropská komise

* prognóza EK

Výnos proteinových plodin v EU (t/ha)

Plodina	2020	2021	2022	2023	2024*	Rozdíl 2023/24 (%)
Hrách	2,43	2,36	2,40	1,94	2,07	+6,49
Bob	2,80	2,38	2,97	2,44	2,78	+14,03
Lupina	1,51	1,57	1,74	1,64	1,81	+10,45
Proteinové plodiny celkem	2,40	2,26	2,45	2,04	2,23	+9,21

Pramen: DG AGRI, Evropská komise

* prognóza EK

Proteinové plodiny jsou v současné době ve státech EU minoritním odvětvím, na čemž má podíl nižší ekonomická atraktivita sektoru a současný vývoj trhu. Situace na trhu proteinových plodin je v EU dlouhodobě nepříznivá především z hlediska potřeby bílkovinných komponentů do krmných směsí. Evropský trh proteinů je tak ohrožen deficitem vlastních bílkovinných zdrojů. Na trhu EU je zejména nedostatek koncentrovaných bílkovinných zdrojů s obsahem bílkovin nad 45 %. Pokrytí tohoto deficitu je v současnosti zajišťováno především dovozem sóji a sójových pokrutin. EU je tak vysoce závislá na jejich importu především z USA a Jižní Ameriky. Většina světové produkce sóji je navíc založena na GMO odrůdách, jejichž pěstování není v EU povoleno. Tato obrovská závislost na dovozu ponechává EU ve velmi zranitelné pozici a tento trend tak představuje závažné riziko především pro sektor živočišné produkce, který je závislý na dodávkách surovin pro výrobu krmiv.

Snížení závislosti na dovozu rostlinných bílkovin je jeden z významných cílů Společné zemědělské politiky (SZP) na roky 2023–2027. Pokud jde o otázku, jaký přístup zvolit s cílem omezit dovoz rostlinných bílkovin, je věnována velká pozornost bílkovinným plodinám. Z hlediska primární produkce představují bílkovinné plodiny pro většinu členských států EU spíše okrajové plodiny, jejichž produkci je třeba za účelem soběstačnosti navýšit. Zvýšení osevních ploch bílkovinných plodin má pozitivní environmentální dopady. Jejich zařazení v osevních postupech má zejména příznivý vliv na kvalitu půdy nebo obsah dusíku. Působí také proti erozi, jako mezplodiny bílkovinné plodiny umožňují snížit množství používaných hnojiv a herbicidů, působí i příznivě na biodiverzitu v rámci stanoviště. Omezení dovozu bílkovin (zejména

na bázi sóji) souvisí též se snížením enviromentálních dopadů produkce, která je ve třetích zemích spojena s odlesňováním. Potřebu soběstačnosti v produkci bílkovinných plodin navíc posílila ruská invaze na Ukrajinu.

EK s ohledem na tyto dlouhodobé obtíže, environmentální přínosy produkce bílkovinných plodin a s cílem snížit bílkovinný deficit umožnila členským státům v rámci nové SZP platné od roku 2023 zacílit intervence na podporu příjmu vázaného na produkci (CIS). Členské státy tak mají možnost použít dodatečnou část svého finančního stropu, který je k dispozici na přímé platby (ve výši maximálně 2 % vnitrostátního stropu přímých plateb), k poskytování podpory příjmu vázaného na produkci specificky určené na podporu produkce bílkovinných plodin. Kumulativní podíl podpory CIS pro bílkovinné plodiny (včetně směsí luskovin s trávami) zaujímá 14 % v rámci finančních alokací za jednotlivé sektory v EU (za roky 2023–2027). Mezi další podpůrné nástroje pro bílkovinné plodiny v rámci nové SZP patří dále sektorové operační programy, ekoschémat a podpory investic v rámci PRV. Ve svém strategickém plánu SZP navrhly země EU různé nástroje, které mají napomoci rozvoji sektoru bílkovinných plodin. Na vnitrostátní a regionální úrovni členské státy EU provádí řadu iniciativ souvisejících s udržitelnou a odolnou nabídkou bílkovin a poptávkou po nich.

Ve strategiích EU, zveřejněných v roce 2020 (Farm to Fork, Zelená dohoda), byla identifikována potřeba snížit závislost na dovozech bílkovinných krmných surovin jako jedno z klíčových témat potravinového zabezpečení. Diskuse v rámci EU dlouhodobě směřuje k vytvoření bílkovinné strategie EU. V tomto kontextu byl v minulém období představen Evropskou komisí přezkum politiky v oblasti rostlinných bílkovin, jehož cílem je zvýšení potravinového zabezpečení, posílení udržitelnosti potravinového systému a zároveň snížení negativních dopadů na životní prostředí a klima v souladu s ambicemi Zelené dohody. Tento přezkum má velmi komplexní záběr zahrnující nabídku a poptávku, jak v segmentu krmiv, tak potravin. V průběhu roku 2024 k němu bylo na webu EK (https://agriculture.ec.europa.eu/farming/crop-productions-and-plant-based-products/cereals/reducing-plan-protein-deficit-eu_en) publikováno řadu informativních přehledů (factsheets) a studií. Následně v roce 2025 se EK v rámci vydané Vize pro zemědělství a potraviny zavázala k vytvoření komplexního plánu pro bílkoviny.

Národní iniciativou v ČR v této oblasti je probíhající tematický úkol (TÚ) ÚZEL s názvem „**Možnosti rozšíření pěstování bílkovinných plodin v ČR v kontextu evropských iniciativ**“. TÚ navazuje na evropské iniciativy (na úrovni EU i jednotlivých ČS), jejichž cílem je zejména snížení deficitu a posílení soběstačnosti EU v oblasti rostlinných bílkovin. Cílem tematického úkolu je zejména analýza trhu rostlinných bílkovin v ČR, analýza konkurenceschopnosti domácích bílkovinných zdrojů pro výrobu krmiv a dopady jejich vyššího uplatnění v krmných směsích včetně dopadů na jejich ceny. TÚ byl zahájen v roce 2023 a pokračuje i v roce 2024, 2025 a 2026. Jeho realizace je průběžně konzultována v rámci zavedené pracovní skupiny, jehož členy jsou zástupci z řad odborných útvarů MZe, ÚZEL a zástupci nevládních organizací z oblasti výroby krmiv, pěstování luskovin, šlechtitelství a semenářství. V rámci pracovní skupiny bylo dohodnuto zaměření na vybrané plodiny bohaté na bílkoviny, které v krmných směsích reálně umožňují substituci dovážených sójových extrahovaných šrotů – konkrétně na: lupinu bílou, sóju, slunečnici, hrách, řepku a bob.

V návaznosti na dosavadní výsledky TÚ byl poradou vedení MZe v roce 2025 schválen materiál „Informace pro poradou vedení o zhodnocení možností rozšíření pěstování bílkovinných plodin v ČR v kontextu připravované bílkovinné strategie EU“. V rámci materiálu byly stanoveny závěry a úkoly s k cílem posílení role bílkovinných plodin v rámci osevních postupů v ČR. Jedním z klíčových závěrů je, že současné nastavení CIS (podpora příjmu vázaná na produkci) pro bílkovinné plodiny není dostatečné proto, aby motivovalo zemědělce k většímu pěstování bílkovinných plodin. K tomu směřuje i současná diskuse nad budoucí SZP, kde je role bílkovinných plodin posílena, což je provázáno i s cíli v oblasti rozvoje bioekonomie a v dalších oblastech. Tato oblast bude i předmětem diskuse při formování pozice ČR k budoucí SZP.

V materiálu byl identifikován potenciál rozšíření vybraných bílkovinných plodin v ČR o cca 160 tis. ha. Konkrétně jde zejména o sóju, slunečnici, hrách a lupinu. U sóji by se mohla pěstitelská výměra zvýšit o 43,2 tis. ha, u slunečnice o 13,2 tis. ha, u hrachu o 28,3 tis. ha a u lupiny o 74,4 tis. ha. K poklesu plochy

oproti současné ploše by došlo naopak u řepky o 85,3 tis. ha, pšenice o 14,2 tis. ha a ječmene o 1,6 tis. ha. Při hodnocení tohoto potenciálu bylo konstatováno, že stávající míra podpor není dostatečně motivační. Zároveň byla zmíněna skutečnost, že proto, aby byl využitý zmíněný potenciál, by míra podpory měla být intenzivnější než doposud. V materiálu bylo také prezentováno srovnání oportunitních nákladů s pěstováním výnosnější plodiny – pšenice, které ukazuje výši zisku/ztráty, které dosáhne zemědělec při pěstování určité bílkovinné plodiny místo pšenice ozimé. Oportunitní náklady pěstování sóji oproti pěstování pšenice byly vypočteny ve výši 1 927 Kč/t (11 785 Kč/ha). U hrachu oportunitní náklady činí 3 337 Kč/t (12 422 Kč/ha), u bobu 1 166 Kč/t (6 229 Kč/ha). V kontextu nové SZP se tak jedná o určité vodítko, ohledně toho, jak zvýšit motivaci pro rozšíření pěstování bílkovinných plodin. Na definování potenciálu rozšíření bílkovinných plodin v rámci TÚ navazuje v roce 2025 dotazníkové šetření ÚZEI pro pěstitele bílkovinných plodin, které by mělo zmapovat problémy pěstování vybraných plodin z pohledu odbytových, ekonomických a klimatických a jejich potenciálu nahradit dovážené bílkoviny v krmných směsích.

Výsledky TÚ, materiál do porady vedení a další závěry z pracovní skupiny pro bílkovinné plodiny budou sloužit zejména jako podklady do diskuze při přípravě nové SZP pro období 2028–2034.

PĚSTOVÁNÍ LUSKOVIN NA ZRNO V ČESKÉ REPUBLICE

Z pěstitelského hlediska jsou pro středoevropské podmínky a Českou republiku důležitými luskovinami především hrách, lupina, bob, sója a vikev. U všech vyjmenovaných rodů se rozlišuje řada druhů, poddruhů a pěstitelských forem.

Většina uváděných druhů má využití v potravinářství a krmivářství, kde jsou předmětem zájmu semena (pojmově se pak jedná o luštěniny), nebo je používána zelená hmota formou celých nebo zpracovaných rostlin ve stadiu čerstvém, zavadlém nebo konzervovaném. Významné je též jejich pěstování ve směskách, zvláště s obilovinami v podobě luskovino-obilných směsek (LOS).

V potravinářském průmyslu vzrůstá v poslední době zájem o plodiny, jako jsou např. fazol, vigna, cizrna a čočka. Z luskovin pro potravinářské využití se jich řada uplatňuje v podobě zelenin (v ČR se to týká hrachu a fazolu). Luštěniny od dávných dob zaujímaly stěžejní místo v lidské výživě, především pro vysoký obsah bílkovin (20–45 %) a četné další přednosti, jakými jsou např. příznivý poměr a množství minerálních látek (K, P, Ca, Mg, Fe, Zn, Mn, Cu), vitaminu B, přes 50 % sacharidů, vysoký podíl vlákniny i nízký obsah tuků (s výjimkou sóji a podzemnice, kde se jedná o přednost). Najdeme v nich mnoho dalších bioaktivních látek, jako jsou antioxidanty – flavonoidy, betakaroten, aminokyselinu lysin a organické kyseliny. Obsahují přibližně dvakrát více bílkovin než obiloviny. Na rozdíl od obilovin neobsahují problematický lepek.

Jedna z nejvýznamnějších předností luskovin je jejich meliorační a výživný/zúrodňující dopad na půdu, kdy kořenovou soustavou poutají vzdušný dusík a spolu s příznivým účinkem na půdní strukturu výrazně obohacují v rotaci kulturních plodin zemědělskou (ornou) půdu. Luskoviny vytvářejí biomasu s úzkým poměrem uhlíku a dusíku, která je dobře degradovatelná mikroorganismy a nevyvolává rizika imobilizace dusíku. Správně založené a nezaplevelené porosty vykazují vysokou pokryvnost půdy, která přispívá k tzv. stínové zralosti půdy. Vysoká pokryvnost půdy je také jedním z faktorů eliminujících erozní procesy. Za významnou se rovněž považuje osvojovací schopnost, zejména z hlediska příjmu fosforu. Všechny tyto schopnosti se následně promítají do zlepšení půdních vlastností a vedou ke snížení potřeby dodatečných vstupů při pěstování následných plodin. Své nezastupitelné místo mají luskoviny v osevních postupech a v ekologickém hospodářství jako vynikající předplodina.

Pěstování luskovin má v ČR dlouholetou tradici. Většina druhů luskovin pěstovaných ve střední Evropě se k nám dostala různými cestami přes řeckou a římskou kulturu, ale i z Francie, Nizozemska. Plochy luskovin byly v dávné minulosti několikanásobně vyšší než v současné době. Také v posledních letech převládal vůči pěstování luskovin v ČR spíše konzervativní přístup, neboť na rozdíl od obilovin a řepky se nedařilo u luskovin dosahovat vyšších výnosů, dobré kvality produkce a příznivé realizace na trhu.

Přes zřejmý nárůst v posledních 10 letech, ovlivněný změnami SZP, zaujímají osevní plochy zrnových luskovin v České republice dlouhodobě minoritní podíl v rámci plodin pěstovaných na orné půdě. Hlavním důvodem, který má vliv na tuto skutečnost, je nízká míra rentability pěstování a nízká konkurenceschopnost vůči dováženým produktům a jiným plodinám. Luskoviny jsou plodiny, které jsou velmi náročné na správnou agrotechniku a citlivé k řadě biotických i abiotických stresů. Tato skutečnost je velmi obdobná i v ostatních státech EU, přesto je v některých zemích dosahováno daleko vyšších výnosů a celkové produkce luskovin.

Z těchto důvodů zohlednila Evropská komise od roku 2015 do SZP EU mj. i podporu pěstování proteinových plodin a zrnových luskovin. Bylo rozhodnuto, že podporu vázanou na produkci (VCS/CIS) bude v jednotlivých členských státech možné vyplácet ve výši 13 % + maximálně 2 % vnitrostátního stropu přímých plateb na bílkovinné plodiny (dle rozhodnutí členského státu). Tímto opatřením Evropská komise chtěla podpořit pěstování bílkovinných plodin, snížení importu GMO sóji, zlepšení předplodinové hodnoty a půdní struktury. Cílem poskytování podpory příjmu vázané na produkci specificky určené na podporu produkce bílkovinných plodin je zejména snížení bílkovinného deficitu v EU. Opatření a podpora SZP vzbudily zájem o pěstování luskovin a situace se začala vyvíjet ve prospěch luskovin. V posledních letech tak pozorujeme pozvolný nárůst ploch a oživení zájmu o pěstování luskovin.

Plány usilující o další rozšíření ploch s bílkovinnými plodinami v ČR a jejich vyšší uplatnění v krmných směsích by se měla promítnout v nastavení budoucí SZP, především v rámci Strategického plánu po roce 2027.

Osevní plochy luskovin

Osevní plocha luskovin na zrno v roce 2024 byla dle ČSÚ 58 677 ha. Oproti roku 2023, kdy byly luskoviny vysety na 51 920 ha, došlo k nárůstu o 6 758 ha (tj. 13,0 %). Hrách je v ČR nadále nejrozšířenějším druhem luskovin, jehož podíl na osevních plochách zaujímá kolem 90 % plochy luskovin pěstovaných na zrno. Hráchu bylo v roce 2024 vyseto 52 795 ha, což je o 5 841 ha (12,4 %) více než v předchozím roce. Výměra lupiny se mírně snížila o 72 ha na celkem 1 553 ha. Bob polní na zrno zaznamenal nárůst o 245 ha na 2 135 ha. Vikev na zrno byla pěstována na 1 769 ha, což je meziroční nárůst o 772 ha (77,4 %). Ostatní luskoviny a bílkovinné plodiny na zrno byly zastoupeny na ploše 424 ha, což odpovídá meziročnímu poklesu o 28 ha (6,2 %). Jednoleté luskoviny sklizené na zeleno byly pěstovány na 23 603 ha, což je zvýšení ploch o 4 273 ha (22,1 %). Osevní plocha sóji, která také patří do čeledi bobovitých, se meziročně zvýšila na 28 331 ha, což znamená nárůst o 1 825 ha (6,9 %). Od roku 2018 je opět evidována plocha bobu polního na zrno, který byl v roce 2024 pěstován na ploše 2 135 ha (meziroční nárůst o 13,0 %).

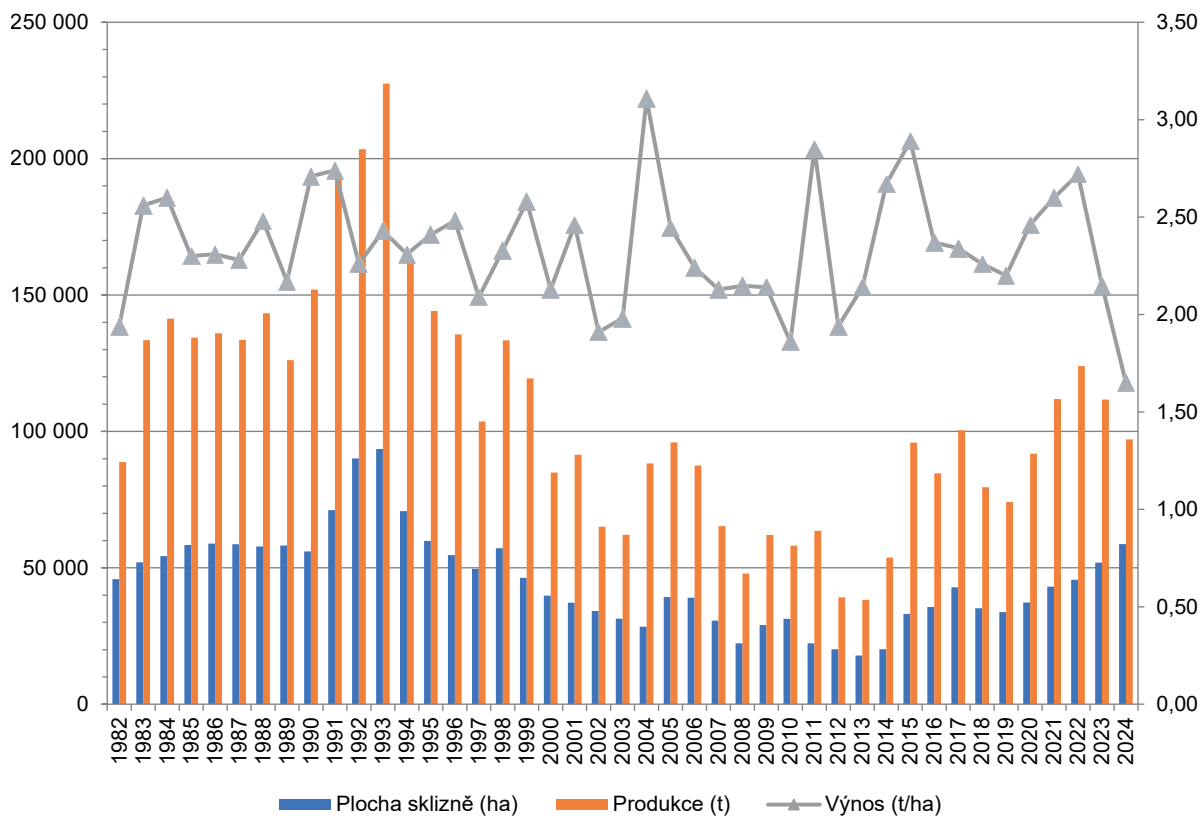
Plochy, výnosy a produkce luskovin na zrno v ČR celkem

Rok	Plocha osevu (ha)	Plocha sklizně (ha)	Průměrný výnos (t /ha)	Produkce (t)
1991/1992	70 946	71 126	2,74	194 607
1992/1993	91 856	90 110	2,26	203 472
1993/1994	94 155	93 557	2,43	227 497
1994/1995	72 335	70 798	2,31	163 230
1995/1996	60 671	59 872	2,41	144 136
1996/1997	56 363	54 634	2,48	135 553
1997/1998	51 636	49 630	2,09	103 665
1998/1999	58 140	57 157	2,33	133 382
1999/2000	46 776	46 326	2,58	119 434
2000/2001	40 587	39 823	2,13	84 946
2001/2002	38 435	37 246	2,46	93 182
2002/2003	34 173	34 173	1,91	65 124
2003/2004	31 364	31 363	1,98	62 131
2004/2005	28 407	28 406	3,11	88 261
2005/2006	39 260	39 259	2,44	95 969
2006/2007	39 021	39 023	2,24	87 510
2007/2008	30 668	30 667	2,13	65 282
2008/2009	22 306	22 306	2,15	47 905
2009/2010	29 003	29 003	2,14	62 072
2010/2011	31 318	31 318	1,86	58 138
2011/2012	22 316	22 316	2,85	63 564

Rok	Plocha osevu (ha)	Plocha sklizně (ha)	Průměrný výnos (t /ha)	Produkce (t)
2012/2013	20 177	20 177	1,94	39 144
2013/2014	17 851	17 851	2,14	38 700
2014/2015	20 170	20 170	2,67	53 797
2015/2016	33 139	33 139	2,89	95 908
2016/2017	35 633	35 633	2,37	84 623
2017/2018	42 857	42 857	2,34	100 417
2018/2019	35 153	35 153	2,26	79 515
2019/2020	33 766	33 766	2,20	74 165
2020/2021	37 302	37 302	2,46	91 866
2021/2022	43 080	43 080	2,60	111 890
2022/2023	45 634	45 634	2,72	123 948
2023/2024	51 920	51 920	2,15	111 676
2024/2025	58 677	58 677	1,65	97 072

Pramen: ČSÚ

Vývoj výroby luskovin na zrno

Pramen: ČSÚ

Osevní plochy luskovin a sóji v ČR

Plodina	2023 (ha)	2024 (ha)	Podíl na o. p. 2023 (%)	Podíl na o. p. 2024 (%)
Luskoviny a bílkovinné plodiny na zrno celkem	51 920	58 677	2,1	2,4
Hrách na zrno	46 954	52 795	1,9	2,2
Lupina na zrno	1 625	1 553	0,1	0,1
Bob na zrno	1 890	2 135	0,1	0,1
Vikev na zrno	997	1 769	0,0	0,1
Ostatní luskoviny a bílkovinné plodiny na zrno	453	424	0,0	0,0
Hrách zahradní	1 113	1 057	0,0	0,0
Luskoviny na zeleno a směsi plodin poutajících dusík (mimo jetelinotravní směsi)	19 330	23 603	0,8	1,0
Sója	26 505	28 331	1,1	1,2

Pramen: ČSÚ

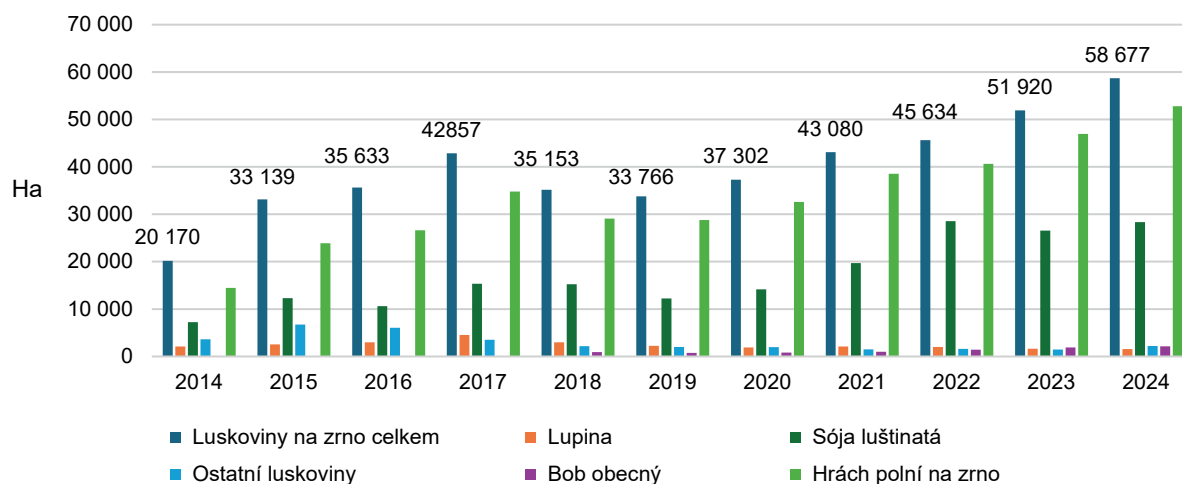
Osevní plochy luskovin na zrno podle krajů v roce 2024 (ha)

Kraj	Hrách	Lupina	Bob	Luskoviny celkem
Hl. m. Praha	238	-	-	270
Středočeský	12 352	290	374	13 936
Jihočeský	4 080	124	272	4 487
Plzeňský	4 255	237	365	4 872
Karlovarský	678	64	.	806
Ústecký	4 358	5	114	4 693
Liberecký	1 106	206	-	1 373
Královéhradecký	3 183	96	451	3 737
Pardubický	3 336	170	158	3 905
Vysočina	5 152	103	81	5 447
Jihomoravský	9 902	103	83	10 460
Olomoucký	1 568	48	53	1 740
Zlínský	1 679	.	95	1 853
Moravskoslezský	909	104	17	1 099
Česká republika	52 795	1 553	2 135	58 677

Pramen: ČSÚ

V roce 2024 byl v jednotlivých krajích zaznamenán meziroční nárůst osevních ploch většiny hlavních druhů sledovaných luskovin pěstovaných na zrno (hrách, bob). K mírnému meziročnímu poklesu ploch došlo u lupiny. Luskoviny se celkově pěstovaly na 58 677 ha. Největší plochy luskovin byly zaznamenány ve Středočeském kraji (13 936 ha), kde se meziročně zvýšily o 2 670 ha, v Jihomoravském kraji (10 460 ha) a kraji Vysočina (5 447 ha).

Vývoj ploch luskovin na zrno a sóji v letech 2014–2024

Pramen: ČSÚ

Struktura ploch osevů luskovin a sóji v letech 2023–2024

Plodina	2023	2024	Rozdíl (ha)	Index (%)	Struktura 2024 (%)
Luskoviny a bílkovinné plodiny na zrno celkem	51 920	58 677	+6 758	113,0	2,4
Hrách polní na zrno	46 954	52 795	+5 841	112,4	2,2
Lupina na zrno	1 625	1 553	-72	95,6	0,1
Bob polní na zrno	1 890	2 135	+245	113,0	0,1
Vikev na zrno	997	1 769	+772	177,4	0,1
Ostatní luskoviny a bílkovinné plodiny na zrno	453	424	-28	93,8	0,0
Luskoviny na zeleno a směsi plodin poutající dusík (mimo jetelnotravní směsi)	19 330	23 603	+4 273	122,1	1,0
Sója	26 505	28 331	+1 825	106,9	1,2
Hrách zahradní	1 113	1 057	-57	94,9	0,0

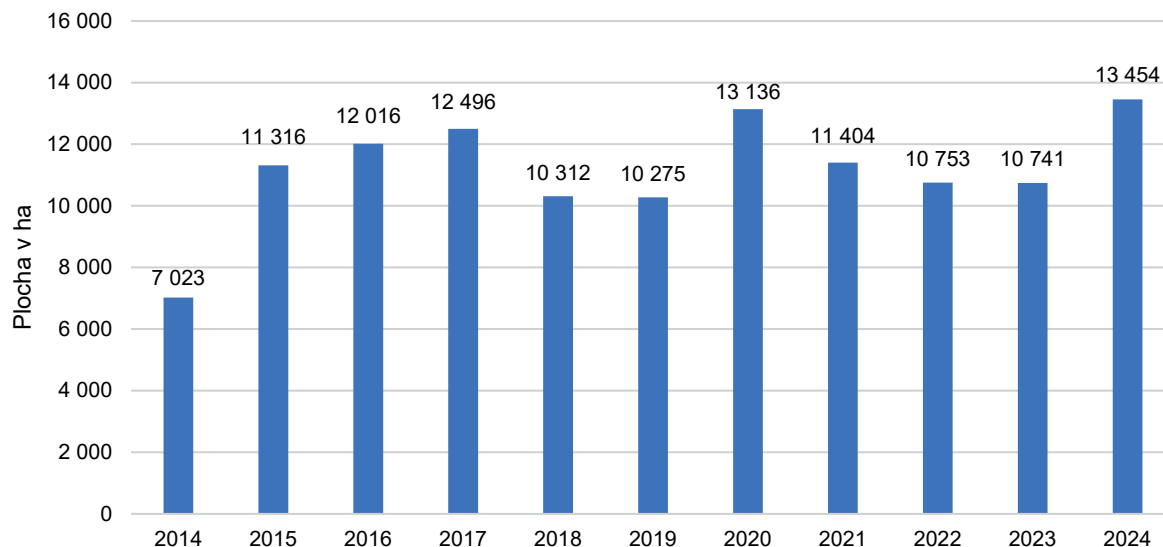
Pramen: ČSÚ

Množitelské plochy luskovin 2014–2024

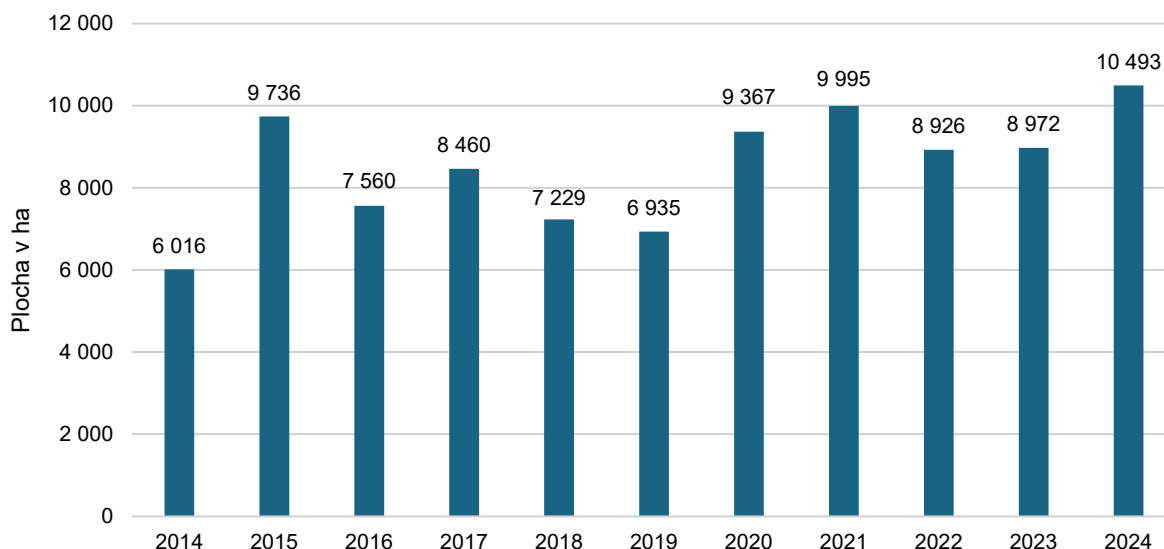
Množitelské plochy luskovin jsou v současnosti oproti období před rokem 2015 vyšší, jejich rozloha přesahuje 10 tis. ha. Příznivý nárůst množitelských ploch vyplývá z vyšší poptávky po osivech hrachu, a to včetně poptávky po českých osivech v zahraničí.

V roce 2024 došlo k celkovému navýšení množitelských ploch a to na 13 454 ha, což je o 2 713 ha více než v roce 2023. Hrach setého bylo množeno 10 493 ha. Množitelská plocha byla oproti minulým ročníkům velmi příznivá.

Množitelské plochy luskovin v letech 2014–2024

Množitelské plochy hrachu setého a pelušky v letech 2014–2024

Pramen: Agritec, s.r.o.

Kritéria hodnocení kvality hrachu v množení:

Množitelský porost

- povolené kategorie a generace: SE1, SE2, SE3, E, C1, C2
- předplodina: min. 3 roky od posledního hrachu
- termín přehlídek: kvetení, dozrávání
- izolace: mechanická 2 m od sousedního porostu; prostorová nesledována
- čistota druhu: max. 1 rostl. jiného druhu na 100 m², u SE a E 10 rostlin na 100 m²
- čistota odrůdy: max. 10 jiných odrůd u SE a E, 20 r. u C
- zdravotní stav: nejvyšší počet rostlin s *Ascochyta* p. na 100 m²: 5 u SE a E, 15 u C

Osivo

- čistota: min. 98 %
- příměs jiných druhů: komonice, oves hluchý, šťovíky, kokotice (viz Vyhláška č. 129/2012 Sb.)
- vlhkost: max. 16 %
- klíčivost: min. 80 %
- přítomnost živočišných škůdců: 0
- nepovinné hodnocení: HTS, HMKS, konduktivita, elektroforéza (pravost a čistota odrůdy)

Výskyt škodlivých organismů a chorob v porostech luštěnin v ČR v roce 2024

Setí jarních luskovin proběhlo dle podmínek pěstitelských lokalit od 2. poloviny března do poloviny dubna. Celorepublikově byl dostatek vláhy ve všech pěstitelských lokalitách, to zajistilo dobré vzcházení luskovin. Teplomilné luskoviny, jako je sója, fazol, čočka a cizrna, byly vysety dle doporučených agrotechnických termínů v květnu. V jarních měsících byl zaznamenán střední výskyt škůdců poškozujících porosty vzházejících rostlin hrachu. Jednalo se o listopase čárkovaného. Dospělci listopasů napadají nejenom hrách, bob a sóju, ale i ostatní rostliny z čeledi vikvovitých (vojtěšku, jetele a různé směsky s těmito druhy).

V roce 2024 byly porosty napadány několika druhy mšic, z nichž nevýznamnější je kyjatka hrachová a mšice maková. První nálety byly zjištěny v polovině května, nejvíce v období kvetení, kdy poškozovaly generativní orgány luskovin a způsobily přenos viróz.

V průběhu vegetace byl zaznamenán na většině pěstitelských lokalitách průměrný výskyt komplexu viróz – PEMV a PSBMV a BYMV. Virózy se projevy hlavně chlorózami a deformací listů a posledních lusků.

V roce 2024 byl patrný mírný výskyt komplexu kořenových chorob způsobený patogenními houbami rodu *Rhizoctonia*, *Fusarium*, *Pythium* a *Thielaviopsis* – souhrnně označovaných jako komplex kořenových chorob. Účinným opatřením je moření, na které byla v roce 2024 povolena výjimka. K vývoji zdravých porostů přispívá i používání certifikovaných osiv. Z chorob se vyskytla v první polovině vegetace plíseň hrachová, ale její výskyt nebyl příliš velký. V chladnějších oblastech, kde se vysévá až v dubnu, byl zaznamenán větší výskyt padlí. Padlí se objevuje v porostu hrachu po odkvětu, zpravidla na počátku zelené zralosti. V průběhu 2–5 dnů je houba schopná se v porostu kalamitně rozšířit a způsobit významné výnosové ztráty. Tyto ztráty se pohybují v rozmezí 10–60 %. Čím dříve se padlí v porostech objeví, tím vyšší jsou ztráty. Padlí hrachu je obligátní parazit, který získává živiny z rostlin prostřednictvím

haustorií pronikajících do epidermálních buněk. Pro rozvoj a škodlivost padlí bylo optimální suché a teplé počasí v průběhu měsíců června a července. V roce 2024 nebyl výskyt významný, ranější odrůdy nebyly vůbec napadeny a poškozeny.

Výskyt hlodavců nebyl závažný, ztráty byly minimální.

Povětrnostní podmínky ročníku 2024 a jejich vliv na vývoj porostů

Jarní příprava pro setí luskovin v 2024 byla v jednotlivých pěstitelských regionech odlišná. Závisela na průběhu povětrnostních podmínek v zimních měsících a na zásobě vláhy, ta byla ve většině pěstitelských lokalit nízká. V oblastech jižní Moravy, jižních, západních a středních Čech byly vhodné podmínky pro založení produkčních ploch zrnových luskovin již koncem března. V oblastech kraje Vysočina a v severní části Moravy byly termíny setí až v dubnu. Teplomilné druhy jako je sója, fazol a čočka se sely až v květnu, kdy byla půda prohřátá. Celkově však jarní počasí bylo chladné a vzházení a stav porostů byl na velké části území opožděn.

Leden

Leden 2024 na území ČR byl teplotně i srážkově normální. Během měsíce se však střídala výrazně teplá a chladná období a procento normálu srážkového úhrnu se blíží hranici pro srážkově nadnormální měsíc. Srážkově bohatý byl především začátek měsíce. Průměrná měsíční teplota vzduchu $-0,5\text{ }^{\circ}\text{C}$ byla o $0,9\text{ }^{\circ}\text{C}$ vyšší než normál 1991–2020. Měsíční úhrn srážek 54 mm představuje 123 % normálu 1991–2020. Průměrná délka slunečního svitu pro území ČR byla tento měsíc 71,8 hodiny, což činí 144 % normálu.

Únor

Únor 2024 na území ČR byl mimořádně teplý a srážkově bohatý. Jednalo se o vůbec nejteplejší únor zaznamenaný na území ČR v období od roku 1961 s rekordně vysokou odchylkou průměrné měsíční teploty od normálu 1991–2020. Letošní únor byl dokonce teplejší než většina březnů, dle průměrné teploty by se zařadil jako 5. nejteplejší březen. Průměrná měsíční teplota vzduchu $5,7\text{ }^{\circ}\text{C}$ byla o $6,1\text{ }^{\circ}\text{C}$ vyšší než normál 1991–2020. Měsíční úhrn srážek 57 mm představuje 154 % normálu 1991–2020. Průměrná délka slunečního svitu pro území ČR byla tento měsíc 49,4 hodiny, což činí 63 % normálu.

Březen

Březen 2024 na území ČR byl teplotně mimořádně nadnormální. Jednalo se o vůbec nejteplejší březen zaznamenaný na území ČR v období od roku 1961. Průměrná měsíční teplota byla o $0,8\text{ }^{\circ}\text{C}$ vyšší než průměrná teplota dosud nejteplejšího března v roce 2014. Srážkově byl březen normální. Procento normálu srážkového úhrnu se však blíží hranici pro srážkově podnormální měsíc. Srážkové úhrny byly prostorově velmi nerovnoměrně rozděleny. V Čechách byly srážky podnormální, na některých stanicích spadlo méně než 10 mm srážek za měsíc. Na Moravě bylo srážek více, srážkové úhrny zde odpovídaly normálu. Průměrná měsíční teplota vzduchu na území ČR $7,0\text{ }^{\circ}\text{C}$ byla o $3,8\text{ }^{\circ}\text{C}$ vyšší než normál 1991–2020. Měsíční úhrn srážek 27 mm představuje 60 % normálu 1991–2020.

Duben

Duben 2024 na území ČR byl jako celek teplotně nadnormální. Zaznamenan však byl výrazný teplotní rozdíl mezi první mimořádně teplotou a druhou velmi chladnou polovinou měsíce. Dne 1. dubna nastal první letošní letní den a dne 7. dubna první letošní tropický den. Jednalo se o nejčasnější záznam tropického dne v historii pozorování. V polovině měsíce se silně ochladilo a mrzlo téměř na celém území ČR. Poslední dny měsíce byly opět velmi teplé. Srážkově byl duben normální. Srážkové úhrny byly prostorově velmi nerovnoměrně rozděleny. Nejvíce srážek spadlo na západě a na východě republiky, nejméně pak ve středu republiky. V první polovině měsíce byly srážky pouze ve formě deště a v druhé polovině měsíce se vyskytovaly i srážky ve formě sněhu. Průměrná měsíční teplota vzduchu na území ČR $10,0\text{ }^{\circ}\text{C}$ byla o $1,5\text{ }^{\circ}\text{C}$ vyšší než normál 1991–2020. Měsíční úhrn srážek 37 mm představuje 95 % normálu 1991–2020.

Květen

Květen 2024 na území ČR byl jako celek teplotně nadnormální. Letní teploty naměřily stanice zejména na Moravě a ve středních Čechách. Nebyl zaznamenán ani jeden tropický den. Srážkově byl květen také nadnormální. Srážkové úhrny byly prostorově velmi nerovnoměrně rozděleny. Nejvíce srážek spadlo v západní polovině Čech a nejméně na severovýchodě republiky. Nejvíce pršelo v poslední dekádě května. Průměrná měsíční teplota vzduchu na území ČR 14,5 °C byla o 1,4 °C vyšší než normál 1991–2020. Měsíční úhrn srážek 92 mm představuje 132 % normálu 1991–2020. Průměrná délka slunečního svitu pro území ČR byla tento měsíc 206,7 hodiny, což činí 96 % normálu.

Červen

Červen 2024 na území ČR byl jako celek teplotně nadnormální. První polovina měsíce byla chladnější. Ve druhé polovině měsíce se teploty držely po celou dobu nad hodnotou normálu. V tomto období jsme zaznamenali devět tropických dní. První letošní tropická noc byla dne 19. června. Srážkově byl červen na území ČR normální. Srážkové úhrny byly prostorově velmi nerovnoměrně rozloženy. Nejvíce srážek spadlo na Moravě a ve Slezsku, kde byly srážky silně nadnormální. V Čechách spadlo srážek výrazně méně. Nejméně pak v Karlovarském kraji, kde byl srážkový úhrn podnormální. V červnu se často vykytovaly přívalové srážky, bouřky a kroupy. Průměrná měsíční teplota vzduchu na území ČR 17,9 °C byla o 1,4 °C vyšší než normál 1991–2020. Měsíční úhrn srážek 88 mm představuje 107 % normálu 1991–2020. Průměrná délka slunečního svitu pro území ČR byla tento měsíc 218,4 hodiny, což činí 99 % normálu.

Červenec

Červenec 2024 na území ČR byl jako celek teplotně nadnormální. Teploty se převážnou část měsíce držely nad hodnotou normálu. Pod hodnotou normálu byly teploty celkem v 11 dnech, a to zejména na počátku měsíce a na jeho konci. Téměř 40 stanic zaznamenalo 10 a více tropických dní v měsíci. Srážkově byl červenec na území ČR normální. Srážkové úhrny byly prostorově velmi nerovnoměrně rozloženy. Více srážek spadlo v Čechách, srážky zde byly ve všech krajích normální. Nejvíce srážek spadlo na Vysočině a v Orlických horách. Na Moravě a ve Slezsku byly srážky podnormální. Ve Zlínském kraji spadlo srážek nejméně a srážky zde byly silně podnormální. Průměrná měsíční teplota vzduchu na území ČR 19,8 °C byla o 1,5 °C vyšší než normál 1991–2020. Měsíční úhrn srážek 71 mm představuje 80 % normálu 1991–2020. Průměrná délka slunečního svitu pro území ČR byla tento měsíc 241,6 hodiny, což činí 103 % normálu.

Srpen

Srpen 2024 na území ČR byl teplotně silně nadnormální. Jednalo se o 4. nejteplejší srpen (dle průměrné měsíční teploty vzduchu) zaznamenaný na území ČR v období od roku 1961. Teploty se převážnou část měsíce držely nad hodnotou normálu. Pod hodnotou normálu byly teploty celkem v 7 dnech, a to zejména na počátku měsíce. Téměř 90 stanic zaznamenalo 10 a více tropických dní v měsíci. Srážkově byl srpen na území ČR normální. Srážkové úhrny byly prostorově velmi nerovnoměrně rozloženy. Srážky byly často lokální a doprovázené bouřkami. Průměrná měsíční teplota vzduchu na území ČR 20,2 °C byla o 2,3 °C vyšší než normál 1991–2020. Měsíční úhrn srážek 67 mm představuje 86 % normálu 1991–2020. Průměrná délka slunečního svitu pro území ČR byla tento měsíc 257,5 hodiny, což činí 113 % normálu.

Sklizeň luskovin a bílkovinných plodin na zrno v roce 2024 podle krajů

Území Kraj	Luskoviny na zrno		
	Plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Sklizeň (t)
Česká republika	58 677	1,65	97 072
Hl. m. Praha	270	1,92	519
Středočeský	13 936	1,73	24 087
Jihočeský	4 487	1,44	6 458
Plzeňský	4 872	1,55	7 541
Karlovarský	806	1,36	1 097
Ústecký	4 693	1,85	8 696
Liberecký	1 373	1,52	2 084
Královéhradecký	3 737	1,79	6 671
Pardubický	3 905	1,59	6 197
Vysočina	5 447	1,39	7 597
Jihomoravský	10 460	1,73	18 083
Olomoucký	1 740	1,72	3 001
Zlínský	1 853	1,85	3 430
Moravskoslezský	1 099	1,46	1 610

Pramen: ČSÚ

Na základě definitivních údajů ČSÚ o sklizni za rok 2024 dosáhla produkce luskovin na zrno v ČR celkem 97 072 t, což představuje meziroční pokles o 13,1 %, ale stále jde o jednu z nejvyšších úrovní produkce od roku 2000. Na meziročním poklesu úrody se podílel zejména nižší průměrný hektarový výnos luskovin na zrno ve výši 1,65 t/ha, který byl zapříčiněn výrazným poklesem výnosu hrachu. U lupiny, bobu a ostatních luskovin se průměrný výnos naopak mírně zvýšil.

Nejvíce luskovin na zrno bylo sklizeno ve Středočeském kraji (24 087 t) a Jihomoravském kraji (18 083 t). Nejvyšší výnosy okolo 1,85–1,92 t/ha byly zaznamenány v krajích Hl. m. Praha, Zlínském kraji a Ústeckém kraji.

Zahraniční obchod luštěnin v České republice

Dovoz a vývoz luštěnin za kalendářní roky 2022–2024 (t)

Název komodity	DOVOZ			VÝVOZ		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024
Hrách	3 407,7	4 005,8	5 389,8	54 766,5	51 640,5	46 110,9
Cizrna	1 840,1	2 416,1	2 860,3	289,2	278,0	385,3
Fazole	5 097,4	3 513,3	4 124,6	1 562,8	1 602,3	994,4
Čočka	10 333,8	10 494,9	12 715,9	2 945,3	3 685,9	3 968,6
Bob	38,7	525,2	138,9	1 003,9	763,6	417,7
Luštěniny ostatní	46,9	30,5	9,6	304,4	665,0	229,1
Luštěniny celkem	20 766,0	20 989,5	25 241,3	60 872,8	58 637,7	52 108,2

Pramen: ČSÚ, Statistika zahraničního obchodu

Dovoz a vývoz luštěnin za m. r. 2022/23–2024/25 (t)

Název komodity	DOVOZ			VÝVOZ		
	2022/23	2023/24	2024/25	2022/23	2023/24	2024/25
Hrách	4 545,2	4 582,5	5 053,0	53 426,5	53 281,6	40 081,2
Cizrna	2 197,8	2 777,0	2 213,0	273,5	327,3	281,0
Fazole	4 235,7	3 748,9	4 228,9	1 633,1	1 246,9	935,9
Čočka	11 111,7	12 393,8	13 252,5	3 230,7	3 799,4	4 193,0
Bob	100,5	555,9	47,0	945,7	674,3	733,5
Luštěniny ostatní	48,7	18,1	9,4	545,7	406,3	175,3
Luštěniny celkem	22 243,7	24 078,1	24 809,1	60 056,3	59 739,2	46 401,5

Pramen: ČSÚ, Statistika zahraničního obchodu

V rámci dovozu luštěnin do ČR převažuje dovoz jedlých luštěnin tj. fazolu, cizrny a čočky v ročních objemech cca 4–5 tis. tun fazolu, 2–3 tis. t cizrny a 11–13 tis. tun čočky.

Import jedlých luštěnin má určitý vliv na domácí spotřebu v potravinářství a projevuje se také v reexportu především na Slovensko, kam exportujeme zhruba 600–700 tun fazolu a 1 000 tun čočky. Čočka se do ČR importuje především z Kanady, Ruské federace a Turecka, fazol obecný hlavně z Etiopie, Ukrajiny, Argentiny a Vietnamu. Cizrna se do ČR dováží nejvíce z Ruska, Itálie, Argentiny, Polska a Turecka.

Možnosti odbytu domácí produkce luštěnin

Vývoz hrachu z ČR směřuje tradičně nejvíce do Německa, dalším významným odběratelem našeho hrachu je také Polsko. Semeno hrachu a bobu lze vyvážet i pro potravinářské účely, neboť v této oblasti jsou příznivější ceny. Problémem produkce hrachu a bobu pro potravinářské účely je rozšíření zrnokazů na našem území, čemuž je nutné věnovat pozornost při chemické ochraně porostů. Prostor pro vývoz je také v oblasti osiv, především domácí odrůdy hrachu a pelušky mají vynikající vlastnosti a jsou na evropských trzích žádané. Osiva hrachu se z ČR vyváží nejvíce do Německa.

Průměrná spotřeba luštěnin ve výživě obyvatel České republiky (kg/obyv./rok)

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Luštěniny celkem	2,6	2,7	3,0	2,8	2,9	3,0	3,0	3,6	3,6	3,7	3,1
Hrách	1,1	1,1	1,3	1,1	1,2	1,3	1,3	1,6	1,7	1,8	1,5
Fazole	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,2	1,1	1,1	0,9
Čočka	0,6	0,7	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	0,9	0,8	0,8	0,7

Pramen: ČSÚ

Luštěniny jsou důležitým zdrojem kvalitních bílkovin rostlinného původu ve výživě lidí. Podle FAO se průměrná roční spotřeba luštěnin ve světě pohybuje okolo 7 kg/obyv./rok. V ČR je konzumace luštěnin dlouhodobě velmi nízká (tj. pod světovým průměrem), v posledních letech však došlo k mírnému nárůstu spotřeby luštěnin na obyvatele za rok. Za rok 2023 činila tato spotřeba 3,1 kg/obyv./rok, z toho 0,9 kg/obyv./rok zaujímaly fazole, 1,5 kg/obyv./rok hrách a 0,9 kg/obyv./rok čočka.

V poslední době se mírně zvýšil zájem o konzumaci teplomilných luštěnin, jako jsou různé druhy fazolí, cizrny, čočky a sóji. Podle doporučení zdravotníků by bylo optimální, kdyby se spotřeba luštěnin zvýšila alespoň na 4 kg/obyv./rok. Přes nižší podíl objemu potravinářského využití luskovin (oproti krmivářskému

využití) je nabídka luštěnin určená k lidské výživě velmi pestrá. Pro potravinářské užití se hodí zejména hrách, sója, všechny zahradní (zeleninové) luskoviny, fazole, čočka a cizrna.

Nabídka rostlinných bílkovin pro potravinářské využití je v ČR v současnosti bohatá a zahrnuje stovky nejrozličnějších tuzemských i importovaných výrobků, jejichž vyvážené složení, chuť, stravitelnost i forma zpracování umožňuje podstatně zvýšit podíl luštěnin v lidské výživě. Zvláště slibným a rychle se rozrůstajícím segmentem trhu je trh s alternativami masa a alternativami mléčných výrobků. V poslední době začíná být populární hrachový a sójový protein, který nabízí velkou dávku rostlinných bílkovin s vysokou biologickou hodnotou. Je alternativou běžně užívaných proteinů na živočišné bázi, a také doplňkem stravy, který pomůže zvýšit příjem proteinů v situacích, kdy jich organismus nemá dostatek.

Předpoklad bilance semene luskovin v marketingových letech 2017/2018–2024/2025 (t)

Ukazatel	MJ	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25
Produkční plocha	tis. ha	42 857	35 153	33 766	37 302	43 080	45 634	51 920	58 677
Hektarový výnos	t /ha	2,34	2,26	2,20	2,46	2,60	2,72	2,15	1,65
Položka bilance									
Počáteční zásoba	t	17 551	25 653	20 901	21 858	17 799	15 557	15 092	15 957
Produkce	t	100 417	79 515	74 165	91 866	111 890	123 948	111 676	97 072
Dovoz	t	20 471	19 118	18 672	18 570	18 534	22 244	24 078	24 809
Celková nabídka	t	138 439	124 286	113 738	132 295	148 223	161 749	150 846	137 838
Domácí spotřeba	t	79 961	73 540	64 240	77 920	81 820	86 600	75 150	72 500
Krmiva	t	40 000	32 000	21 000	27 000	32 800	34 000	26 900	25 000
Potravinářské užití	t	30 711	31 890	32 010	38 520	36 500	36 500	33 790	33 790
Osivo	t	9 000	9 500	11 000	12 000	12 300	15 800	14 250	13 500
Ztráty	t	250	150	230	400	200	300	210	210
Vývoz	t	32 825	29 845	27 640	36 576	50 846	60 056	59 739	46 402
Celkové užití	t	112 786	103 385	91 880	114 496	132 666	146 656	134 889	118 902
Konečná zásoba	t	25 653	20 901	21 858	17 799	15 557	15 092	15 957	18 937

Pramen: ČSÚ, kvalifikovaný odhad MZe a Agritec s.r.o.

V m. r. 2024/25 byl oproti minulému období odhad celkové nabídky luštěnin v ČR nižší vzhledem k poklesu produkce v návaznosti na významný pokles průměrného výnosu luskovin pěstovaných na zrno. Uvedená produkce luskovin na zrno vychází z údajů definitivní sklizně ČSÚ zveřejněných dne 24. 2. 2025.

S poklesem produkce dochází v bilanci i ke snížení odhadu domácí spotřeby, zejména na krmiva a osiva. Vzhledem k poklesu nabídky je i úroveň vývozu luštěnin v aktuálním roce nižší než v předchozích 3 letech, jeho výše byla průměrná. Hlavní podíl v rámci exportu luštěnin zaujímá hrách. Produkce luštěnin pokrývá jejich domácí spotřebu z více než 100 % zejména vzhledem k podstatnému objemu produkce hrachu. Bilance zahraničního obchodu zůstává vzhledem k převaze vývozu nad dovozem kladná. Úroveň dovozu luštěnin se dle statistiky zahraničního obchodu ČSÚ meziročně mírně zvýšila, a to zejména díky meziročnímu nárůstu dovozu hrachu, fazolí a čočky. Zatímco ve vývozu na zahraniční trhy se tradičně uplatňuje zejména náš hrách, v rámci dovozu luštěnin do ČR převažuje dovoz jedlých luštěnin, tj. fazolu, čočky a cizrny.

Cenový vývoj luštěnin v České republice

Na základě šetření ČSÚ ceny zemědělských výrobců (CZV) sledovaných luštěnin v roce 2022 meziročně významně vzrostly u hrachu jedlého i krmného. Ceny hrachu, podobně jako dalších zemědělských komodit, v průběhu roku 2022 výrazně stouply v důsledku velkého nárůstu produkčních nákladů v souvislosti s rekordním vzestupem cen zemědělských vstupů (hnojiva, energie, pohonné hmoty atd.) zejména po invazi Ruska na Ukrajinu. Průměrné roční ceny hrachu jedlého meziročně vrostly z průměrné úrovně roku 2021 dosahující 5 600 Kč/t na 7 741 Kč/t v roce 2022. Ceny krmného hrachu v roce 2022 vzrostly na rekordní úroveň 7 533 Kč/t (5 470 Kč/t v roce 2021). V roce 2023 došlo k nárůstu CZV u hrachu jedlého (7 933 Kč/t), u hrachu krmného došlo k poklesu průměrné CZV na 6 646 Kč/t. V roce 2024 došlo k nárůstu CZV na rekordní úroveň u hrachu jedlého (11 112 Kč/t), u hrachu krmného naopak došlo k meziročnímu poklesu průměrné CZV na 6 221 Kč/t. Průměrná CZV krmného hrachu za prvních 10 měsíců roku 2025 mírně poklesla na 6 172 Kč/t.

Průměrné roční CZV v letech 2013–2024 u jednotlivých druhů luštěnin (Kč/t)

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Hrách jedlý	6 494	7 950	7 575	6 351	5 601	6 375	6 242	6 112	5 600	7 741	7 933	11 112
Hrách krmný	6 425	5 804	5 063	4 854	4 880	4 755	4 780	4 800	5 470	7 533	6 646	6 221

Pramen: ČSÚ

Odborné novinky ze sektoru luskovin

V roce 2024 bylo v ČR registrováno a zapsáno ve Státní odrůdové knize 46 odrůd hrachu, 3 odrůdy bobu, 10 odrůd lupiny a 4 odrůdy vikve a 28 odrůd sóji.

ÚKZÚZ byl na základě § 38 odst. 3 zákona č. 219/2003 Sb., o uvádění do oběhu osiva a sadby pěstovaných rostlin a o změně některých zákonů (zákon o oběhu osiva a sadby), ve znění pozdějších předpisů, pověřen Ministerstvem zemědělství u vybraných plodin prováděním pokusů pro Seznam doporučených odrůd (SDO). Následně ÚKZÚZ uzavřel smlouvy s tzv. garanty, u luskovin s APZL (Asociace pěstitelů a zpracovatelů luskovin z. s.) od roku 2004. Zkoušení odrůd probíhá podle metodik ÚKZÚZ pro provádění zkoušek užitné hodnoty. Odrůdy jsou nejprve hodnoceny v rámci zkoušek pro registraci ÚKZÚZ. Po registraci odrůdy může udržovatel nebo zmocněný zástupce podat žádost o zařazení do zkoušek pro Seznam doporučených odrůd. Podle délky zkoušení a dosažených výsledků ve zkouškách je pak odrůdě na základě výchozích kritérií pro doporučování přidělena kategorie doporučení.

V roce 2024 byly registrovány **3 nové odrůdy hrachu**:

Kepler

- Kepler je středně raná odrůda typu semi-leafless.
- Počáteční růst je rychlý.
- Rostliny jsou středně vysoké až vysoké, barva květu bílá, barva semene zelená, semeno válcovitého tvaru. Hmotnost tisíce semen je nízká až středně vysoká, barevná vyrovnanost semen vysoká.
- Odrůda je méně až středně odolná proti poléhání před sklizní.
- Odrůda je středně odolná proti napadení plísní hrachu, středně odolná až odolná proti napadení komplexem kořenových chorob, středně odolná až odolná proti napadení komplexem virových onemocnění, středně odolná proti napadení mykoserelovou hnědou strupovitostí.
- Výnos semene je vysoký.
- Obsah dusíkatých látek je nízký až středně vysoký, výnos dusíkatých látek středně vysoký, aktivita trypsin-inhibitoru nízká až středně vysoká.

Regent

- Regent je středně raná odrůda typu semi-leafless.
- Počáteční růst je středně rychlý až rychlý.
- Rostliny jsou středně vysoké, barva květu bílá, barva semene žlutá, semeno válcovitého tvaru. Hmotnost tisíce semen je středně vysoká, barevná vyrovnanost semen vysoká.
- Odrůda je středně odolná proti poléhání před sklizní.
- Odrůda je středně odolná proti napadení plísní hrachu, středně odolná proti napadení komplexem kořenových chorob, středně odolná proti napadení komplexem virových onemocnění, středně odolná proti napadení mykosferelovou hnědou strupovitostí.
- Výnos semene je vysoký.
- Obsah dusíkatých látek je nízký až středně vysoký, výnos dusíkatých látek středně vysoký, aktivita trypsin-inhibitoru nízká až středně vysoká.

Symbiosis

- Symbiosis je středně raná odrůda typu semi-leafless.
- Počáteční růst je středně rychlý až rychlý.
- Rostliny jsou středně vysoké, barva květu bílá, barva semene žlutá, semeno válcovitého tvaru. Hmotnost tisíce semen je středně vysoká, barevná vyrovnanost semen vysoká.
- Odrůda je středně odolná proti poléhání před sklizní, středně odolná proti napadení komplexem kořenových chorob, středně odolná až odolná proti napadení komplexem virových onemocnění.
- Výnos semene je vysoký.
- Obsah dusíkatých látek je středně vysoký, výnos dusíkatých látek vysoký, aktivita trypsin-inhibitoru nízká.

V roce 2024 byly registrovány **3 nové odrůdy sóji**:

Adelfia

- Adelfia je raná fialově kvetoucí odrůda.
- Rostliny jsou nízké až středně vysoké, růstový habitus vzpřímený až polovzpřímený, hlavní stonek šedě ochmýřený. Hmotnost tisíce semen je středně vysoká, barva pupku semene žlutá.
- Počáteční růst je středně rychlý až rychlý.
- Odrůda je odolná proti napadení bakteriózami, odolná proti napadení plísní sóje.
- Odrůda je středně odolná proti poléhání před sklizní, odolná proti praskání lusků. Výška nasazení prvního luku je nízká až středně vysoká.
- Výnos semene v rámci sortimentu raných odrůd je vysoký, výnos dusíkatých látek vysoký.
- Obsah dusíkatých látek v sušině je středně vysoký, obsah tuku v sušině středně vysoký.

Ancagua

- Ancagua je raná fialově kvetoucí odrůda.
- Rostliny jsou středně vysoké, růstový habitus vzpřímený až polovzpřímený, hlavní stonek žlutohnědě ochmýřený. Hmotnost tisíce semen je středně vysoká, barva pupku semene žlutá.
- Počáteční růst je středně rychlý až rychlý.
- Odrůda je středně odolná až odolná proti napadení plísní sóje.

- Odrůda je odolná proti poléhání před sklizní, odolná proti praskání lusků. Výška nasazení prvního luku je středně vysoká až vysoká.
- Výnos semene v rámci sortimentu raných odrůd je vysoký, výnos dusíkatých látek vysoký.
- Obsah dusíkatých látek v sušině je středně vysoký, obsah tuku v sušině

Sussex

- Sussex je velmi raná až raná fialově kvetoucí odrůda.
- Rostliny jsou středně vysoké, růstový habitus polovzpřímený, hlavní stonek žlutohnědě ochmýřený. Hmotnost tisíce semen je středně vysoká, barva pupku semene černá. Počáteční růst je rychlý.
- Odrůda je odolná proti napadení bakteriózami, odolná proti napadení plísni sóje.
- Odrůda je odolná proti poléhání před sklizní, odolná proti praskání lusků.
- Výška nasazení prvního luku je středně vysoká až vysoká.
- Výnos semene v rámci sortimentu velmi raných odrůd je velmi vysoký, výnos dusíkatých látek velmi vysoký.
- Obsah dusíkatých látek v sušině je středně vysoký, obsah tuku v sušině středně vysoký.

HRÁCH SETÝ

Hrách je v ČR nejrozšířenějším druhem luskovin, jehož podíl na osevních plochách zaujímá kolem 90 % plochy luskovin pěstovaných na zrno. Nárůst ploch hrachu je podmíněn zvyšováním průměrných výnosů, které by v kombinaci s předpokládaným mírným nárůstem ceny, měly přinést nutnou kladnou míru rentability pěstování.

V porovnání s jinými kulturními druhy je zastoupení hrachu v osevních sledech nízké, v roce 2024 nicméně zaujímal 2,2 % orné půdy (52 795 ha), což je mírný nárůst oproti předchozímu roku.

Hrách je náročný na dodržování agrotechnických postupů (zdravé certifikované osivo, termín setí, vhodný pozemek, ošetření porostu registrovanými přípravky, určení zralosti a vhodný postup sklizně a posklizňového ošetření). Je citlivý k velkému spektru patogenů, které způsobují závažné choroby hrachu. Pokud dojde k napadení rostlin, dochází k různým stupňům poškození vegetativních i generativních orgánů a následně ke snížení výnosu i kvality produkce.

Vyhodnocení pěstitelského ročníku 2024

V roce 2024 nebyly porosty hrachu v dobrém stavu, docházelo k nerovnoměrnému vzcházení, porosty nebyly dobře zapojené. Hrách byl na pěstitelských lokalitách mírně polehlý. Na výši a kvalitu produkce mělo vliv nejen počasí, ale i řada škodlivých činitelů. Většina škůdců se po teplé zimě a brzkém nástupu jara objevila dříve a ve větším množství.

V jarních měsících se na vzchazejících rostlinách hrachu vyskytli **listopasi**. Listopas čárkovaný (*Sitona lineatus*) způsobuje typické výkusy na mladých rostlinách, čímž snižuje asimilační plochu. V další generaci larvy v půdě okusují kořínky rostlin, poškozená místa bývají napadána houbovými chorobami, larvy vyžírají bakteriové hlízy. Poškození listopasem se lišilo v jednotlivých oblastech a záviselo na stupni růstového vývoje. Časně seté hrachy s rychlým počátečním růstem měly výhodu oproti pomaleji vzchazejícím odrudám a nemusely být insekticidně ošetřeny.

Dalšími významnými škůdci na hrachu jsou různé druhy **mšic**, které se významně podílí na přenosu virů. Nejčastěji se vyskytuje kyjatka hrachová (*Acyrtosiphon pisum*), která se objevovala v průběhu května a června, chemická insekticidní ochrana nebyla příliš účinná a virózy byly poměrně hodně rozšířené.

Výskyt **viróz** v porostech hrachu se stává hlavním problémem při jeho pěstování. V roce 2024 se potvrdil výskyt komplexu viróz způsobený virem mozaiky hrachu přenosný semenem (Pea seed-borne mosaic virus, PSbMV) s virem enační mozaiky hrachu (Pea enation mosaic virus, PEMV) a virem žluté mozaiky fazolu (Bean yellow mosaic virus, BYMV). Tyto druhy jsou v přírodě rozšiřovány různými druhy mšic, a proto riziko napadení hrachu stoupá v letech s kalamičním výskytem přenašečů. U PSbMV má rovněž značný význam i přenos semenem. Ty způsobují hospodářsky významné škody na porostech hrachu (*Pisum sativum* L.) a některých dalších druzích luskovin. Po nákaze mšicemi vykazují první symptomy napadení již za dva až pět dní. Symptomy se projevují chlorózou, respektive vyblednutím listů vegetačního vrcholu, který se často ohýbá nebo deformuje. Dochází k růstové depresi (brždění růstu), ke zkracování internodií, vegetační vrchol někdy hnědne a zasychá (obdobně jako u dalších circulativních virů PTYV a PTNV). Rostliny zmlazují (vytvářejí boční krátké výhony s květy). Vzhled rostlin je zakrnělý a metlovitý. Na listech se objevují nepravidelně prosvítající žlutobílé skvrny. Lusky se deformují, ohýbají, praskají a často se na nich tvoří enační výrůstky. U PSbMV se první symptomy objevují za šest až deset dní po nákaze jako mírná mozaika s projasněním žilek. Pak mozaika mizí a zhruba za 14–21 dní po nákaze se okraje listů a palistů začínají stáčet vně, podél hlavní žilky až do tvaru trubičky. Růst rostlin je inhibován, rostliny normálně zakvétají, ale vytvořené lusky mají méně semen. Internodia se zkracují. Symptomy napadení jsou mnohem výraznější u rostlin vyrostlých z napadených semen.

Pro omezení této skutečnosti je potřebné použití certifikovaného osiva, odstraňování infikovaných rostlin a zdrojů infekce v okolí, použití vhodných agrotechnických postupů (časování setí, sklizně, mezplodiny, preventivní použití insekticidů apod.) a šlechtění na rezistenci k viru nebo jeho vektoru. Pěstování rezistentních odrůd je ekologicky nejšetrnější přístupem. Je nutné počítat se zvýšenými náklady na šlechtitelský proces a následnými úsporami v souvislosti se zjednodušenou agrotechnikou (včetně omezení preventivních postřiků vůči hmyzím vektorům) a se zvýšením kvality a množství produktu.

V roce 2024 byl zaznamenán poměrně velký výskyt **padlí**. První výskyty se objevily už v první dekádě června, což je asi o dva týdny dříve než obvykle. Padlí hrachu *Erysiphe pisi* de Candolle, 1805 (syn. *Erysiphe communis* (Wallr.) ex Schlecht.) je specializovaná forma *E. pisi* f. sp. *pisi* (Hammarl.) Boerema, schopná patogenese pouze na hrachu. Padlí hrachu je celosvětově nejrozšířenější patogenní houbou hrachu. Porosty napadá zpravidla v době květu a po odkvětu. K šíření houby nejvíce napomáhají suché a horké dny s teplotami nad 20–25 °C a chladná rána s vydatnou ranní rosou. Častější deště výskyt, šíření a škodlivost padlí významně snižují nebo zcela eliminují. Čím dříve se padlí v porostech objeví, tím vyšší jsou výnosové ztráty. Nejvíce bývají padlím hrachu postihovány pozdě seté hrachy, porosty příliš husté a přehnojené dusíkem. Silněji bývají napadeny pozdní genotypy hrachu než rané a středně rané.

První symptomy napadení jsou malé, bělavé, pavučinkovité povlaky houby na listech, palistech, stoncích a úponcích. Zprvu jsou napadeny pouze nejspodnější patra rostlin. Houba se za příznivých podmínek (sucho a teplo) v porostech rychle šíří a v průběhu několika málo dnů (8–14 dnů) hustě pokrývá nadzemní části rostlin bělavým moučnatým povlakem. Na napadení rostliny reagují zvýšenou transpirací a produkcí obranných látek – fytoalexinů. Tím dochází k oslabení rostlin, k růstovým a výnosovým depresím. Porosty silně napadené padlím pomalu a obtížně vysychají, podehnívají a umožňují silnější výskyt bakterióz (*Pseudomonas*), antraknóz (*Mycosphaerella*, *Phoma* a *Ascochyta*) a botrytidy (*Botrytis cinerea*), které škody ještě zvyšují.

Od roku 2013 plocha osetá hrachem významně vzrostla, jeho současná výměra je více než trojnásobná. Oproti roku 2023 se plochy hrachu zvýšily o 5 841 ha (12,4 %) na celkem 52 795 ha. Největší pěstitelské plochy byly tradičně ve Středočeském kraji (12 352 ha), v Jihomoravském kraji (9 902 ha) a kraji Vysočina (5 152 ha). Pro budoucí období se očekává obdobný stav ploch. Vzrůstá zájem i o pěstování ozimých forem hrachu.

Průměrný výnos hrachu dle definitivních údajů ČSÚ v ČR dosáhl 1,67 t/ha a sklizeno bylo celkem 88 145 t hrachu, což znamená mírně podprůměrnou úroveň produkce. V zemědělsky vyspělých zemích Evropy i světa jsou dosahovány relativně vysoké výnosy kolem 4 t/ha. Z dostupných informací zemědělských podniků byly zaznamenány výnosy mezi 1,5 až 2,5 t/ha. Je to dáno především pečlivou agrotechnikou a dodržováním zásad i specifík pěstování, byť nižší výnosy jsou často způsobeny i negativními vlivy počasí.

Produkce hrachu na zrno ve výši 88 145 tun představuje meziroční pokles o 16,6 % v důsledku nižšího výnosu na hektar (1,67 t/ha).

Vývoj ploch, výnosů a produkce hrachu polního na zrno v České republice

M. r.	Osevní plocha (ha)	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce celkem (t)
1995/1996	52 503	52 158	2,50	130 428
1996/1997	48 471	47 202	2,55	120 139
1997/1998	44 879	43 778	2,12	93 015
1998/1999	51 698	50 979	2,39	121 789
1999/2000	39 925	39 721	2,65	105 382
2000/2001	34 445	33 826	2,22	75 256
2001/2002	33 132	32 135	2,57	82 538
2002/2003	27 971	27 971	2,01	56 145
2003/2004	24 086	24 086	2,23	53 736

M. r.	Osevní plocha (ha)	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce celkem (t)
2004/2005	21 487	21 486	3,35	71 962
2005/2006	29 123	29 121	2,70	78 756
2006/2007	27 148	27 148	2,64	71 540
2007/2008	22 888	22 886	2,40	55 002
2008/2009	17 385	17 385	2,35	40 900
2009/2010	21 147	21 147	2,45	51 866
2010/2011	24 391	24 391	1,98	48 242
2011/2012	17 189	17 189	3,05	52 341
2012/2013	15 068	15 068	2,04	30 710
2013/2014	12 934	12 934	2,37	30 700
2014/2015	14 449	14 449	2,96	42 748
2015/2016	23 876	23 876	3,27	78 161
2016/2017	26 601	26 601	2,58	68 703
2017/2018	34 793	34 793	2,51	87 323
2018/2019	29 087	29 087	2,43	70 564
2019/2020	28 779	28 779	2,34	67 344
2020/2021	32 607	32 607	2,60	84 861
2021/2022	38 527	38 527	2,71	104 423
2022/2023	40 627	40 627	2,83	115 135
2023/2024	46 954	46 954	2,25	105 684
2024/2025	52 795	52 795	1,67	88 145
2025/2026*	45 305	45 305	2,46	111 535

Pramen: ČSÚ

* Odhad ČSÚ k 30.9.2025

Struktura ploch osevů hrachu setého v letech 2017–2024 podle krajů (ha)

Kraj/rok	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2024/23 (%)
Praha	237	190	193	232	243	207	106	238	+124,5
Středočeský	7 147	5 927	5 744	7 368	8 272	9 041	10 254	12 352	+20,5
Jihočeský	3 188	2 482	2 261	2 459	2 719	3 320	3 880	4 080	+5,2
Plzeňský	2 915	1 824	2 370	2 443	2 782	3 240	4 120	4 255	+3,3
Karlovarský	372	323	222	187	236	501	636	678	+6,6
Ústecký	2 895	1 678	1 992	2 162	2 795	3 157	3 595	4 358	+21,2
Liberecký	704	677	733	763	704	874	990	1 106	+11,7
Královéhradecký	2 744	2 578	2 013	2 067	2 578	2 767	3 211	3 183	-0,9
Pardubický	2 256	2 277	1 767	1 881	2 435	2 506	3 238	3 336	+3,0
Vysočina	3 294	2 990	3 025	3 275	3 741	4 025	4 791	5 152	+7,5
Jihomoravský	6 079	5 699	5 771	6 635	8 356	7 753	8 331	9 902	+18,9
Olomoucký	1 224	1 077	1 147	1 209	1 239	1 075	1 388	1 568	+13,0
Zlínský	975	734	825	1 061	1 662	1 506	1 446	1 679	+16,1
Moravskoslezský	764	630	716	866	765	658	967	909	-6,0
ČR celkem	35 793	29 087	28 779	32 607	38 527	40 627	46 954	52 796	12,4

Pramen: ČSÚ

V roce 2024 osevní plochy hrachu v ČR opět vzrostly, meziročně se zvýšily o 5 841 ha, tj. o 12,4 % na celkovou výši 52 795 ha. Největší výměra hrachu byla zaznamenána ve Středočeském kraji (12 352 ha) a Jihomoravském kraji (9 902 ha).

K největšímu meziročnímu nárůstu ploch došlo v kraji Praha (o 124,5 %) a v Ústeckém kraji (o 21,2 %). K meziročnímu poklesu došlo v kraji Moravskoslezském (o 6 %) a mírně též v kraji Královéhradeckém (o 0,9 %).

Sklizeň hrachu polního na zrno v roce 2024 podle krajů

Území Kraj	Hrách polní na zrno		
	Plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Sklizeň (t)
Česká republika	52 796	1,67	88 145
Hl. m. Praha	238	1,89	449
Středočeský	12 352	1,79	22 120
Jihočeský	4 080	1,39	5 676
Plzeňský	4 255	1,50	6 384
Karlovarský	678	1,30	884
Ústecký	4 358	1,87	8 157
Liberecký	1 106	1,55	1 712
Královéhradecký	3 183	1,75	5 576
Pardubický	3 336	1,64	5 458
Vysočina	5 152	1,39	7 141
Jihomoravský	9 902	1,76	17 381
Olomoucký	1 568	1,74	2 724
Zlínský	1 679	1,86	3 123
Moravskoslezský	909	1,49	1 359

Pramen: ČSÚ

Výnos hrachu v roce 2024 v ČR dosáhl dle definitivní sklizně ČSÚ celkové výše 1,67 t/ha, což představuje v dlouhodobém srovnání silně podprůměrný výnos. Nejvyšších výnosů bylo dosaženo v krajích Hl. m. Praha, Ústeckém a Zlínském. Naopak nejnižší výnosy zaznamenaly kraj Karlovarský, Jihočeský a Vysočina.

Výhled sklizně hrachu polního v roce 2025

Podle předpokladu sklizně na základě odhadu ČSÚ k 30. 9. 2025 by sklizeň hrachu polního v České republice měla dosáhnout úrovně 111 535 t při průměrném hektarovém výnosu 2,46 t/ha a sklizňové ploše 45 305 ha. Oproti definitivní sklizni roku 2024, kdy bylo sklizeno 88 145 t hrachu při průměrném výnosu 1,67 t/ha a sklizňové ploše 52 795 ha, se tedy očekává významný nárůst průměrného výnosu (o 0,79 t/ha, tj. +47,3 %) a celkové produkce (o 23 390 t, tj. +26,5 %), a to i přes pokles sklizňové plochy (o 7 490 ha, tj. -14,2 %).

Tento pozitivní výhled je podmíněn zejména očekávaným příznivějším průběhem vegetačního období v roce 2025, který by měl umožnit dosažení vyšších výnosů ve srovnání s podprůměrným rokem 2024, kdy byly výnosy negativně ovlivněny nepříznivými povětrnostními a pěstitelskými podmínkami. Nejvyšších výnosů v roce 2025 by mělo být dosaženo v kraji Jihomoravském (2,62 t/ha), Hl. m. Praha (2,67 t/ha), Ústeckém (2,68 t/ha) a Zlínském (2,66 t/ha), naopak nejnižší výnosy se předpokládají v krajích Karlovarském (2,05 t/ha), Vysočina (2,10 t/ha) a Jihočeském (2,09 t/ha).

Celkově lze konstatovat, že pro rok 2025 je v segmentu hrachu polního očekáván návrat k dlouhodobějšímu průměru výnosů a produkce, což by mělo přispět ke stabilizaci trhu s touto komoditou.

Předpoklad sklizně hrachu polního na zrno v roce 2025 podle krajů k 30.9.2025

Území Kraj	Hrách polní na zrno		
	Plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Sklizeň (t)
Česká republika	45 305	2,46	111 535
Hl. m. Praha	364	2,67	972
Středočeský	10 684	2,55	27 286
Jihočeský	2 893	2,09	6 037
Plzeňský	3 855	2,22	8 569
Karlovarský	490	2,05	1 005
Ústecký	4 476	2,68	11 989
Liberecký	936	2,23	2 086
Královéhradecký	2 801	2,55	7 137
Pardubický	2 976	2,44	7 256
Vysočina	3 773	2,10	7 915
Jihomoravský	8 719	2,62	22 832
Olomoucký	1 200	2,60	3 114
Zlínský	1 286	2,66	3 423
Moravskoslezský	854	2,24	1 914

Pramen: ČSÚ

Zahraniční obchod s hrachem**Dovoz a vývoz hrachu setého podle marketingových roků (t)**

M. r.	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25
Dovoz	4 616,1	1 447,4	1 706,6	1 762,0	1 367,8	4 545,2	4 582,5	5 053,0
Vývoz	28 120,0	24 459,2	22 615,8	31 376,9	44 369,9	53 426,5	53 281,6	40 081,2

Pramen: ČSÚ, Statistika zahraničního obchodu

Dovoz a vývoz hrachu za kalendářní roky (t)

M. r.	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Dovoz	5 127,3	1 508,5	1 344,5	1 833,6	1 693,4	3 407,7	4 005,8	5 389,8
Vývoz	28 854,4	24 047,9	26 420,4	26 959,2	44 369,9	54 766,5	51 640,5	46 110,9

Pramen: ČSÚ, Statistika zahraničního obchodu

Ceny semene hrachu

Průměrné měsíční ceny zemědělských výrobců semene hrachu v (Kč/t)

Komodita	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Hrách jedlý												
2009/10	-	-	5 367	-	4 773	4 914	4 524	5 167	-	5 600	-	-
2010/11	-	-	-	4 527	6 090	6 283	-	5 588	5 475	5 367	-	5 700
2011/12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2012/13	-	-	5 950	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2013/14	-	-	-	6 475	-	-	-	-	-	-	-	-
2014/15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2015/16	-	-	-	-	-	-	6 774	6 147	6 948	-	-	-
2016/17	-	-	5 375	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2017/18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2018/19	-	-	5 595	-	4 967	-	-	-	-	6 340	-	-
2019/20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2020/21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2021/22	-	-	-	-	6 760	-	-	-	-	-	-	-
2022/23	-	7 513	8 150	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2023/24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2024/25	-	11 432	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hrách krmný												
2009/10	-	-	3 468	3 418	3 470	3 583	3 680	3 588	3 468	3 854	4 150	3 888
2010/11	3 425	3 405	4 189	4 492	4 636	4 544	4 283	4 929	5 268	5 130	5 285	5 450
2011/12	4 967	-	4 738	4 197	4 257	4 342	4 493	4 890	5 047	5 159	4 971	4 900
2012/13	-	4 591	5 180	5 690	6 325	7 433	-	7 102	-	-	-	-
2013/14	-	-	-	-	6 332	-	-	6 367	6 000	-	-	-
2014/15	-	5 010	5 169	5 113	5 450	-	-	-	-	-	5 277	-
2015/16	-	4 700	4 819	4 781	4 551	4 859	4 832	5 192	4 869	4 854	4 625	4 710
2016/17	4 725	4 914	4 890	4 737	4 880	-	5 195	5 179	5 385	5 225	4 933	-
2017/18	4 333	4 448	4 431	4 621	4 732	4 972	5 008	5 109	4 919	4 950	4 836	4 740
2018/19	4 597	4 429	4 498	4 660	4 751	4 560	5 105	4 961	4 891	4 855	4 907	4 797
2019/20	5 010	4 574	4 596	4 805	4 167	4 692	4 812	5 036	4 904	5 067	4 833	4 763
2020/21	-	4 438	4 696	4 623	4 810	4 822	5 257	5 423	5 414	5 100	5 712	-
2021/22	-	5 178	5 221	5 307	6 222	6 011	6 044	6 658	7 241	7 615	7 949	-
2022/23	7 366	7 426	7 641	7 560	7 713	8 288	7 981	7 658	8 044	8 009	7 763	7 405
2023/24	6 163	5 519	5 395	5 355	5 153	5 311	5 827	6 459	6 645	6 405	6 450	-
2024/25	5 586	5 977	6 223	5 822	6 140	6 208	6 130	6 801	7 322	6 410	6 295	6 189

Pramen: ČSÚ

Předpoklad bilance užití semene hrachu v marketingových letech 2017/2018–2024/25 (t)

Ukazatel	MJ	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25
Produkční plocha	tis. ha	34 793	29 087	28 779	32 607	38 527	40 627	46 954	52 795
Hektarový výnos	t /ha	2,51	2,43	2,34	2,6	2,71	2,83	2,25	1,67
Položka bilance									
Počáteční zásoba	t	4 320	10 132	10 280	12 188	12 917	12 707	11 928	13 074
Produkce	t	87 323	70 564	67 344	84 861	104 423	115 135	105 684	88 145
Dovoz	t	4 616	1 447	1 707	1 762	1 368	4 545	4 583	5 053
Celková nabídka	t	96 259	82 143	79 330	98 811	118 707	132 387	122 195	106 272
Domácí spotřeba	t	58 007	52 196	44 526	54 518	61 630	67 032	55 839	49 822
Krmiva	t	38 393	30 904	20 329	25 785	32 046	33 222	25 088	20 589
Potravinářské užití	t	12 708	13 819	13 871	17 120	17 890	18 408	16 350	16 365
Osivo	t	6 709	7 349	10 158	11 298	11 517	15 138	14 193	12 664
Ztráty	t	197	124	168	315	177	264	208	204
Vývoz	t	28 120	19 667	22 616	31 377	44 370	53 427	53 282	40 081
Celkové užití	t	86 127	71 863	67 142	85 895	106 000	120 459	109 121	89 903
Konečná zásoba	t	10 132	10 280	12 188	12 917	12 707	11 928	13 074	16 369

Pramen: ČSÚ, kvalifikovaný odhad MZe a Agritec, s.r.o.

V m. r. 2024/25 je oproti minulému období odhad celkové nabídky hrachu v ČR nižší vzhledem k poklesu produkce v návaznosti na pokles průměrného výnosu hrachu na zrno.

Uvedená produkce hrachu vychází z údajů definitivní sklizně ČSÚ zveřejněných dne 24. 2. 2025.

S poklesem produkce hrachu dochází v bilanci i k poklesu domácí spotřeby, zejména na krmiva a osiva. Úroveň vývozu, k jehož významnému nárůstu došlo už v předchozích letech, v aktuálním roce poklesla na průměrnou úroveň 40 tis. t. Potravinářské využití se předpokládá na stabilní úrovni. V souvislosti se změnami SZP pozorujeme v posledních letech vzestup zájmu o osiva, což se promítá i jejich vyšší spotřebě. Produkce hrachu pokrývá domácí spotřebu z více než 150 %. Bilance zahraničního obchodu s hrachem zůstává vzhledem k výrazné převaze vývozu nad dovozem kladná. V rámci dovozu jsou tradičně zahrnuty především reexporty a osivo zahraničních odrůd. V m. r. 2022/23, podobně jako u jiných zemědělských komodit, významně vzrostl dovoz hrachu z Ukrajiny. V m. r. 2023/24 se tento dovoz již snížil, přičemž vzrostl zejména dovoz hrachu ze Slovenska. V aktuálním m. r. 2024/25 byly Slovensko a Ukrajina nadále nevýznamnějšími dovozci hrachu do ČR (z Ukrajiny dovezeno 1,7 mil. t, ze Slovenska dovezeno 2 mil. t). Vývoz hrachu v m. r. 2024/25 směřoval tradičně nejvíce do Německa (v m. r. 2024/25 vyvezeno 24,3 tis. t), dále pak do Itálie (v m. r. 2024/25 vyvezeno 6,7 tis. t), Polska (v m. r. 2024/25 vyvezeno 2,4 tis. t), Švýcarska (v m. r. 2024/25 vyvezeno 1,8 tis. t), Belgie (v m. r. 2024/25 vyvezeno 0,9 tis. t), Nizozemska (v m. r. 2024/25 vyvezeno 0,8 tis. t) a na Slovensko (v m. r. 2024/25 vyvezeno 0,8 tis. t).

Hrách zahradní a dřeňový

Tradiční a oblíbenou zeleninou je v ČR zahradní hrách, který se pěstuje pro konzervářské a mrazírenské účely. Jeho plocha zůstává poměrně stabilní a odpovídá poptávce zpracovatelského průmyslu.

Zahradní hrách se pěstuje pro mladé lusky. Obsahují hodně vitamínu C a E, vyhledávané antioxidanty, bílkoviny, fosfor a vápník. Zahradní hrách se dělí na dřeňový, cukrový a k vylupování. Nejčastěji se pěstuje dřeňový. Konzumují se celé lusky nebo nezralá zploštělá semena, která se konzumují, konzervují nebo mrazí. Jakmile semena dozrají do plné biologické zralosti, ztvrdnou a jsou nepoživatelná, zůstanou tuhá i po uvaření.

V roce 2024 se hrách zahradní pěstoval na ploše 986 ha, oproti roku 2023 došlo k poklesu jeho ploch o 31 ha, což činí 3 %. Sklizeno ho bylo 2 615 t při průměrném výnosu 2,65 t/ha, tj. o 11 t (0,4 %) méně než v roce 2023.

Plochy, výnosy a produkce hrachu zahradního v ČR

Ukazatel	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Sklizňová plocha (ha)	923	1 113	1 311	1 368	1 100	1 394	1 606	1 438	1 017	986
Průměrný výnos (t /ha)	4,52	4,11	3,62	2,25	2,82	3,43	3,40	3,19	2,58	2,65
Produkce (t)	4 174	4 572	4 751	3 076	3 131	4 786	5 457	4 588	2 627	2 615

Pramen: ČSÚ

LUPINA

Lupina patří vysokým obsahem bílkovin v semenech k luskovinám, které se výživovou hodnotou blíží k sóje. Některé charakteristiky týkající se obsahu nutričně aktivních faktorů a nízké alergenicity ji řadí mezi velmi perspektivní plodiny z hlediska prevence kardiovaskulárních a jiných chorob.

Lupina (*Lupinus*), dříve nazývaná vlčí bob nebo vlčíneček, je obsáhlý rod zahrnující v Evropě 12 druhů, z nichž většina jsou jednoleté byliny využívané v zemědělství, ale vyskytují se také byliny a keře, které jsou převážně jako trvalky úspěšně používány v okrasném zahradnictví, k ozeleňování i úpravám kolem komunikací a jinde v krajině.

Lupina má, jako ostatní bobovité rostliny, schopnost vázat kořenovou soustavou vzdušný dusík, což je spolu s příznivými účinky na půdní strukturu s úspěchem využíváno. Jako vynikající předplodiny jsou vhodné všechny u nás pěstované druhy, tj. lupina bílá, lupina úzkolistá (modrá), lupina žlutá i z Jižní Ameriky pocházející lupina proměnlivá. Pro zelené hnojení na méně úrodných písčitých půdách se nejlépe osvědčuje lupina žlutá (např. v severním Německu, v Polsku aj.).

Dlouholetým šlechtěním se podařilo postupně vyselektovat odrůdy neobsahující hořké alkaloidy. Tím se lupina dostala, kromě tradičního pěstování pro krmné účely (výživa ryb, skotu, prasat i drůbeže), i do sféry potravinářského použití. Některé odrůdy lupiny bílé (např. u nás registrované odrůdy Amiga a Zulika aj.) mají proto všestranné použití a hodí se nejen pro krmení hospodářských zvířat či pekárenský průmysl, ale mohou být použity i v kuchyni, obdobně jako např. fazole. Velmi perspektivní je rovněž využití u nás rozšiřované lupiny úzkolisté, kde je sortiment postupně obohacován o nové jakostní odrůdy.

Lupina bílá je nejnáročnější v požadavcích na prostředí, vyžaduje dostatek vláhy. Půdy vyžaduje písčitohlinité, hlinité až jílovité s dostatkem humusu a vápníku, pH 6–7. Vhodné jsou polohy v řepařské a obilnářské oblasti. Naopak za nevhodné lze považovat podmínky v bramborářské oblasti jak z důvodu menší sumy tepla, tak z důvodu zhoršeného zdravotního stavu ve vlhčích podmínkách i důvodu nedozrání. Lupina bílá má relativně nejdelší vegetační dobu (130–136 dnů). Na lupině, pro niž byl v minulých letech velmi závažný a téměř neřešitelný problém – antraknóza (*Colletotrichum gloeosporoides*), nedošlo k silnému výskytu této choroby a porosty nebyly poškozeny.

Lupina úzkolistá je méně náročná na teplo a středně náročná na vláhu, vegetační doba je kratší (kolem 100 dnů). Vhodné jsou vlhčí, středně těžké, hlinité půdy, neutrální až slabě kyselé reakce. Nevhodné jsou půdy těžké i písčité. Je méně náchylná k napadení antraknózou, která velmi výrazně snižuje výnos u lupiny bílé.

Lupina žlutá je středně náročná na teplo, méně náročná na vláhu a půdu, ale nesnáší vyšší obsah vápníku v půdě, který zhoršuje zdravotní stav a způsobuje fyziologické poruchy a růstové deprese. Vhodné jsou pro ni písčité půdy s nižším pH 4,5–6. V současné době se v ČR téměř nepěstuje.

Od poloviny 90. let se pěstování lupiny bílé v zemích v střední Evropě snížilo kvůli výskytu antraknózy lupiny a nedostatku odrůd s dostatečnou odolností vůči této chorobě. V ČR bylo v roce 2024 ve Státní odrůdové knize registrováno 10 odrůd lupiny (5 odrůd lupiny bílé – Zulika, Pilgrim, Krasava, Ilzu, Zubejda, 4 odrůdy lupiny úzkolisté – Kurant, Probor, Rumba, Tango a 1 odrůda lupiny žluté Wladko).

Pěstitelské plochy lupiny v ČR mají podle statistik dlouhodobě sestupnou tendenci, v posledních letech se pohybují okolo 2 tis. ha. V roce 2024 došlo k meziročnímu snížení ploch lupiny pěstované na zrna o 72 ha (4,4 %), lupina byla vyseta na 1 553 ha. Osevní plochy lupiny úzkolisté v poslední době vzrůstají, zatímco plochy lupiny bílé klesají. Podíl na tom má především dostupnost kvalitních odrůd, rychlejší vývoj rostlin a kratší vegetační doba lupiny úzkolisté.

Výnosy lupiny byly v roce 2024 průměrné. V ČR bylo dle ČSÚ dosaženo průměrného výnosu 1,52 t/ha, který je vyšší než loňský průměrný výnos (1,12 t/ha). Celková produkce lupiny dosáhla průměrné úrovně 2 359 tun.

Pěstitelská plocha, výnos a produkce lupiny v ČR

M. r.	Pěstitelská plocha	Výnos	Produkce
	(tis. ha)	(t/ha)	(tis. t)
2006/07	12,0	2,4	28,8
2007/08	9,2	3,1	28,5
2008/09	6,4	3,2	20,5
2009/10	1,2	1,1	2,17
2010/11	2,1	1,22	2,55
2011/12	1,5	2,15	3,33
2012/13	1,4	1,75	2,46
2013/14	1,4	1,57	2,15
2014/15	2,1	1,79	3,76
2015/16	2,6	1,41	3,60
2016/17	3,0	1,96	5,81
2017/18	4,5	1,52	6,90
2018/19	3,0	1,62	4,82
2019/20	2,2	1,36	3,05
2020/21	1,9	1,25	2,40
2021/22	2,1	1,26	2,63
2022/23	2,0	1,31	2,61
2023/24	1,6	1,12	1,82
2024/25	1,6	1,52	2,36
2025/26*	1,4	1,71	2,36

Pramen: do roku 2008 kvalifikovaný odhad Agritec, s.r.o.; od roku 2009 ČSÚ

* Odhad ČSÚ k 30.9.2025

Sklizeň lupiny v roce 2024 podle krajů

Kraj	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce (t)
Praha	0	0	0
Středočeský	290	1,50	434
Jihočeský	124	1,58	196
Plzeňský	237	1,52	362
Karlovarský	64	1,49	96
Ústecký	5	1,32	6
Liberecký	206	1,51	310
Královéhradecký	96	1,47	141
Pardubický	170	1,46	248
Vysočina	103	1,62	167
Jihomoravský	103	1,56	161
Olomoucký	48	1,59	77
Zlínský	0	0	0
Moravskoslezský	104	1,52	158
ČR celkem	1 553	1,52	2 359

Pramen: ČSÚ

Výhled sklizně lupiny v roce 2025

Podle předpokladu sklizně na základě odhadu ČSÚ k 30. 9. 2025 by sklizeň lupiny na zrno v roce 2025 v České republice měla dosáhnout úrovně 2 360 t při průměrném hektarovém výnosu 1,71 t/ha a sklizňové ploše 1 380 ha. Oproti definitivní sklizni roku 2024, kdy bylo sklizeno 2 359 t lupiny při průměrném výnosu 1,52 t/ha a sklizňové ploše 1 553 ha, se tedy očekává nárůst průměrného výnosu (o 0,19 t/ha, tj. +12,5 %) a zachování celkové produkce na stabilní úrovni (nárůst o 1 t, tj. +0,04 %), a to i přes pokles sklizňové plochy (o 173 ha, tj. -11,1 %).

Tento výhled je podmíněn zejména očekávaným příznivějším průběhem vegetačního období v roce 2025, který by měl umožnit dosažení vyšších výnosů ve srovnání s rokem 2024, kdy byly výnosy ovlivněny méně příznivými pěstitelskými podmínkami. Nejvyšších výnosů v roce 2025 by mělo být dosaženo v krajích Karlovarském (1,96 t/ha), Olomouckém (1,86 t/ha) a Jihomoravském (1,84 t/ha), naopak nejnižší výnosy se předpokládají v krajích Plzeňském (1,56 t/ha), Pardubickém (1,62 t/ha) a Ústeckém (1,63 t/ha).

Celkově lze konstatovat, že pro rok 2025 je v segmentu lupiny očekáván mírný pokles pěstební plochy, ale díky vyšším předpokládaným výnosům by měla celková produkce zůstat stabilní.

Předpoklad sklizně lupiny na zrno v roce 2025 podle krajů k 30.9.2025

Území Kraj	Lupina na zrno		
	Plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Sklizeň (t)
Česká republika	1 380	1,71	2 360
Hl. m. Praha	6	1,67	11
Středočeský	344	1,69	581
Jihočeský	126	1,70	213
Plzeňský	72	1,56	112
Karlovarský	122	1,96	239
Ústecký	69	1,63	113
Liberecký	47	1,67	78
Královéhradecký	71	1,64	117
Pardubický	169	1,62	274
Vysočina	144	1,77	255
Jihomoravský	39	1,84	72
Olomoucký	36	1,86	67
Zlínský	4	1,66	6
Moravskoslezský	131	1,69	223

Pramen: ČSÚ

BOB OBECNÝ

Bob obecný se pěstuje v České republice i v EU pro produkci na proteiny bohatých semen. Odrůdy zahradního bobu jsou konzumovány jako zelenina. Bob může mít velký význam také v ekologickém zemědělství, protože na rozdíl od sóji nehrozí jeho kontaminace geneticky modifikovanými odrůdami. Tradiční, barevně kvetoucí odrůdy, sice díky obsahu taninu disponují dobrým výnosem a zdravotním stavem, avšak jejich hořká chuť může snižovat chuťovou atraktivitu semen. Šlechtěním byly získány tzv. beztaninové, bělokvěté odrůdy, u kterých je tento nedostatek eliminován a které jsou již běžně pěstovány. Pěstování bobu na semeno však není jedinou možností jeho využití. Porosty bobu mohou být určeny k výrobě píce, přičemž je nejčastěji využívána metoda sklizně celých rostlin systémem silážování drtě (tzv. metoda GPS). Principem této metody je sklizeň nadzemní části rostlin a její rozdrčení speciální sklízecí řezačkou s vícenožovým bubnem tak, aby došlo k narušení semen. Optimální doba sklizně je tehdy, když sušina drtě dosáhne 35–40 %, monokulturně pěstovaný porost je na počátku žluté zralosti, semena jsou pevná a lusky ve spodní třetině již černé.

Bobu se velmi dobře daří se ve vyšších, vlhčích polohách a může být pěstován i tam, kde jsou pro hrách a sóju podmínky už méně vhodné. Podobně jako ostatní luskoviny vyniká schopností poutat kořenovým systémem vzdušný dusík a má výborné meliorační účinky na půdu. Kromě vlastního účelového využití na píci i semeno je bob také výbornou krycí plodinou pro podsevy víceletých jetelovin, kmínu apod. Kvůli poměrně vysokému vzrůstu a mělkým kořenům patří bob mezi erozně nebezpečné plodiny.

V roce 2024 byly v ČR registrovány a zapsány ve Státní odrůdové knize 3 odrůdy bobu polního (Merkur, Merlin, Mistral).

Od roku 2007 došlo k významnému propadu ploch bobu v ČR a od roku 2009 do roku 2017 nebyl bob v rámci statistiky ČSÚ samostatně sledován. Tento pokles do jisté míry signalizoval úbytek ploch bobu pěstovaného na zelenou píci. K obnově statistického sledování bobu došlo opět v roce 2018, kdy byl vyset a sklizen z plochy 757 ha. V roce 2024 se bob pěstoval na ploše 2 135 ha, což je nárůst oproti roku 2023 o 245 ha (13 %). Průměrný výnos bobu dosáhl v roce 2024 průměrné úrovně 2,12 t/ha. Sklizeno bylo celkem 4 523 tun bobu, což je o 1 662 tun (tj. o 58,1 %) více než v roce 2023.

Vzhledem k rostoucí poptávce krmivářského průmyslu po bobu lze očekávat do budoucna i zvýšenou produkci. I přes nové pozitivní domácí i zahraniční poznatky v oblasti zkrmování bobu však zůstává domácí krmivářský průmysl vůči bobu převážně konzervativní.

Vývoj ploch, výnosů a produkce bobu polního na zrno v České republice

M. r.	Osevní plocha (ha)	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce celkem (t)
2018/2019	932	932	1,59	1 485
2019/2020	757	757	1,07	814
2020/2021	826	826	2,68	2 209
2021/2022	991	991	2,38	2 353
2022/2023	1 426	1 426	2,19	3 120
2023/2024	1 890	1 890	1,51	2 862
2024/2025	2 135	2 135	2,12	4 523
2025/2026*	2 346	2 346	2,12	4 968

Pramen: ČSÚ

* Odhad ČSÚ k 30. 9. 2025

Sklizeň bobu polního na zrno v roce 2024 podle krajů

Kraj	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce (t)
Praha	0	0	0
Středočeský	374	2,13	796
Jihočeský	272	2,08	565
Plzeňský	365	2,14	782
Karlovarský	0	0	0
Ústecký	114	2,14	244
Liberecký	0	0	0
Královéhradecký	451	2,10	948
Pardubický	158	2,11	334
Vysočina	81	2,10	170
Jihomoravský	83	2,18	182
Olomoucký	53	2,15	113
Zlínský	95	2,07	197
Moravskoslezský	17	2,04	34
ČR celkem	2 135	2,12	4 523

Pramen: ČSÚ

Výhled sklizně bobu polního v roce 2025

Podle předpokladu sklizně na základě odhadu ČSÚ k 30. 9. 2025 by sklizeň bobu polního na zrno v České republice měla dosáhnout úrovně 4 968 t při průměrném hektarovém výnosu 2,12 t/ha a sklizňové ploše 2 346 ha. Oproti definitivní sklizni roku 2024, kdy bylo sklizeno 4 523 t bobu při průměrném výnosu 2,12 t/ha a sklizňové ploše 2 135 ha, se očekává nárůst celkové produkce (o 445 t, tj. +9,8 %) díky mírnému vzestupu sklizňové plochy (o 211 ha, tj. +9,9 %) při stabilním průměrném výnosu.

Nejvyšších výnosů v roce 2025 by mělo být dosaženo v krajích Hl. m. Praha (2,43 t/ha), Olomouckém (2,42 t/ha) a Pardubickém (2,38 t/ha), naopak nejnižší výnosy se předpokládají v krajích Moravskoslezském (1,69 t/ha), Ústeckém (1,81 t/ha) a Zlínském (2,01 t/ha).

Celkově lze konstatovat, že pro rok 2025 je v segmentu bobu polního očekáván mírný nárůst pěstební plochy, díky čemuž by měla vzrůst i celková produkce.

Předpoklad sklizně bobu polního na zrno v roce 2025 podle krajů k 30. 9. 2025

Území Kraj	Bob polní na zrno		
	Plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Sklizeň (t)
Česká republika	2 346	2,12	4 968
Hl. m. Praha	10	2,43	25
Středočeský	451	2,31	1 039
Jihočeský	286	2,09	599
Plzeňský	464	2,04	945
Karlovarský	30	2,10	64
Ústecký	313	1,81	567
Liberecký	2	2,10	5
Královéhradecký	406	2,16	877
Pardubický	134	2,38	318
Vysočina	34	2,07	70
Jihomoravský	40	2,36	94
Olomoucký	51	2,42	124
Zlínský	99	2,01	200
Moravskoslezský	25	1,69	42

Pramen: ČSÚ

Dovoz a vývoz bobu podle marketingových roků (t)

M. r.	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25
Dovoz	91,3	581,1	62,0	79,2	3,7	33,4	100,5	555,9	47,0
Vývoz	353,0	711,1	372,1	352,8	452,8	922,1	945,7	674,3	733,5

Pramen: ČSÚ, Statistika zahraničního obchodu

Dovoz a vývoz bobu za kalendářní roky (t)

Kalendářní rok	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Dovoz	103,9	579,6	78,1	54,0	7,6	38,7	525,2	138,9
Vývoz	103,9	781,3	227,9	573,7	742,7	1 003,9	763,6	417,7

Pramen: ČSÚ, Statistika zahraničního obchodu

PELUŠKA, VIKVE

Peluška a vikve patří mezi pícní typy luskovin. Na semeno se pěstují pouze k produkci osiva pro domácí užití a vývoz. Domácí požadavky na kvalitní bílkovinnou píci se vzhledem k poklesu stavů skotu velmi snížily. Částečnou náhradou je smluvní produkce osiva pro vývoz. České odrůdy pelušky dosahují v zahraničí velmi dobrých výsledků. V čisté kultuře je peluška schopna poskytovat při sklizni již začátkem kvetení průměrný výnos 30–40 t/ha zelené píce, což odpovídá 5 až 7 tun sena/ha. Produkce čistého porostu vikve seté a panonské bývá 15–20 t/ha zelené píce, vikve huňaté cca 20–30 t/ha zelené píce. Na zeleno jsou peluška a vikve pěstovány především ve směsi s obilovinami k přímému zkrmování, ke konzervaci senážováním, nebo pro zelené hnojení půdy. Plochy pelušky pěstované v monokultuře jsou určeny především k výrobě osiv, která jsou tradiční exportní komoditou.

V roce 2024 jsou v ČR registrovány a zapsány ve Státní odrůdové knize 4 odrůdy vikve (Ebena, Greta, Vivita, Dětenická Panonská) a 11 odrůd pelušky (Andrea, Arkta, Arvika, Dora, Effecta, Frostica, Galaxy, Livioletta, Mefisto, Model, Turnia).

Od roku 2023 ČSÚ začal samostatně sledovat vikev na zrno, do té doby byla vikev zařazena mezi ostatní luskoviny.

Dle ČSÚ bylo v roce 2024 ze sklizňové plochy 1 769 ha sklizeno 1 329 t vikve při průměrném výnosu 0,75 t/ha. V roce 2024 se tak sklizňová plocha vikve meziročně zvýšila o 772 ha (+77,4 %), produkce vzrostla o 500 tun (+60,3 %), ale průměrný výnos klesl o 0,08 t/ha (–9,6 %).

Osevní plocha vikve na zrno v ČR pro rok 2025 ČSÚ dle ČSÚ činí 1 329 ha. Ve výhledu pro rok 2025 lze tak vzhledem k meziročnímu poklesu výměry o 440 ha (–24,9 %) předpokládat možný pokles celkové produkce vikve a naznačuje nižší zájem pěstitelů o tuto plodinu v porovnání s předchozím rokem.

Sklizeň vikve na zrno v roce 2024 podle krajů

Kraj	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce (t)
Praha	0	0	0
Středočeský	895	0,77	685
Jihočeský	0	0	0
Plzeňský	12	0,67	8
Karlovarský	0	0	0
Ústecký	59	0,78	46
Liberecký	0	0	0
Královéhradecký	6	0,67	4
Pardubický	239	0,65	155
Vysočina	71	0,72	51
Jihomoravský	274	0,76	208
Olomoucký	34	0,88	30
Zlínský	48	0,73	35
Moravskoslezský	70	0,84	59
ČR celkem	1 769	0,75	1 329

Pramen: ČSÚ

OSTATNÍ LUSKOVINY

Do této kategorie řadí ČSÚ širokou skupinu maloobjemových luskovin. Jedná se především o pelušku, čočku a fazol. Bob obecný a vikev, které byly v minulosti zahrnuty v této skupině, jsou v současnosti sledovány samostatně.

V roce 2024 činila osevní i sklizňová plocha ostatních luskovin 424 ha, byla tak meziročně nižší o 29 ha. Plocha jednoletých luskovin pěstovaných na zeleno se v roce 2024 meziročně zvýšila o 4 273 ha (22,1 %) z 19 330 ha na 23 603 ha.

Oproti předchozímu roku 2023 byly výnosy ostatních luskovin v roce 2024 vyšší. Sklizeno jich bylo celkem 716 t při průměrném výnosu 1,69 t/ha.

Vývoj sklizňových ploch, výnosů a produkce ostatních luskovin v ČR

M. r.	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce (t)
2007/08	6 402	1,33	8 546
2008/09	4 038	1,42	5 727
2009/10	5 928	1,36	8 036
2010/11	4 830	1,52	7 342
2011/12	3 580	2,20	7 890
2012/13	3 702	1,61	5 975
2013/14	3 547	1,53	5 422
2014/15	3 615	2,02	7 287
2015/16	6 714	2,11	14 149
2016/17	6 062	1,66	10 066
2017/18	3 527	1,76	6 194
2018/19	2 157	1,23	2 645
2019/20	1 983	1,49	2 954
2020/21	1 959	1,22	2 399
2021/22	1 476	1,68	2 481
2022/23	1 593	1,93	3 080
2023/24 ^{*)}	453	1,07	483
2024/25 ^{*)}	424	1,69	716

Pramen: ČSÚ

^{*)} Údaj není plně srovnatelný (samostatné sledování vikve na zrno od roku 2023).

Sklizeň ostatních luskovin a bílkovinných plodin na zrno v roce 2024 podle krajů

Kraj	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce (t)
Praha	0	0	0
Středočeský	24	2,13	51
Jihočeský	9	2,11	19
Plzeňský	0	0	0
Karlovarský	20	1,85	37
Ústecký	157	1,55	243
Liberecký	0	0	0
Královéhradecký	2	1,00	2
Pardubický	0	0	0
Vysočina	40	1,73	69
Jihomoravský	98	1,55	152
Olomoucký	37	1,51	56
Zlínský	31	2,39	74
Moravskoslezský	0	0	0
ČR celkem	424	1,69	716

Pramen: ČSÚ

FAZOL OBECNÝ

Fazol je celosvětově nejrozšířenější luskovinou na zrno (mimo sóju). V podmínkách středoevropského klimatu se převážně pěstuje fazol obecný (*Phaseolus vulgaris*, ssp. *vulgaris*), který má 2 variety – fazol keříčkový (var. *nanus*) a fazol popínavý (var. *vulgaris*). Jako fazol polní se převážně využívá fazol keříčkový, jako zahradní fazol obě varianty.

V obou případech je možná jak převažující konzumace dozrálých semen, tak sklizeň a potravinářská úprava nedozrálých lusků. Existuje mnoho forem lišících se barvou a velikostí semene, tvarem a délkou lasku i typem vzrůstu.

Zatímco v 90. letech minulého století se fazol v ČR pěstoval na plochách 300–900 ha a výroba se soustřeďovala do nejteplejších poloh kukuřičného a řepařského výrobního typu (jižní Morava, Polabí, Poohří), osevní plocha v roce 2004 klesla podle statistického šetření ČSÚ na 1 hektar. Velkovýrobní pěstování fazolu bylo v České republice ukončeno. Podle odhadů společnosti Agritec Šumperk, s. r. o. dosahuje současná plocha u drobných pěstitelů zhruba do 3 ha. Ústup od jeho pěstování byl podobně jako u čočky způsoben především nepříznivými ekonomickými relacemi, špatným zdravotním stavem, nižšími výnosy nedostatkem vhodných odrůd, včetně vazby na související vlivy technologické, a dalšími okolnostmi.

Zaregistrováním nových zahraničních odrůd, které umožňují jednofázovou sklizeň, by se mohl opět zvýšit zájem domácích pěstitelů o tuto velmi žádanou luskovinu. Nové odrůdy s vyšším nasazením lusků se pěstují v úzkých řádcích, při využití chemické ochrany a přímé kombajnové sklizně, což značně snižuje náklady oproti dvoufázové sklizni.

Dovoz a vývoz semene fazolu za kalendářní roky (t)

Kalendářní rok	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Dovoz	4 989,5	5 152,6	4 685,1	5 442,9	4 431,6	5 097,4	3 513,3	4 124,6
Vývoz	1 694,3	1 785,9	1 964,5	1 510,9	1 587,3	1 562,8	1 602,3	994,4

Pramen: ČSÚ, Statistika zahraničního obchodu

Semeno fazolu celé řady morfologicky a barevně odlišných druhů se do České republiky dováží z mnoha zemí celého světa, především z Etiopie, Ukrajiny, Argentiny a Vietnamu. Každoročně dovážené množství kolísá v posledních letech v rozmezí 4 000–5 000 t.

Dovoz a vývoz semene fazolu za marketingové roky (t)

M. r.	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25
Dovoz	4 731,1	5 196,6	5 430,6	4 788,6	4 371,8	5 320,1	4 235,7	3 748,9	4 228,9
Vývoz	1 718,8	1 797,9	2 009,4	1 661,1	1 391,8	1 675,4	1 633,1	1 246,9	935,9

Pramen: ČSÚ, Statistika zahraničního obchodu

Fazol zahradní na zelené lusky

Fazol zahradní je tradiční zeleninou, která se zpracovává podobně jako zelený hrášek v mrazírenském a konzervářském průmyslu. Jeho plochy se v posledních letech snížily na zanedbatelnou úroveň.

ČOČKA

Čočka patří mezi teplomilné luskoviny. Její velkovýrobní pěstování bylo v České republice ukončeno. Daří se jí nejlépe v sušších teplejších podmínkách. Nejvhodnější je pro ni kukuřičná a sušší řepařská výrobní oblast (Polabí, Poohří, jihozápadní Morava). Její požadavky na stanoviště splňuje i suchá bramborářská oblast (Třebíčsko) se srážkami 500–550 mm ročně a průměrnou roční teplotou nad 8 °C. Vyžaduje půdy vzdušné lehčí hlinitopísčité nebo písčitohlinité, dobře zásobené vápnem s neutrální reakcí. Zvláště dobře se jí daří v lehčích půdách slinitých a opukových. Na těžkých půdách trpí chorobami, především kořenovými a antraknózami.

Celková poptávka po ní v posledních letech vzrůstá a je pokrývána dovozem zejména z Kanady, Ruské federace a Turecka. Plochy čočky se v ČR statisticky nesledují, jsou omezeny pouze na plochu u malopěstitelů.

Čočka je z hlediska potravinářského využití nejžádanější luskovinou. Čočka je mimořádně hodnotná potravinou, která svou vařivostí, výživností a stravitelností předčí hrách. Je jedinou luštěninou, která se před vařením nemusí máčet. Obsahuje významná množství bílkovin, sacharidů, vitamínů skupiny B, fosforu, hořčíku, vápníku, železa, draslíku a selenu.

Dovoz a vývoz semene čočky za kalendářní roky (t)

Kalendářní rok	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Dovoz	8 855,2	9 177,8	8 913,6	10 931,8	10 436,3	10 333,8	10 494,9	12 715,9
Vývoz	1 775,4	2 098,0	2 065,2	2 636,2	2 662,3	2 945,3	3 685,9	3 968,6

Pramen: ČSÚ, Statistika zahraničního obchodu

Dovoz a vývoz čočky za marketingové roky (t)

M. r.	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25
Dovoz	8 861,0	8 412,8	9 948,0	9 707,0	9 777,0	9 665,9	11 111,7	12 393,8	13 252,5
Vývoz	1 796,5	1 527,9	2 306,3	2 464,7	2 492,6	3 036,0	3 230,7	3 799,4	4 193,0

Pramen: ČSÚ, Statistika zahraničního obchodu

LUSKOVINO-OBILNÍ SMĚSKY

Pěstování luskovino-obilních směsek (LOS) se významně rozšiřuje zejména v západoevropských zemích. V ČR se zájem o jejich pěstování zvyšuje hlavně v oblasti ekologického zemědělství, které zaznamenává dynamický rozvoj. Tomu napomáhá nejen dotační politika, ale také zvyšující se zájem společnosti o environmentálně přijatelnější způsoby hospodaření, které mají udržet a zlepšit biodiverzitu, snížit ekologickou zátěž a uspokojit narůstající zájem spotřebitelů o ekologicky produkováné zemědělské produkty a potraviny.

V oblasti ekologického zemědělství, kde je zakázáno používání syntetických pesticidů, lehce rozpustných minerálních hnojiv a kde dochází k minimalizaci vnějších vstupů, tak nabývá mimořádně na významu schopnost luskovino-obilních směsek omezovat zaplevelení, obohacovat půdu o dusík, potlačovat a přerušovat rozmnožování chorob a škůdců. Vzhledem k tomu, že pro množitelské porosty v ekologickém zemědělství jsou stanoveny limitní výskyty plevelů, může se schopnost luskovino-obilních směsek potlačovat zaplevelení významně uplatňovat při produkci ekologického osiva. K tomu přispívá i prokázané zlepšení zdravotního stavu rostlin a omezení rozmnožování škůdců ve směsce.

Luskovino-obilné směsky jak v ekologickém, tak konvenčním zemědělství, jsou významným zdrojem vysokobílkovinné píce. V posledních letech vzrostl zájem o jejich pěstování i užití. Jejich plocha není samostatně ve statistice ČSÚ evidována.

Výhodou porostu LOS z hlediska protierozní ochrany je jeho schopnost rychlého vzcházení a zapojení porostu. Díky této vlastnosti dokáže porost zajistit včasné pokrytí půdy a tím působit protierozně. LOS jsou proto dlouhodobě doporučovány jako účinné půdoochranné opatření, zejména na mírně erozně ohrožených (MEO) půdách.

Od roku 2013 je pěstování LOS na MEO půdách považováno za specifickou půdoochrannou technologii, která vyhovuje podmínkám standardu DZES 5 (dříve GAEC 2), pokud jsou splněny stanovené parametry porostu.

V roce 2023 došlo v rámci Strategického plánu SZP k revizi a zpřesnění kategorizace erozně ohrožených ploch a půdoochranných technologií. Nové metodické nastavení, které vychází z parametrů protierozní vyhlášky, bylo schváleno s účinností od 1. 7. 2024, avšak v důsledku technických a metodických komplikací byl plný náběh nových pravidel odložen na hospodářský rok 2025/26 (od 1. 7. 2025).

Pěstování LOS na MEO půdách je považováno za půdoochranné, pokud jsou splněny tyto podmínky:

- Plodiny obsažené ve směsi se na metr čtvereční výsevu LOS nahodile střídají (tj. není zakládán širokořádkový porost jedné plodiny).
- Na metr čtvereční výsevu LOS v meziřádkovém rozmezí do 15 cm se nachází minimálně 50 % zastoupení obilných stébel.
- LOS obsahuje z výčtu širokořádkových plodin pouze bob setý nebo sóju.

PĚSTOVÁNÍ LUSKOVIN V EKOLOGICKÉM ZEMĚDĚLSTVÍ

Pravidla ekologického zemědělství (EZ) a výroby biopotravin jsou stanovena národními i evropskými předpisy, zejména **zákonem č. 242/2000 Sb.**, o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, **vyhláškou č. 16/2006 Sb.**, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství, **a dále nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/848** ze dne 30. května 2018 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 834/2007, a s ním souvisejícími prováděcími nařízeními Komise (EU) 2020/464, 2021/279, 2021/1165, 2021/1378, 2021/2119, 2021/2307, 2022/2240, 2023/121, 2023/1195 a 2023/2229; nařízeními Komise v přenesené pravomoci (EU) 2020/427, 2020/1794, 2020/2146, 2021/642, 2021/715, 2021/716, 2021/771, 2021/1006, 2021/1189, 2021/1691, 2021/1697, 2021/1698, 2021/2304, 2021/2306, 2022/474, 2022/1450, 2023/207, 2023/1686 a 2024/2867, nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2023/2419 o označování ekologického krmiva pro zvířata v zájmovém chovu a také nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/625 ze dne 15. března 2017 o úředních kontrolách a jiných úředních činnostech prováděných s cílem zajistit uplatňování potravinového a krmivového práva a pravidel týkajících se zdraví zvířat a dobrých životních podmínek zvířat, zdraví rostlin a přípravků na ochranu rostlin.

Historie EZ se v ČR datuje od roku 1990, kdy byly registrovány první 3 ekologické farmy. K 31. 12. 2024 působilo v ČR již 5 565 ekologických zemědělců (což je o 220 více ve srovnání s rokem předchozím) a 980 výrobců biopotravin (tj. o 11 více než v předchozím roce). Podíl ekologicky obhospodařované půdy v LPIS k celkové výměře zemědělské půdy v LPIS činil 17,1 %. Výměra půdy v EZ dosáhla k 31. 12. 2024 již 604 803 ha, výměra orné půdy 121 473 ha. V roce 2024 došlo k mírnému poklesu podílu orné půdy na celkové výměře půdy v EZ, přičemž tento podíl činil k 31. 12. 2024 20,1 %.

Pěstování leguminóz zaujímá nezanedbatelnou část rostlinné produkce ekologického zemědělství. Luskoviny a jeteloviny se vyznačují pro ekologické zemědělství zvláště významnou vlastností, schopností poutat vzdušný dusík. Vzhledem k této vlastnosti jsou tyto plodiny povinnou součástí osevního postupu ekologicky hospodařícího podniku.

Plochy a produkce luskovin

V roce 2024 bylo 9 % z celkově osetých ploch luskovinami na zrno v ČR obhospodařováno v režimu EZ. Celková výměra ploch luskovin na zrno v EZ činila v roce 2024 5 299 ha a ekologická produkce činila celkem 9 118 t. V roce 2024 došlo k meziročnímu poklesu objemu produkce luskovin na zrno (12,1 %). Kolísání výměry pěstovaných plodin je zpravidla způsobeno zejména střídáním plodin, které je v ekologickém zemědělství povinné. Snížení objemu produkce luskovin je odůvodněno nepřízní počasí, zmulčováním porostu, sklizením na zeleno či zaoráním.

Podíl bioprodukce luskovin na zrno na jejich celkové produkci v ČR v roce 2024 dosáhl 9,4 % (zahrnuta je pouze certifikovaná bioprodukce, nikoli produkce z přechodného období). Z pohledu porovnání hektarového výnosu se v roce 2024 pohybovaly výnosy u ekologicky pěstovaných luskovin na zrno na úrovni 104 % konvenčního výnosu.

V roce 2024 došlo meziročně ke snížení plochy luskovin na zrno (o 6,3 %). V rámci luskovin dominovalo, stejně jako v letech 2018 až 2023, pěstování hrachu (46,0 %). Dalšími významnými druhy byla peluška (19,3 %), bob (10,5 %), lupina (8,4 %), ostatní luskoviny (8,3 %) a sója (7,5 %). Meziročně vzrostla plocha v rámci luskovin na zrno u sóji (14,9 %) a ostatních luskovin (10,5 %). Naopak došlo ke snížení výměry u lupiny (23,0 %), bobu (15,9 %), hrachu (7,1 %) a pelušky (2,1 %).

Uplatnění produkce luskovin

V roce 2023 bylo vyprodukováno celkem 7 414 tun luskovin na zrno. Prodáno bylo 84 % produkce a 16 % bylo uplatněno jiným způsobem. Část neprodaného objemu (65 %) byla využita zejména jako krmivo. Na domácím trhu bylo uplatněno 63 % produkce. Podíl prodeje v biokvalitě činil 85 %. U luskovin na zeleno došlo ke 100% prodeji v bio kvalitě.

Luskoviny na zrno se nejčastěji prodávaly dalším zpracovatelům, ale z pohledu podílu objemu měl dominantní postavení prodej do zahraničí (40,5 %), dále prodej přes odbytová družstva (33,7 %) a prodej dalším zpracovatelům byl dle tohoto hlediska až třetí v pořadí (17,0 %).

Struktura, produkce a výnos luskovin na orné půdě v roce 2024 v EZ

Plodiny	Počet ekofarem ¹⁾	Ekologický režim	Ekologická produkce	Ekologické výnosy
		(ha)	(t)	(t/ha)
Luskoviny na zrno celkem (suché luskoviny)	234	5 298,52	9 118,08	1,72
Hrách	125	2 439,53	4 523,22	1,85
Bob	18	554,60	869,20	1,57
Lupina	20	447,27	652,35	1,46
Sója	12	398,23	767,81	1,93
Pelushka	68	1 020,36	1 750,60	1,72
Ostatní luskoviny	24	438,53	554,90	1,27
Luskoviny (zelenina)	12	1,44	1,99	1,38

Pramen: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2024

¹⁾ Počet ekofarem, které mají plochy dané plodiny již v ekologickém režimu.

Hrách je významnou luskovinou pěstovanou v ekologickém zemědělství, která je pro ekologické zemědělství důležitá také vzhledem k velmi dobré bílkovinné hodnotě, zvláště v krmivech pro prasata a drůbež. Pěstování hrachu v ekologickém zemědělství omezuje zejména nižší rezistenční schopnost vůči plevelům. Za účelem potlačování plevelů volíme zpravidla odrůdy bohatě olistěné, ačkoliv porost při zrání více poléhá než u nízkých (keříčkových) odrůd.

Po **sóji** z ekologického zemědělství je u nás stálá poptávka. Ačkoliv se sója jeví jako plodina teplomilná, lze ji celkem úspěšně pěstovat i v řadě regionů ČR. Kromě vhodnosti pro danou oblast je při výběru odrůdy také třeba prověřit, zda se nejedná o odrůdu vzniklou pomocí genových modifikací, které jsou v ekologickém zemědělství zakázány.

U **bobu** lze provádět regulaci plevelů obdobným způsobem jako u hrachu, tedy vláčením naslepo až do doby, než se rostlinky nacházejí 1–2 cm pod povrchem půdy a poté až od fáze 3. listu do výšky porostu 25–30 cm. Vlácení provádíme za slunečného počasí, odpoledne, kdy je porost méně křehký, zavadlý a odolnější proti poškození. Mezi nejvýznamnější škůdce bobu patří mšice bobová a listopas čárkovaný. Pokud dojde k napadení bobu mšicí bobovou v době květu, může způsobit vážné poškození porostu bobu. Proto mezi hlavní preventivní metody ochrany patří časný výsev, který umožní časné kvetení rostliny. Výkon fixace vzdušného dusíku se u bobu odhaduje na 100–400 kg N/ha. Větší část je spotřebována rostlinou a zbývajících cca 60–80 kg N/ha je k dispozici pro následnou plodinu.

Lupiny jsou vhodnými předplodinami, zvláště na lehkých (písčitých) půdách. Kořeny lupin mají velmi dobrou schopnost pronikat do půdy, prokořenit ji a přijímat z ní živiny. To zvyšuje její předplodinovou hodnotu. Intenzita fixace u lupiny je 200–450 kg N/ha. Pro následnou plodinu v půdě zůstává

65–95 kg N/ha. Odstup lupin v osevním postupu po sobě je 3–4 roky. Vzhledem k dlouhé vegetační době se vysévá lupina co nejdříve (konec března), žlutá lupina později než bílá. Regulace plevelů je obdobná jako u bobu a hrachu. Lupiny setrvávají dlouho ve stadiu přizemní růžice, proto při eventuálním plečkování hrozí nebezpečí zahrnutí, a proto jsou i citlivější vůči konkurenci plevelů. Sklizeň lupiny je vzhledem k nerovnoměrnému dozrávání obtížnější po technické stránce obdobně jako u bobu.

Hrách rolní (peluška) je používán zejména pro krmné účely, převážně ve formě zelené píce. V ekologickém zemědělství pro potravinářské využití má význam tzv. velkosemenná peluška, neboli hrách kapucín.

Podobně i **fazol** přes svou tradovanou teplomilnost snese často i místa s mírnějším podnebím. Udává se, že pěstování fazolí může být úspěšné do nadmořské výšky asi 300–400 metrů nad mořem. Za účelem regulace plevelů opakovaně plečkujeme až do období kvetení, respektive zapojení porostu, kdy dobře zapojený porost potlačuje plevele účinně sám.

Plochy a produkce v EZ na orné půdě v letech 2023 a 2024 a srovnání s celkovou osevní plochou a produkcí v ČR v roce 2024

Plodiny	2023 (EZ)		2024 (EZ)		Struktura plodin 2023 (%)	Meziroční změna (%)		2024 (ČR)			Podíl (%) na celkové		
	Celková plocha EZ (ha)	Ekologická produkce (t)	Celková plocha EZ (ha)	Ekologická produkce (t)		produkce	hektar. výnosu	Celková plocha (ha)	Celková produkce (t)	Hektarový výnos (t/ha)	ploše	produkci	hektar. výnosu
Luskoviny na zrno	5 652	10 372	5 299	9 118	5,70	-12,09	-6,22	58 677	97 072	1,65	9,03	9,39	104,02
Hrách	2 626	4 966	2 440	4 523	46,04	-8,92	-1,94	52 795	88 145	1,67	4,62	5,13	111,06
Bob	660	1 323	555	869	10,47	-34,30	-21,85	2 135	4 523	2,12	25,97	19,22	73,98
Lupina	581	893	447	652	8,44	-26,99	-5,21	1 553	2 359	1,52	28,80	27,65	96,02

Pramen: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2024

Podpora ekologickým zemědělcům

Dotace jsou ekologickým zemědělcům vypláceny již od roku 1998 formou dotací na plochu zařazenou do EZ nebo přechodného období. Cílem finanční podpory poskytované ze strany státu je podporování systémů hospodaření šetrného k životnímu prostředí – posílit prevenci degradace půdy, zachovat a obnovit cenná stanoviště na zemědělské půdě z hlediska druhové různorodosti, zvýšit ekologickou stabilitu a estetickou hodnotu krajiny a navýšit podíl ekologického zemědělství na celkové výměře zemědělské půdy.

V minulosti bylo vyplácení podpory ekologickým zemědělcům na obhospodařovanou plochu zajištěno v rámci Programu rozvoje venkova (PRV) pro roky 2007–2013, kde bylo EZ podporováno jedním z tzv. agroenvironmentálních opatření v rámci Osy II PRV. V následujícím programovém období PRV

na roky 2014–2020 byla již podpora EZ realizována v rámci samostatného opatření M.11 Ekologické opatření, v rámci kterého byla financována opatření „Ekologické zemědělství“ a „Navazující ekologické zemědělství (NEZ)“. Tato podpora byla způsobilá pouze pro ekofarmy, které nehospořádaly souběžně v režimu konvenční produkce na zemědělské půdě v případě zemědělských kultur, které jsou způsobilé pro dotaci na EZ.

Od roku 2015 byla dle čl. 29 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1305/2013 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV) a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 podpora EZ navržena zvláště mimo AEO (nově AEKO). Od roku 2015 mohli žadatelé také vstupovat do nových titulů: krajinnotvorné sady, vinice, chmelnice, pěstování trav na semeno, travní porost na orné půdě a odplevelování dočasným úhorem. Naopak se zavedením podmínky podpory pouze pro uzavřené ekofarmy (tzn. bez souběhu produkce v rostlinné výrobě) byl zrušen titul podporující nižší sazbou travní porosty ekofarem se souběhem.

V roce 2022 nebylo s ohledem na ukončení programového období 2014–2020 již možné uzavírat nové pětileté závazky. Bylo ovšem možné neomezeně navýšit výměru již uzavřeného navazujícího dvouletého závazku uzavřeného v roce 2020, nebo bylo možné vstoupit do navazujícího opatření ekologického zemědělství, a to formou jednoletého závazku, které začínalo 1. ledna prvního roku závazku. Předchozí zařazení DPB v opatření EZ se neposuzovalo. Souběh starých (EZ) a nových (navazující EZ) závazků jednoho žadatele byl umožněn, nikoli však na jednom DPB.

S ohledem na nové programové období 2023–2027 bylo v roce 2023 možné uzavřít nový pětiletý závazek. Souběh starých závazků podle nařízení vlády 76/2015 Sb., o podmínkách provádění opatření ekologické zemědělství a nových závazků je u jednoho žadatele možný, nikoli však na jednom DPB. Podání žádosti o zařazení do jednoletého navazujícího závazku podle nařízení vlády č. 331/2019 Sb. není od roku 2023 možné. Od tohoto roku byla naopak nově zavedena podmínka absolvování školení jednou za závazek (do konce 5. roku závazku). Školení jsou zaštiťována Ústředním kontrolním a zkušebním ústavem zemědělským (ÚKZÚZ) a dalšími organizacemi působícími v oblasti ekologického zemědělství. Tato podmínka je zohledněna v sazbě dotace.

V roce 2023 vznikl nový dotační titul Pěstování víceletých píceň na standardní orné půdě. Naopak v rámci EZ není od tohoto roku podporován úhor (U) a trvalá kultura – jiná trvalá kultura – krajinnotvorný sad (J), a to z důvodu přechodu tohoto titulu pod Agroenvironmentálně-klimatická opatření (AEKO). Od roku 2023 je také umožněno pěstovat konzumní brambory v rámci dotačního titulu Pěstování zeleniny a speciálních bylin. Vyšší sazba dotace je mířena na menší zelináře, kteří pěstují zeleninu a byliny do 6 ha. Také byla zavedena doplňková platba pro vinice za ozelenění každého meziřadí. Při pěstování víceletých píceň jako uznaný množitelský porost ÚKZÚZ, bude žadateli vyplacena vyšší sazba dotace (sazba podle dotačního titulu Pěstování ostatních plodin).

Od roku 2023 je vyplácení dotací pro opatření Ekologické zemědělství realizováno na základě Strategického plánu SZP, který byl schválen vládou dne 12. října 2022 a následně Evropskou komisí dne 24. listopadu 2022. Strategický plán SZP je klíčovým nástrojem podpory zemědělského sektoru a venkova pro období 2023–2027. Pro pětileté závazky byla stanovena výše plateb fixně v EUR.

Celkem bylo na opatření „Ekologické zemědělství“ v programovém období vyčleněno 11 mld. Kč. Předmětem dotace je půda obhospodařovaná v režimu přechodného období nebo ekologického zemědělství s druhem zemědělské kultury trvalý travní porost, standardní orná půda (pro pěstování zeleniny nebo speciálních bylin, pěstování trav na semeno a víceletých píceň, pěstování ostatních plodin a jahodníku), travní porost na orné půdě, trvalá kultura ovocný sad (intenzivní a ostatní), vinice a chmelnice. Opatření je realizováno formou pětiletých závazků. Žadatel musí být zemědělský podnikatel a registrovaný ekologický podnikatel, obhospodařovat min. 0,5 ha zemědělské půdy evidované v LPIS, musí dodržovat pravidla podmíněnosti a minimální požadavky na hnojiva a přípravky na ochranu rostlin a bude povinen zúčastnit se alespoň jednou za dobu závazku školení o vhodných praktikách v EZ, jak je zmíněno podrobněji výše. Pro hospodaření na jednotlivých zemědělských kulturách jsou stanoveny dílčí podmínky vč. např. minimálního zatížení hospodářskými zvířaty na travních porostech, minimální

hustoty životaschopných jedinců na hektar ovocného sadu, vykazování produkce atd.

Co se týče změn, v rámci opatření Ekologické zemědělství je nově možné hospodařit souběžně v režimu konvenční produkce za podmínky oddělení produkčních jednotek. Podrobné podmínky poskytování dotací jsou stanoveny v nařízení vlády č. 81/2023 Sb., o stanovení podmínek provádění opatření ekologické zemědělství.

Sazby pro opatření EZ dle SP SZP platné v roce 2024

Užití půdy	Hospodaření/dotace	Výše sazby dotace (EUR/ha)	
		Přechodné období	Ekologická produkce
		Opatření EZ	
Trvalý travní porost	Trvalý travní porost	106	100
Orná půda	Zelenina a speciální byliny	780	760
	Zelenina a speciální byliny do 6 ha	810	790
	Pěstování víceletých píceň	148	130
	Pěstování víceletých píceň (uznaný množitelský porost)	343	246
	Pěstování trávy na semeno	148	130
	Pěstování ostatních plodin	343	246
	Jahodník	780	760
	Pěstování trav	148	130
Trvalá kultura	Ovocný sad – intenzivní	896	850
	Ovocný sad – ostatní	536	510
	Vínice	900	847
	Vínice (doplňková platba)	248	248
	Chmelnice	900	847

Pramen: SP SZP 2023–2027, pro rok 2024

K rozdělení sazby u sadů došlo již v roce 2010, kdy původní vyšší platba byla poskytována na tzv. intenzivně obhospodařované sady (tj. s minimálním počtem 200 ks/ha vyjmenovaných druhů stromů nebo 800 ks/ha vyjmenovaných druhů bobulovin). Nižší sazba platila pro sady, které nesplňovaly výše uvedenou limitní podmínku hustoty výsadby. Toto rozdělení zůstalo v rámci nového programového období zachováno, došlo pouze k úpravě kritérií pro minimální stanovenou hustotu druhů stromů/keřů (intenzivní sady: jadrovin – min. 500 ks/ha, peckoviny min. 200 ks/ha, ovocné keře – min. 2 000 ks/ha; ostatní sady: ovocné stromy – min. 100 ks/ha, ovocné keře – min. 1 000 ks/ha).

Vzhledem k tomu, že jsou dotace vypláceny v Kč, odlišuje se každoročně jejich výše také v závislosti na uplatněném směnném kurzu (směnný kurz v roce 2024 činil 24,724 Kč/EUR).

V roce 2024 bylo zažádáno o 1 862,4 mil. Kč. Žádosti o podporu EZ byly podány na plochu 582 308 ha. Proti roku 2006, kdy bylo žádáno o přibližně 300 mil. Kč, vzrostl objem zažádaných finančních prostředků více než šestinásobně.

Toto navýšení bylo způsobeno jak růstem výměry podporovaných ploch EZ, tak navýšením plateb na ha v rámci SP SZP.

Vyplacené finanční prostředky na podporu ekologického zemědělství

Rok	Vyplacené finanční prostředky v Kč
2001	167 966 104
2002	210 861 131
2003	230 810 809
2004	292 200 000
2005	285 828 855
2006	304 995 064
2007	536 410 176
2008	687 594 517
2009	980 809 000
2010	1 154 028 000
2011	1 160 709 973
2012	1 245 193 855
2013	1 256 975 454
2014	1 237 100 163
2015	1 308 357 741
2016	1 289 943 632
2017	1 313 884 000
2018	1 363 598 000
2019	1 352 262 165
2020	1 435 966 660
2021	1 385 876 410
2022	1 528 536 415
2023	1 722 562 399
2024	1 642 911 839

Pramen: MZe

S ohledem na nízkou produkci biopotravin v ČR se MZe rozhodlo od roku 2007 zvýhodnit výrobce biopotravin a ekologické zemědělce u vybraných opatření Programu rozvoje venkova. V rámci výzev pro rok 2024 se jednalo o bodové zvýhodnění investic v rámci Strategického plánu Společné zemědělské politiky na období 2023–2027. Bodové zvýhodnění bylo uplatněno při následujících šesti operacích: Investice do zemědělských podniků (Intervence 33.73), Investice do zpracování zemědělských produktů (Intervence 34.73), Technologie snižující emise GHG a NH₃ (Intervence 37.73), Investice do nezemědělských činností (Intervence 45.73), Zahájení činnosti mladého zemědělce (Intervence 49.75) a Inovace při zpracování zemědělských produktů (Intervence 51.77).

V rámci těchto šesti intervencí bylo v roce 2024 schváleno 27,1 % žádostí podaných subjekty registrovanými v EZ (33,9 % v roce 2023), a to s požadavkem o dotaci ve výši 993 331 tis. Kč (17,6 % všech dotací). K nejčastěji využívaným intervencím v roce 2024 patřily „Zahájení činnosti mladého zemědělce“ a „Investice do zemědělských podniků“, na které bylo zároveň alokováno nejvíce finančních prostředků.

Zvýhodnění ekozemědělců v intervenci 33.73 je, kromě preferenčních bodů, že získávají vyšší dotaci o 10 %, tj. celkem 50 %. Pokud by ekologický zemědělec navíc hospodařil v ANC oblastech, tak dokonce 60 %.

Vydalo Ministerstvo zemědělství
Těšnov 65/17, 110 00 Praha 1
internet: www.mze.gov.cz
e-mail: info@mze.gov.cz

ISBN 978-80-7434-840-2

Praha 2026